

**Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування**

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 8

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

13 грудня 2018 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2018**

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 8):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 8 (м. Тернопіль, 13 грудня 2018 р.). -
Тернопіль, 2018.- 143 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Ващук Микола Миколайович

аспірант, кафедра теорії та історії держави і права, Університет економіки та права «КРОК»

В Україні з 2017 року офіційно почав функціонувати інститут військового капеланства, військовий священик став штатною посадою, яка прирівняна до посади заступника командира полку або батальйону [4].

Проте на необхідності запровадити інститут капеланів у військових формуваннях України почали наголошувати з початком бойових дій на Сході України, коли український капеланський рух вже почав набувати власних унікальних рис. Так, священики у камуфляжі не лише здійснювали душпастирську опіку українських військових і відправляли богослужіння, а ще й взяли на себе обов'язки волонтерів-постачальників, виконували функції психологів, були водіями, кухарями. допомагали копати окопи, облаштовували каплиці у бліндажах; перев'язувати поранених. Упродовж досить короткого часу капеланство набуло національних масштабів [2, с. 22].

Особливо актуальним сьогодні є ухвалення закону України „Про військове капеланство”, в якому має бути чітко визначено правовий статус військового священика, що надасть можливість сформулювати підстави набуття та обмеження прав, свобод і обов'язків військового капелана у процесі виконання службових повноважень в тилу і на фронті, враховуватиме всі присутності капеланів на передовій і в районі проведення Операції об'єднаних сил.

Для України практика ефективної співпраці держави з Церквою у справі духовної опіки у військових формуваннях не нова. Упродовж майже всієї історії, за винятком часів панування радянської влади на українських теренах, військова служба поєднувалася із духовною опікою військовиків. Аналіз історичного досвіду засвідчує, що ця співпраця мала свої позитивні прояви і за часів Українського козацтва, і в Російській імперії, і в пореволюційну добу незалежності України [5, с. 11].

Аналіз сучасної світової практики забезпечення духовної опіки Церкви в збройних силах Польщі, США, Канади, Німеччини, Норвегії, Нідерландів, Бельгії, Італії, Латвії, Чехії, Словенії, Угорщини, Франції, Хорватії, та інших країн показує ефективність та дієві результати співпраці армії із релігійними інституціями.

Розглянемо приклад функціонування сучасного інституту військового духовенства в Польщі, де традиції військового душпастирства існували досить давно. Інститут військових капеланів відіграє істотну роль в збройних силах Республіки Польща. Правовий статус капелана в польській армії був закріплений на законодавчому рівні у варшавському сеймі ще з 1690 року. Цим варшавським сеймом було ухвалено рішення про введення у польській армії 36 капеланських ставок, що мали утримуватися з королівської казни. З того часу пір військові капелани – невід'ємна частина польської армії. Капелани-поляки здійснювали духовну опіку військових поляків-католиків навіть в арміях тих держав, між якими наприкінці XVIII ст. була розділена Річ Посполита.

Після здобуття в 1918 році Польщею незалежності була заснована пастирська служба в армії. А 5 лютого 1919 року на підставі рішення Папи Римського Бенедикта XV почало функціонувати Польське польове (військове) єпископство. У 1920 році в Збройних Силах Польщі вже налічувалося: 245 католицьких, 20 православних, 7 протестантських священиків, 18 равинів, 1 мулла. Капелани повинні були об'їжджати військові формування на підводі, або кінно. Під час ведення боїв військові капелани мали своїм обов'язком знаходитися у пункті перев'язки поранених, або навіть в окопі [1, с. 89].

У період між двома світовими війнами робота військового духовенства була організована відповідно до положень конкордату, укладеного між папським престолом і Республікою Польща, а також Статутом військового душпастирства 1926 року. «Статут для Військового Духовенства» було прийнято у 1933 році. Польова Курія стала виконавчим органом єпископа.

Військове душпастирство у часи Другої світової війни функціонувало практично у всіх частинах, на всіх фронтах (окрім Армії Людової), де воювали поляки. Було воно організоване і в польських частинах у Армії Крайовій, Великобританії та Франції. Посаду капелану в польській армії було тимчасово скасована тільки за часів соціалістичної Польщі.

Сеймом країни 17 травня 1989 року було прийнято Закон «Про відношення держави до Римо-Католицької Церкви», з третім розділом «Військово-церковна служба (ВЦС) і військова служба духовних осіб», що надавав Церкві автономію та широкі повноваження. На основі цього Закону та Закону «Про гарантії свободи совісті та віровизнання» Головним управлінням виховної роботи Війська Польського (ВП) було видано Директиву №10 від 01.03.1990. Цей нормативно-правовий акт забезпечував прямий доступ військовим священикам до командування військових частин, а також будь-які контакти з військовиками на території

гарнізонів та частин. Відповідальність за дотримання законів покладалась на командирів військових частин [3, с. 69-80].

Священики Військово-Церковної служби Польщі поділяються на такі три категорії: старші капелани, капелани та допоміжні капелани. Старші капелани – це кадрові офіцери або офіцери за контрактом (категорія «майор-полковник»). Капелани відряджалися в розпорядження військового єпископа були священнослужителями, які працюють в якості цивільних осіб в армії постійно або тимчасово. Допоміжні капелани задіяні у Військово-Церковній службі на посадах цивільної служби за сумісництвом, зокрема на посаді офіцера запасу.

Польські капелани мають офіцерське звання і постійно перебувають серед солдатів, не тільки на території самої Польщі, але і в польських військових контингентах за кордоном в Іраку, Афганістані, Чаді, на Балканах. Вони ведуть церковні служби, а також стежать за морально-патріотичним вихованням військовиків.

У сучасних умовах для України важливим є знаходження власних шляхів у виробленні правових механізмів співпраці держави та Церкви у справі духовної опіки військовослужбовців. Наявний вже досвід ведення бойових дій на Сході України зумовлює специфічні особливості здійснення душпастирства саме для української армії. Водночас доцільно враховувати позитивний досвід країн, у яких інститут капеланства – невід’ємний елемент збройних формувань і звична практика. У цьому сенсі корисним є вивчення сучасного досвіду Польщі та інших країн НАТО. Подальше становлення та інституціоналізація інституту військового капеланства в Україні, створення належних умов для реалізації військовослужбовцями права на свободу совісті потребують подальшого вдосконалення вітчизняної нормативно-правової бази.

Література:

1. Зачепа А.М. Армія, релігія, держава – українські та світові реалії : монографія / А.М. Зачепа. – Львів : 2011. – 273 с.
2. Калениченко Т.А. Фокус на капелані: формування ролі та місії душпастирів для військовослужбовців / Т.А. Калениченко // СОФІЯ. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник. – 2017. – № 1(8). – С. 20-28.
3. Кальниш Ю. Проблеми та перспективи становлення інституту капеланів Збройних Сил України і досвід НАТО / Ю. Кальниш // Україна-НАТО. – 2014. – № 5. – С.69-80.
4. Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних силах України: наказ Міністерства оборони України 14.12.2016 № 685 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17>

5. Хаварівський У.Б. Інституалізація державно-церковних відносин в Україні: історико-управлінський аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 / У.Б. Хаварівський. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 20 с.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОЗНАКИ ПРАВОВИХ ПАРАДИГМ

Гдичинський Віталій Богданович

аспірант кафедри державно-правових дисциплін, Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

До класифікації загальнотеоретичних засад правових парадигм більш підхоже поняття правової парадигми в межах дисциплінарної правової матриці. Вузькопонятійне трактування її створить перешкоди у розмежуванні з такими дефініціями, як правові ідеї, правові принципи, аналогія права, аналогія закону, правові аксіоми, правові конструкції та ін. Таким чином, згаданий підхід не буде мати самостійності у пізнавальній цінності; до того ж вузьке трактування правової парадигми у разі її ототожнення з вказаними поняттями ускладнить ідентифікацію серед інших галузевих парадигм чи зробить неможливою, що суперечитиме основним положення парадигмальної концепції.

Виділимо характерні загальнотеоретичні ознаки правових парадигм, для того, щоб ця дефініція відповідала критеріям чіткості і лаконічності. Наголосимо, що до складу правових парадигм можуть входити лише ідеальні абсолютизовані компоненти, обумовлені метафізичною природою. Правова парадигма створює певне бачення реальності, детерміноване об'єктом наукових уподобань учених-правників, а також покладеними в основу їхньої діяльності принципами, цінностями, настановами, стереотипами, сукупністю поглядів, нормами правової етики та ін. Ця обставина дає підстави зараховувати до категорії правових парадигм усі ідеалізовані фрагменти правової дійсності, на яких ґрунтується діяльність правового наукового співтовариства [1, с. 47].

У даному випадку слід звернути увагу на термін «правове наукове співтовариство», який не дає можливість ототожнювати категорії «правова парадигма» і «правова дійсність». Існує безліч підходів до визначення філософської категорії дійсності. Так, О. Шпенглер називає дійсністю такий світ, який «співвідноситься з певною душею», доводячи своє переконання тим, що «дійсність є для кожної окремо взятої людини проекцією, спрямованою в царину тривалості; дійсність є саме власністю, що віддзеркалюється в чужому» [2, с. 324].

Правова дійсність – це змістовна філософсько-правова категорія, яка охоплює всі без винятку правові явища. Правова парадигма містить тільки ту частину ідеологічних фрагментів правової дійсності, на яких базується

діяльність конкретного правового наукового співтовариства. Результатом діяльності науковців-правників є в першу чергу накопичення наукового знання про право, певне праворозуміння, і парадигма слугує тією основою, яка сприяє накопиченню знань, тісно пов'язаних із юриспруденцією.

Існує достатньо аргументована думка [3, 4, 5], відповідно до якої ми не можемо знати, якою є ця дійсність, тому що порівнюємо наше знання не з тим, що існує насправді або існувало в минулому, а зі сприйняттям індивідуумом цієї дійсності, з фактами, які можна назвати досвідом, однак ці факти безпосередньо залежать від пізнавальних здібностей особистості.

Правова дійсність, яку розглядають у контексті філософсько-правових положень, не може бути началом і, відповідно, й об'єктом теорії держави і права. У певній правовій дійсності ми погоджуємося з наведеними вище позиціями, і доходимо висновку, що виокремлення правового наукового співтовариства одним із ознак правових парадигм дозволить урахувати фактор суб'єктивності у сприйнятті правової дійсності.

На нашу думку, не всі фрагменти правової дійсності становлять основу діяльності правового наукового співтовариства, а лише ті з них, що являють собою предмет дослідження. Тому для встановлення між фрагментами правової дійсності і правовим науковим співтовариством взаємозв'язку, ми пропонуємо використовувати словосполучення «основа діяльності правового наукового співтовариства». На наше переконання, різні фрагменти правової дійсності можуть бути безпосереднім відображенням її онтологічної, гносеологічної та аксіологічної складових. Ці складники потрібно чітко диференціювати як базові інституції, що в процесі розвитку набувають гносео-онтологічного змісту. Як стверджують деякі автори [6, 7, 8], парадигма визначає те, якою саме буде реальність, тобто те, що вже є в дійсності і що саме існує. Стосовно теми нашого дослідження теоретико-методологічних засад правових парадигм, в одних із них об'єднуються гносеологія й онтологія, в інших вони чітко розділені.

Щоб конкретизувати гносеологічну складову правових парадигм, введемо у визначення поняття «основні вихідні положення», на яких базується діяльність правового наукового співтовариства у процесі пізнавальної діяльності. Онтологічний елемент у нашому дослідженні вказує на теоретичні конструкції, концептуальні думки, які беруться без сумнівів і доказів і які використовують члени правового наукового співтовариства. Процес наукового пізнання у правовому науковому співтоваристві містить дві змінні фази: еволюційну і революційну. Еволюційна фаза передбачає поступове накопичення знань про досліджувані об'єкти; революційна фаза передбачає різкий злам традиційних усталених поглядів, концепцій, правових традицій і формування новітніх, а за певних обставин і революційних поглядів. Лише наявність еволюційних перетворень, які сприяють перетворенню і

розвитку у межах згаданого явища, слугує критерієм завершеності докорінних змін.

Еволюційна фаза можлива лише завдяки прийняттю такої правової парадигми, що означатиме погодження з інтерпретаціями правових категорій, прийнятих у правовому науковому співтоваристві, з критеріями істинності такого співтовариства, з його принципами пізнавальної дійсності, залучення до провідних положень філософсько-правових теорій, доктрин і концепцій, які поділяють всі члени правового наукового співтовариства. Отже, однією з ознак прийняття нової правової парадигми можна вважати еволюційність фази розвитку правової системи.

Література:

1. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: підручник. Київ : Лібра, 1999. 487 с.
2. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Харьков, 1993. 285 с.
3. Петрушенко В. Філософія. Львів: Літопис, 2014.
4. Петрушенко В. П. Основи філософських знань: навч. Посіб. Львів : Новий світ, 2013.
5. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія: підручник. Київ: Академвидав, 2016.
6. Кистяковский Б.А. Социальные науки и право. URL:<http://filosof.historic.ru/books/item>
7. Кремень В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. Київ: Книга, 2015.
8. Тойнби А.Дж. Постижение истории. Симферополь, 1991.

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Іванчишин Роман Ігорович

магістр юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Постановка проблеми. Формування в Україні правової системи є проявом єдності суспільства, одним з важливих напрямків реалізації державного суверенітету. Розбудова та становлення України як незалежної, суверенної, демократичної та правової держави визначило необхідність формування національної правової системи. Нестійкість та часта зміна напрямків політичного розвитку констатувала складність ще зовсім молодій правовій системі бути регулятором суспільних відносин. Як наслідок суспільство вимагає докорінних змін правового життя для чого необхідне відновлення ефективного функціонування правової системи України.

Мета: У даній роботі досліджується шляхи розвитку національної правової системи України. За мету поставлено висвітлення напрямків генезису національної правової системи.

Стан дослідження. Проблематика, пов'язана із вивчення правової системи, досліджувалась в працях М.С. Кельмана, М.І. Козюбри, М.В. Кравчука, М. І. Мірошніченко, Ю. М. Оборотов, Н.М. Оніщенко, В.М Тертишник.

Виклад основного матеріалу. Правова система України є унікальним правопорядком, що відрізняє її від інших систем світу, оскільки кожний ментальний тип культури традиційно наводить порядок по-своєму, генетично успадковуючи досвід попередніх поколінь. На думку М. І. Мірошніченко національна правова система знаходиться у перехідному періоді між минулим не гуманістичним “законопорядком” та майбутнім європейським цивілізаційним правовим життям [4]. Сучасний стан правопорядку в Україні впродовж свого двадцятилітнього існування показав свою неспроможність дієво впливати на суспільство, демонструючи мімікрію нежиттєздатної старої правової системи. Перехід від одного правопорядку як якісно сталого стану певної правової системи до іншого можливий лише через правовий хаос, який можна розуміти як надлишок норм, процедур, інституцій, концепцій тощо, які, з одного боку, відтворюють стару правову культуру, правове мислення і правосвідомість, а з іншого формують нову правову культуру, правове мислення і правосвідомість як певні духовні інструменти перетворення соціальної дійсності [5, с. 133].

Феномен «правова система» являє собою складне та функціональне явище та надає додаткові аналітичні можливості для комплексного аналізу правової сфери життя суспільства, а цінність використання категорії *правова система* для юриспруденції полягає у можливості за її допомогою комплексно проаналізувати всю правову сферу функціонування суспільства, виявити найсуттєвіші закономірності, що складаються між її частинами та у стосунках з іншими суспільними явищами. У теорії правової системи існують різні підходи до її поняття та структури. У цьому плані М. Кравчук зазначив: “Роль і значимість правової системи обґрунтовані багатьма вченими-юристами. Зокрема, у більшості наукових розробок, присвячених цій проблемі, стверджується, що *правова система* – це сукупність усіх правових явищ, які існують у суспільному середовищі та є інструментом інтеграції, взаємодії елементів, сторін політичної, економічної та інших соціальних систем” [2, с.3].

Так, вчена С.Б. Кобринська визначає правову систему як цілісне багаторівневе утворення, яке відображає сукупність взаємопов'язаних юридичних засобів (явищ), і по-друге, в якості елементів включає такі правові явища, які забезпечують єдність соціальних і правових якостей [1 ,

с. 598]. Також на думку М.В. Кравчука правова система є не тільки системою об'єктивних норм, а й всією діючою системою права в єдності його конкретних і абстрактних форм, а ще співвідношення зовнішніх засобів офіційного визнання та об'єктивізації [3, с. 239]. Правова система України за період свого невеликого існування зіткнулася з низкою проблем, коріння яких торкається минулого тоталітарного режиму, яке, показавши своє безсилля та неспроможність впливати на суспільні процеси, більше того забезпечити основну правову цінність – захист прав та інтересів людей, викликало глибоку зневіру до майбутнього відродження стійкої національної правової системи.

В умовах глобалізації, стійкість правової системи – розгляд її не тільки з позиції самозбереження та стабільності як національної правової системи, але і як динамічного процесу, що включає в себе інтернаціональні зв'язки й відносини [6, с. 133]. Процес збереження стійкості правової системи України безпосередньо залежить від її гуманістичного спрямування, можливості захисту прав та інтересів людини, тому що антропологічний вимір завжди виступає ядром правопорядку. Правова система має особливе призначення в правовому житті, тому що відображає баланс інтересів різних соціальних груп, класів суспільства. Ці інтереси отримують відображення в праві, законах та інших частинах системи у вигляді державної волі, яка спирається на можливість владного примусу до відповідної поведінки і покарання порушників юридичних приписів. Чітке розмежування права та його нормативістського вираження – закону, повинно стати переломним етапом до удосконалення національної правової системи та скерування її в русло демократизації та гуманістичного розвитку.

Постійна підміна правових понять змінює ставлення суспільства до розвитку правової системи загалом, а здебільшого формальне визначення права без ефективних механізмів його реалізації призводить до відсторонення громадян від державно-правових процесів внаслідок зневіри у здатності права належним чином регулювати суспільні процеси. Постійна зміна законодавства призвела до зневажливого ставлення суспільства до законів та асоціюється з іграшковими засобами для вирішення кулуарних питань. Для збереження довіри людини в можливість держави ефективно забезпечити її права та свободи, потрібно, перш за все, обмежити її діяльність правом, а головне обмежити можливість змінювати законодавство задля власної потреби. У протилежному випадку зневіра людини у ефективності права породжує низку глобальних проблем, які в майбутньому можуть стати причиною свавільного ставлення суспільства до державної влади.

У цьому плані доречно звернути увагу на пропозиції М.В. Кравчука, який зазначив щодо вдосконалення національної правової системи

доцільно запровадити ряд заходів. Зокрема, “створити реальні, юридично закріплені засоби і практично забезпечити дію принципу поділу влади на виконавчу, законодавчу, судову з чітким визначенням повноважень кожної. На особливу увагу заслуговує формування незалежної, неупередженої, високо етичної, професійної судової влади, яка була б справжнім гарантом захисту людини і керувалася лише правовими законами та християнською мораллю; запровадити чіткі критерії поведінки урядовців і з цією метою розробити етичні кодекси. Кожен урядовець повинен діяти чесно, правдиво, сумлінно, жертвовно, відкрито і доброзичливо, спрямовуючи всі зусилля на розвиток особистості як найвищої соціальної цінності. Хоч би одноразові, підтверджені фактично, порушення цих правил або негативна оцінка діяльності урядовця громадськістю, якій він служить, повинна бути підставою негайного усунення його з посади. Урядовець повинен бути слугою народу, а не керманичем, який влаштувався для власного збагачення. Необхідно повернути довіру українського народу до власної державної влади” [2, с.94-95].

Висновки: Отже на підставі вищенаведеного, можна зробити висновок, що національна правова система є недосконалою та слабкою і, як ніколи, потребує реформування. Зміни повинні початися із внутрішнього ставлення кожного індивіда до права та усвідомлення необхідності правового прогресу суспільства. Створення ефективної моделі правової системи прямо залежить від урахування сукупного історичного досвіду, концентрованим вираженням якого якраз і виступає інформаційна реальність, яка видається сукупністю інформації, наявної в суспільній свідомості і наукових знаннях. Таким чином, трансформація правової системи України повинна створити нову модель, спрямовану на зародження можливостей та належних умов для розвитку людської особистості. Така правова система повинна відходити від засад юридичного позитивізму, і формуватися на ідеї забезпечення пріоритету права. Національна правова система повинна відображати спрямованість українського права на реалізацію та захист прав і свобод громадян і, тим самим, виявляти його гуманістичну спрямованість у системі регулятивного й охоронного механізму та складової національної культури законності та правопорядку в країні.

Література:

1. Кельман. М.С., Котуха О.С., Коваль І. М. Загальна теорія держави і права: підручник/ за заг. ред. доктора юридичних наук професора Кельмана М. С. Тернопіль, 2018. 804 с.
2. Кравчук М.В. Правова система США. К.: Нора-Друк. 2004. 136 с.

3. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., змін. й доповн. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. 524 с.
4. Мірошніченко М. І. Реформування правової системи України: до питання інноваційних методологічних підходів у побудові теоретичної моделі, адекватної вимогам часу. *Актуальні питання реформування правової системи України*: Зб. наук. ст. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 2007, 1-2 черв.: У 2-х т. / Уклад. Т. Д. Климчик, І. М. Якушев. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Т. 1. 506.
5. Тертишник В.М. Верховенство права і закону. *Право України*. 2010. № 6.
6. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: Монографія. Х.: Право, 2011. 552 с.

ПРАВОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРАВОВИЙ КУРС ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Копиленко Поліна

аспірант, Міжнародний університет бізнесу і права

Правовою стратегією науковці [1, 5, 7] називають правові норми, правові парадигми, правовий стандарт, які формулюють правові завдання і напрями, завдяки яким можна досягти поставленої правової мети. Це традиційно пов'язано з покращенням певних соціально-економічних, політичних або інших умов суспільства. Однак це має і певні суперечливі моменти, коли деякі правові цілі виявляються негативними у суто правовому розумінні і потребують збереження та захисту існуючого стану від несприятливих перетворень.

Узагальнено правову стратегію можна визначити як основоположний курс діяльності, який позначають найважливіші інтереси організації або держави, залежно від того, яке саме правове явище ми описуємо. Йдеться й про світоглядні настанови, про сукупність ідей, координацію ресурсів, спрямованих на вирішення першочергових завдань, які набувають форм правових доктрин і програмних документів, прерогатив механізму для виконання поставлених правових цілей і нормативних орієнтирів, а також концептуальних і ресурсних аспектів власне правової стратегії. На нашу думку, правові стратегії – це поняття ширші від стратегії управління, однак і це має певні недоліки й є невиправдано вужчим, так як не завжди вдається урахувати те, що правові стратегії можуть віддзеркалювати інтереси не тільки суспільства і держави, а й певної соціальної групи чи конкретної особистості.

Останнім часом термін «правова стратегія» часто вживається і в працях з кримінології: фахівці-криміналісти намагаються уточнювати поняття правових стратегій. Так, наприклад, автори [3] висловлюють думку, що правова стратегія – це засоби боротьби зі злочинністю не лише узагальнено, а й з окремими її видами (з урахуванням місця в загальній системі злочинності).

Таким чином, можемо зробити попередні висновки, що, по-перше, поняття «правові стратегії» слід вважати багатозначним; по-друге, нерідко існуючі в правовому середовищі підходи до визначення поняття правових стратегій відображають адекватні характеристики правової стратегії й завдяки цьому формуються спеціальні правові види професійної діяльності, до яких можна застосовувати широке і багатозначне поняття «правові стратегії». При цьому найчастіше поза правовою увагою лишаються абстраговані й універсальні властивості правових стратегій. На нашу думку, основним значенням поняття «правові стратегії», яке має найширше застосування у правовій діяльності, є те, що правові стратегії розглядають як деталізований план правової діяльності або правового впливу, що здійснюють з метою змінити природний перебіг подій соціальних процесів, координації діяльності відповідно до заздалегідь структурованих моделей правових стратегій.

Отже, по-перше, правова стратегія являє собою таке правове явище, самодостатнє й абстраговане, без чітко визначених і усталених форм. Може виступати як узагальнена концептуальна настанова, реалізація якої дозволяє домогтися конструктивної правової дії будь-яку сферу життєдіяльності індивідуума і на суспільні відносини, досягаючи при цьому поставлених цілей. По-друге, все, що пов'язано з вибудовуванням правової стратегії має творчу й інтелектуальну складові, залишаючись при цьому актуальними навіть у тих випадках правової діяльності, коли бракує попередньо розроблених чи апробованих на практиці правових моделей поведінки, або навіть коли суб'єкт права не вбачає в певній правовій стратегії ефективного результату від її застосування в чітко встановлених правових умовах за допомогою різного правового інструментарію. По-третє, потреба у напрацюваннях і в реалізації правової стратегії існуватиме тоді, коли поставлена правова ціль матиме надскладну структуру і не становитиме проблем за змістом для вибудовування таких стратегій, і потребує докладання значних зусиль для її досягнення. Третя характеристика правової стратегії, на нашу думку, стосується довгострокового правового планування, правової координації дій різних суб'єктів права, узгодження дій між суб'єктами права, з обов'язковим безперервним моніторингом перетворень зовнішнього і навколишнього правового середовищ, в яких функціонує така правова стратегія. Як правило, по-четверте, правова стратегія розрахована на довгостроковий період, й її побудова виявиться недоцільною тоді, коли йтиметься про вирішення нагальних правових завдань, які слід розв'язати у короткі строки.

Література:

1. Кравчук М. В. Питання теорії держави і права: навч. посібник. Тернопіль: Тернограф, 2015. 480 с.
2. Поліщук М. С., Логвиненко М. І. Правознавство: навч. посібник для студ. неюрид. спец. Харків: Право, 2014. 106 с.
3. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: елементарний курс. 3-тє вид. Харків: Право, 2012. 432 с.
4. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. і доп. Київ.: Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2014. 608 с.
5. Машков А. Проблеми теорії держави і права: <http://westudents.com.ua/glavy/68654.html>
6. Кравчук М. В. Проблеми теорії держави і права: навч. посібник. Київ : Професіонал, 2014. 398 с.
7. Марченко М.Н. Проблеми теорії держави і права. К.: Софія, 2013. 766 с.
8. www.legalnovels.in.ua
9. zib.com.ua
10. www.pdaa.edu.ua

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПРАВОМ

Корольова Олена Анатоліївна

*студентка, Київський національний торговельно-економічний
університет*

Шилінгов Володимир Сергійович

*кандидат юридичних наук, професор кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет*

У побуті досить часто можна зустріти вислів «зловживання правом». При цьому виникає питання чи являється «зловживанням правом» проблемою саме правового характеру?

Хочемо зазначити, що проблематика «зловживання правом» відома ще із стародавніх часів, зокрема римські юристи фіксували різні випадки використання суб'єктивного права заради заподіяння шкоди іншим особам.

На сьогодні, на жаль, не має чіткого визначення такого правового феномену як «зловживання правом». Саме у зв'язку з цим в науковій літературі пропонуються різні підходи щодо його розуміння, зокрема:

1. Даний феномен вважається поведінкою, яка не відноситься ні до правомірної, ні до протиправної.

2. Діяння, що за певних обставин може бути як правомірним, так і протиправним [2, с. 11].

Для полегшення розуміння феномену «зловживання правом» вважаємо за доцільне розглянути реалізацію права, тобто втілення його приписів у життя. Безпосередньо право реалізується у трьох формах, а саме: використання, виконання та дотримання.

Дотримання стосується реалізації правових заборон і, як правило, відбувається за межами правовідносин. А дві інші форми, використання та виконання, реалізуються виключно у правовідносинах. У формі використання реалізуються уповноважуючі, а у формі виконання – забов'язуючі норми. Тобто, реалізація суб'єктивних прав та юридичних обов'язків відбуваються в межах правовідносин.

На нашу думку, коли мова заходить про «зловживання правом» це стосується саме суб'єктивного права. Під суб'єктивним правом у загальній теорії держави і права розуміють міру можливої поведінки суб'єкта для задоволення ним своїх потреб, яка забезпечується державою.

Оскільки суб'єктивне право безумовно є правовим явищем і його реалізація може відбуватись лише у правовідносинах. Тому вкрай важливо визначити його межі.

На нашу думку, суб'єктивне право обмежується правами інших суб'єктів і саме тут виникає проблема «зловживання правом». Мова йде про необґрунтоване, протиправне розширення меж суб'єктивного права.

Ми вважаємо, найкращим визначенням змісту зловживання правом у правовідносинах є реалізація права у недозволених чинним законодавством формах та всупереч його меті, інтересам інших суб'єктів, в ході якої завдається шкода учасникам суспільних відносин. Тобто, безпідставне розширення меж суб'єктивного права призводить до звуження аналогічних прав інших суб'єктів, чим безумовно їм завдається шкода.

Якщо розглядати проблему «зловживання правом» через поняття правової поведінки, то можна дійти висновку, що зловживання суб'єктивним правом безумовно є правовою поведінкою, оскільки його зміст та реалізація, а також відповідальність регламентовані нормами права.

Зловживання суб'єктивним правом належить до протиправної поведінки (правопорушення).

Правопорушення – це протиправне суспільно-шкідливе діяння особи, за вчинення якого особа може бути притягнена до юридичної відповідальності.

З формальної юридичної точки зору зловживання суб'єктивним правом містить всі елементи правопорушення, а саме:

а) об'єкт правопорушення – суспільні відносини, врегульовані правом, яким завдано правопорушенням дійсний або можливий збиток, ті блага, цінності суспільства і окремої особистості (життя, здоров'я, матеріальне благополуччя, громадський порядок та ін.), на які посягає порушник;

б) суб'єкт правопорушення – деліктоздатна особа, тобто особа яка досягла відповідного віку і є дієздатною, а також організація (фірма, підприємство, орган друку та ін.), які вчинили правопорушення. У юриспруденції діє загальний принцип – незнання офіційно опублікованого закону не звільняє суб'єкта від юридичної відповідальності за його порушення;

в) об'єктивна сторона правопорушення – характеристика елементів протиправного вчинку. У першу чергу це стосується самого діяння, способів і обставин його вчинення. Для низки правопорушень необхідні заподіяння шкоди, а також встановлення причинного зв'язку міжпротиправним діянням і його шкідливим наслідком. Для таких правопорушень важливо, щоб завдана шкода була заподіяна саме зазначеним діянням, а не настала у силу яких-небудь інших (випадкових) причин;

г) суб'єктивна сторона правопорушення визначає вид і ступінь винуватості порушника, характеризує його психічне ставлення до вчиненого, а також мотиви і цілі правопорушення [3].

Тож, можна зробити висновок, що зловживання суб'єктивним правом («зловживання правом») однозначно є правопорушенням. Тому що йому притаманні всі складові елементи правопорушення, а тому зловживання суб'єктивним правом можна визначити як усвідомлену діяльність суб'єкта із недобросовісної реалізацією своїх прав, нехтування правами інших суб'єктів, що завдає шкоду суспільним інтересам.

Результати аналізу поглядів правознавців з права свідчать, що наразі існує плюралізм думок та підходів до визначення феномена зловживання правом, які можна умовно об'єднати у декілька підходів.

Перший – методологічний підхід, який наголошує на відсутності самого поняття «зловживання правом». Він базується на тому, що зазначена категорія не визначена у законодавстві, а тому дії особи котрі виходять за межі змісту суб'єктивного права вважаються протиправними і не вважається зловживанням правом. До цієї категорії відносяться переважно юристи та науковці такі, як М.М. Агарков, В.А.Рясенцев та інші.

Наступний сутнісний підхід пов'язаний із зловживанням правом у формі його реалізації всупереч його призначенню, що завдає шкоду іншим учасникам правовідносин, цього підходу притримувався М. Н. Малаїн.

Крім того існують й інші точки зору з цього приводу. Так, зокрема О.Ф. Скакун вважає, що протиправність поведінки як юридична ознака правопорушення при зловживанні правом явно не виражена. Тому не можна класифікувати зловживання правом як правопорушення. Разом з тим його не можна вважати і правомірною поведінкою, оскільки остання є соціально корисною[3, с. 429].

Однак, ми не можемо погодитись з точкою зору О.Ф. Скакун, тому що за її логікою зловживання правом є самостійним видом правової поведінки. На наше глибоке переконання зловживання правом у будь-якому випадку є правопорушенням. І лише невисокий ступінь його суспільної шкідливості створює ілюзію його не явно вираженої протиправності.

Таким чином, здійснений аналіз розкриває різні підходи, що сформувалися у науковій літературі щодо поняття «зловживання правом». Крім того він засвідчив відсутність законодавчого визначення терміну «зловживання правом». А це переконує нас у тому, що зазначене поняття є досить неоднозначним у розумінні, але у будь-якому разі воно є правопорушенням, тобто різновидом правової поведінки. Тому складність та суперечливість такого явища потребує подальшого дослідження його ознак, проявів серед інших аномалій і механізму запобігання та виявлення причин, що дало б змогу запобігати подібним діям.

Література:

1. Юридичні науки: проблеми та перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20-21 травня 2016 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 144 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, – 2001. – 656 с.

Електронні ресурси:

3. Поняття правопорушення. – Режим доступу: https://stud.com.ua/33266/pravo/ponyattya_pravoporushennya

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВОРОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВО»

Сорока М.

аспірант, Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

Україна проголосила себе правовою демократичною державою, орієнтованою на європейські демократичні цінності у захисті прав і свобод громадян. Однак наслідки історичного авторитаризму у правовій

системі України негативно позначаються на її демократичному розвитку. Побудова правової демократичної держави – це головна мета, якій мають бути підпорядковані судова, законодавча системи, з орієнтацією на провідні європейські демократичні держави.

Стаття 3 Конституції України закріпила низку фундаментальних правових цінностей: «Людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

На сьогодні в українській і міжнародній юриспруденції та серед науковців-правників не існує єдиного і вичерпного поняття «право». В сучасних українських реаліях аявні два основні типи праворозуміння – позитивістське і непозитивістське. У світовій практиці переважає позитивістський тип праворозуміння поняття «право». Йдеться про погляд на право як на системне явище, а саме – як на систему норм загальнообов'язкового характеру із забезпечувальною примусовою функцією держави. Звідси і назва – легістичний позитивізм, або законотворчий, за аналогією з філософським позитивізмом, тобто такими, які мають позитивне сприйняття. Таким чином, чинне право для легістичного позитивізму є й відповідним належним правом.

Стосовно ж непозитивістського праворозуміння, то у такому випадку відсутня тотожності між законом у широкому розумінні, що автоматично стає правом для позитивістів, і дійсним правом. Позиція непозитивістів оснований на тому, що, крім формальних вимог, вони ставлять до правав ще й вимоги до змісту, тобто змістові вимоги: не всі установлені державою норми, що відповідають вимогам формальної коректності, будуть правом, а лише ті з них, що наділені специфічним особливим правовим змістом.

Для Української держави характерно поєднання традицій західної правової культури, що склалися ще в епоху України-Руси, і набувають нового розвитку за часів незалежності нашої держави.

Отже, можна стверджувати, що кожен із згаданих типів праворозуміння (позитивістський, непозитивістський, у межах якого розглядаються морально-етичний та юридичний), відрізняються специфічним концептуальним підходом до регулювання суспільних відносин і, відповідно, – власним поглядом на співвідношення права і моралі.

Завдяки глобальній демократизації суспільства і застосуванням демократичних принципів організації публічної влади в правовій системі сучасних держав відбулися суттєві перетворення, які докорінно змінили в

тому числі й сферу суспільних відносин, що й стосується предмету дисертаційного дослідження.

Юридичне праворозуміння ґрунтується на філософсько-правовій традиції західної цивілізації, до представників яких належать такі мислителі, як Арістотель, Й. Кант, Дж. Локк, Г. Гегель та інші [5].

Відповідно доходимо висновку, що закон сам по собі може бути і неправовим, а подекуди й таким, що порушує свободу і права особистості, і крім позитивного, тобто чинного права, існує й абстрактне право як потенційність і передумова виникнення правового закону. Таким чином, права людини становлять основу права у сучасному демократичному суспільстві. За теорією держави і права, філософсько-правовою категорією можна розглядати і державу. Держава – це особлива організація влади у суспільстві, а саме така, що визнає, дотримується і захищає свободу особистості, хоча б у мінімально допустимій мірі. Це також можна назвати одним із постулатів лібертатного праворозуміння. З цих позицій будемо розуміти, що сутність держави – це влада, підпорядкована верховенству права. Отже, будемо розрізняти державу (влада, обмежена правом) і деспотія (влада, не обмежена правом) [4, 5].

Отже, держава – це правова форма функціонування публічної політичної влади. У цьому контексті варто розглянути і таке поняття, як «правова держава». Інститут правової держави найбільш розвинений у суспільстві неопозитивістського праворозуміння. У держав із розвиненим інститутом демократії, тобто у правових державах, права і свободи громадян надійно захищені законом і гарантовані державою та покликані ці права захищати. У таких державах влада пов'язана чинним правом, з обов'язковою умовою довільно змінювати закони.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. – Редакція від 30.09.2016.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Бурзель Ю. Щодо встановлення верхньої межі відшкодування моральної (немайнової) шкоди //Право України. – 2003. – № 3. – С.40-42
4. Бакірова І. Застосування судами законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди: проблемні питання //Право України. – 2006. – № 5. – С.89-92.
5. Михайленко О.Р. До питання про концепцію системи ознак правової держави / О. Р. Михайленко // Правосуддя – гарант законності у сфері економічних відносин. – К., 2000. – С. 265-270.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ПЛАН BEPS: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Галстян Араксія Гагиківна
студентка Чорноморського національного університету
ім. Петра Могили*

*Лазарева Наталя Михайлівна
старший викладач кафедри конституційного та адміністративного
права і процесу юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили*

Глобалізація прискорює рух капіталів та активів. На початку ХХ ст. істотно спростилися можливості структурувати бізнес на міжнародному рівні із застосуванням низькоподаткових офшорних юрисдикцій з метою оптимізації або уникнення від сплати податків. В цих умовах держава має обмежені можливості самотужки боротися із подібними явищами, що обумовило початок співпраці в цієї сфері на міжнародному рівні. Проблематика протидії мінімізації сплати податків на сьогодні як в Україні, так і у світі залишається однією з найбільш актуальних.

Дослідженням питання податкового контролю займалось багато зарубіжних та вітчизняних вчених: Денніс Вебер, Рейноу Кок, Д. М. Серебрянський, П. О. Селезень, А.В. Шелепов. Незважаючи на значний інтерес у науковій літературі до цієї проблеми, вона залишається невирішеною.

Загальна ефективність податкового контролю в Україні залежить від багатьох факторів, що лежать у площині законодавчих правил з оподаткування, раціональної організації процесів адміністрування податків, здатності органів контролю виявляти податкові ризики та реагувати на них.

Багатостороння конвенція з протидії розмиванню бази оподаткування і виведенню прибутку з-під оподаткування (далі – BEPS) - це стратегія запобігання ухилення від сплати податків суб'єктів, що використовують прогалини та невідповідності податкового законодавства для штучного переміщення прибутку в місця з низьким рівнем оподаткування або без оподаткування. У рамках всеохоплюючої системи більш ніж 100 країн та юрисдикцій співпрацюють для реалізації заходів BEPS.

Дана конвенція була розроблена Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) у 2015 році. За оцінками ОЕСР,

втрати бюджетів країн світу від агресивного податкового планування, що ґрунтується на розмиванні бази оподаткування і переміщенні прибутків за кордон (BEPS), щороку сягають 100-240 млрд дол. США або 4-10% сукупних надходжень прибутку від податку на прибуток підприємств. При цьому бюджети країн, що розвиваються, втрачають більше, ніж бюджети розвинених країн[1].

Операції із офшорними юрисдикціями як за поточним, так і фінансовим рахунком, мають безпосередній вплив на ситуацію на валютному ринку України, а отже, визначають стан фінансової стабільності в державі.

Україна приєдналася до плану BEPS з 01.01.2017 року, для того щоб не опинитися в «офшорному» списку Європейського Союзу, та зміцнити репутацію серед країн-партнерів. Це, в свою чергу, розширить можливості для ведення українським бізнесом повноцінної діяльності на зовнішніх ринках, уникаючи упередженого ставлення з боку іноземних контрагентів, банків та інвесторів.

24 листопада 2018 року Міністерство фінансів України та Національний банк України оприлюднили проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України з метою імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування»[2].

За останні три роки 115 країн вже розпочали запровадження Плану дій BEPS у національному податковому законодавстві, який складається з 15 кроків[3]. Пакет українського Плану дій BEPS є ширшим за мінімальний стандарт, що складається з чотирьох дій, і оптимальним для боротьби з агресивним податковим плануванням. Проект Закону спрямований на реалізацію в Україні восьми найважливіших, на даний момент, для нашої країни кроків, хоча пріоритетними зараз є третій та четвертий крок:

- розкриття фізичними особами-резидентами України своєї участі в іноземних компаніях, які вони контролюють. Резиденти України (фізичні і юридичні особи) мають сплачувати податок із нерозподіленого прибутку іноземних компаній, які їм належать або контролюються, та запровадження обов'язкового декларування участі (контролю) в іноземних компаніях, правила оподаткування таких компаній та обмеження витрат на фінансові операції з пов'язаними особами.

Шостим пунктом передбачається запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування (вимоги мають на меті дискваліфікувати компанії – посередники, які фактично не ведуть діяльність у відповідній країні, і створені лише для використання переваг, що надаються угодою про усунення подвійного оподаткування).

Крім цього, містить правило тестування основних цілей (далі - RPT) з метою боротьби з зловживаннями податковими договорами. Це правило RPT також включено до багатосторонньої конвенції для здійснення заходів MLI. Тест RPT застосовується, коли є доцільним та обґрунтованим, з огляду на всі відповідні факти та обставини, зробити висновок, що вигода (надана податковим договором) була однією з основних цілей будь-якої угоди чи операції. Ця вимога містить два елементи: тест про доцільність та тест основної мети.

Наступний крок присвячений запобіганню штучному уникненню визнання статусу постійного представництва, (на практиці є поширеними випадки зловживання цим виключенням, коли діяльність нерезидента формально відповідає переліченим випадкам, однак є настільки суттєвою і важливою для нерезидента, що фактично є основним чинником отримання ним прибутку. Для обмеження можливостей використання цих виключень, доцільно передбачити, що вони застосовуються лише у тому випадку, коли відповідна діяльність має виключно допоміжний або підготовчий характер.

Інший крок -це багатосторонній інструмент для внесення змін у двосторонні угоди (Multi lateral Instrument, далі - MLI). 23 липня 2018 року Україна підписала MLI, тепер ми чекаємо ратифікації Верховною Радою України. Підписання, в першу чергу, вимагається OECD. Оскільки, - 6 та 14 кроки мінімального стандарту Україна може запровадити саме за допомогою MLI Конвенції, яка надає можливість швидко та одночасно внести зміни в усі необхідні двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування, який в Україні понад 70.

Одним з найважливіших питань, що викликає стурбованість представників українського бізнесу є питання кваліфікованості спеціалістів в Державній Фіскальній Службі, саме з протидії BEPS, а також наявності IT-систем, які забезпечать конфіденційність інформації, що потраплятиме до податківців.

Плану дій BEPS Україні все ще необхідно змінити законодавство стосовно банківської таємниці та розкриття інформації про бенефіціарних власників бізнесу.

Адаптування заходів BEPS - це валютна лібералізація, щодо встановлення прозорих механізмів оподаткування контрольованих іноземних компаній, розшифрування фінансової звітності українських фінансово-промислових груп в усіх країнах, де вони здійснюють свою операційну діяльність, встановлення правил обмеження фінансових операцій з пов'язаними особами, перегляду міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, зменшення переміщення українського капіталу до юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування, що, в свою чергу, сприятиме збільшенню доходів бюджету. Завдання

імплементції Плану дій BEPS в Україні - справедливе та прозоре оподаткування.

Література:

1. 1 План дій BEPS в Україні [Електронний ресурс] // НБУ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/#plan>.
2. Відомості Верховної Ради України (ВВР). Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України з метою імплементції Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) // Проект. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/src/files/Project_BEPSinUA_20181024.pdf.
3. OECD. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting [Електронний ресурс] / OECD // OECD Publishing. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/src/files/BEPS_Action_Plan.pdf.
4. OECD. OECD and Ukraine [Електронний ресурс] / OECD // Global Relations Brief. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.oecd.org/eurasia/countries/Global-Relations-Brief-Ukraine-UKR.pdf>.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРАВОВОЇ НОРМИ

Гуйван Петро Дмитрович

кандат юридичних наук, заслужений юрист України, докторант

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Реальні зміни в національній правовій системі та правозастосовній практиці шляхом їхньої адаптації до європейських юридичних цінностей відбуваються дуже повільно, і це турбує не лише українську спільноту, а й світову. В останні роки не зменшилась, а, навпаки, зростає кількість заяв громадян нашої держави до Європейського суду з прав людини щодо порушень норм Конвенції 1950 р. Більш за все порушується ст. 6 даного акту, яка містить як загальні принципи, так і перелік значної кількості особливих прав на захист. У статистичних даних Європейського Суду з прав людини окремо визначають такі категорії порушень: справедливого судового розгляду, строків розгляду (тривалість судового процесу) та невиконання рішень [1, с. 81]. Вказані проблеми, крім інших чинників, обумовлені серйозними недоліками, пов'язаними з недотриманням принципу правової визначеності при формулюванні державою та суб'єктами владних повноважень правил поведінки учасників приватних правовідносин. Це, в свою чергу, тягне неправильне чи несправедливе

застосування актів та призводить до оскарження таких діянь держави до європейських правозастосовних інституцій. Тож питання визначеності має високу актуальність не лише в теоретичному аспекті, а й з огляду на його практичну значущість.

Розуміння права – непросте і дуже суттєве для суспільства проблема. Надзвичайно важливо зрозуміти його адекватно духові часу, епосі і реаліям, історичним і ментальним чинникам конкретного суспільного розвитку. Якщо ж трактування права не відповідає конкретному часові, відстає від нього, тоді право перестає бути рушієм суспільного поступу, перетворюється в чинник нестабільності, відсталості, гальмування розвитку тощо, тобто в свою протилежність [2, с. 204]. Потребують додаткового вивчення питання гарантування чіткості, зрозумілості та однозначності правової норми. Власне, дотримання зазначених вимог забезпечить належність процесу правотворчості та, як наслідок, - формулювання справедливих і демократичних правових приписів.

Юридична визначеність як один з основних та невід’ємних елементів верховенства права є фундаментальною категорією світоглядного характеру. При цьому, якщо верховенство права формує засади функціонування держави і суспільства за єдиними і погодженими приписами, то правова визначеність вказує на основні засоби, що забезпечують панування права в суспільстві та державі. Перше без другого нежиттєздатне і схоластичне [3, с. 45]. Одна з найбільш суттєвих вимог, що пред’являються до права особистості, яка розвивається, є вимога визначеності правових норм, це одна з найсуттєвіших ознак права. Індивід, залишений віч-на-віч із суспільством, державою, має право вимагати, щоб йому точно вказали, чого від нього хочуть і які межі йому ставлять. Логічно, що право на визначеність правових норм є одним із невід’ємних прав людської особистості, без нього, по суті, взагалі ні про яке «право» не може йтися. Будь-яке розвинене суспільство прагне мати право ясне, чітке, сформульоване в єдиному компактному кодексі. Законність, що виключає можливість будь-якої сваволі, стає неодмінною передумовою культурного суспільства. Якщо кожна людина повинна підкорятися праву, якщо вона має пристосовувати свою поведінку до його вимог, то, напевно, першою умовою впорядкованого суспільного життя виступає визначеність цих вимог. Усіляка непевність у цьому відношенні суперечить самому поняттю правопорядку і ставить людину в досить скрутне становище: невідомо, що виконувати і до чого пристосовуватися [4, с. 89]. Правова держава може існувати тільки в умовах гарантованої визначеності закону, за якої у індивіда є можливість довгостроково планувати власну поведінку в особистому житті та підприємницькій діяльності [5, с. 23].

В умовах верховенства права акти законодавства повинні відповідати принципу правової певності. Юридична визначеність правової системи спрямована на забезпечення стабільності нормативного регулювання, чіткість та недвозначність правил поведінки, незмінність статусу осіб, що приймають участь у правовідносинах, формальну певність юридичних приписів, і все це має гарантувати належність реалізації суб'єктивних прав учасників матеріального обороту. Інакше кажучи, принцип правової певності встановлює низку вимог до створення та застосування нормативно-правових актів: вони повинні адаптувати поведінку особи до нормативних умов правової дійсності, бути зрозумілими, передбачуваними, мусить бути встановлена та застосовуватися практика уточнення і конкретизації закону та його одноманітного застосування, зрештою, правові акти мають належним чином виконуватися. В іншому разі норма права суперечитиме принципу юридичної визначеності, закріпленому в практиці ЄСПЛ. Так, у рішенні у справі «Новік проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що «закон має бути реально доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля» [6, п. 19]. Отже, правовий акт повинен відповідати таким вимогам: 1) він має бути загальнодоступним для того, щоб громадянин знав, що за певних обставин застосовується саме цей закон; 2) норма повинна бути сформульована достатньо чітко, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку, а в разі надання йому кваліфікованої консультації був здатний розумно передбачити наслідки, до яких призведе його певна дія [7, с. 99]

В літературі запропоновано зробити розподіл вимог до нормативно-правових актів, що реалізуються в межах застосування принципу юридичної визначеності, на змістовні та процедурні [8, с. 14-15]. За даною концепцією до змістовних вимог віднесені наступні: акти мають бути зрозумілими (доступними), несуперечливими і повинні пропонувати повне врегулювання суспільних відносин, не допускаючи існування прогалів. Також до даної категорії віднесені додаткові вимоги щодо заборони широких дискреційних повноважень, які стосуються норм, які визначають компетенцію державних органів. В свою чергу, процедурними вимогами є вимоги розумної стабільності права, послідовності правотворчості, надання достатнього часу для змін у системі правовідносин, викликаних прийняттям нового закону, обов'язкового оприлюднення актів та вимога про заборону зворотної сили актів. Саме останні вимоги персоніфікують темпоральні прояви визначеності норми права, бо вони гарантують сталість та стабільність її в часі, визначаючи часові координати її створення, застосування, зміни та припинення дії.

Вимоги до зрозумілості закону досить часто ставали предметом дослідження Європейського Суду з прав людини. Скажімо, у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» Суд врахував її особливість, а саме те, що те, що вона стосується допущеного втручання у свободу вираження поглядів не у вигляді «санкції», або покарання за певну поведінку, а у вигляді розпорядження про те, щоб заявники не порушували громадського спокою чи не допускали поведінки *contra bonos mores* у майбутньому. Поведінка *contra bonos mores* визначена у британському законодавстві як дії, які, «на думку більшості сучасних співвітчизників, є скоріше поганими, ніж добрими». Розпорядження про недопущення такої поведінки в законі викладено досить нечітко і загальними словами; словосполучення «добре поводитися» особливо неточне і для особи, на яку покладалося зобов'язання, не було достатнім керівництвом щодо того, які дії становитимуть порушення цього розпорядження. На цій підставі з огляду на невизначеність правових приписів Суд прийняв рішення про те, що було допущено порушення ст. 10 Конвенції [9, п. 31].

Законодавство мусить бути стійким та чітко сформульованим. З цього приводу Європейський суд з прав людини вказує, що норма не може розглядатися як «право», якщо її не сформульовано з достатньою точністю так, щоб громадянин мав змогу, якщо потрібно, з відповідними рекомендаціями, до певної міри передбачити наслідки, що їх може потягнути за собою вчинена дія» [10, п. 61]. Цієї ж позиції ЄСПЛ притримується і при розгляді справи «Реквеньї проти Угорщини». В даному випадку Суд розглядає критерій передбачуваності поведінки особи щодо поводження в майбутньому, надаючи йому темпоральних ознак. Так, він підкреслює, що норма не може вважатися «законом», якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю, яка дає громадянину змогу керуватися цією нормою у своїх діях: він має бути здатний - якщо необхідно, за допомогою відповідної консультації - передбачити, достатньою за даних обставин мірою, наслідки, які може спричинити така дія. Передбачуваність цих наслідків з абсолютною певністю не потрібна: досвід показує, що цього досягти неможливо. Хоча певність, безумовно, бажана, прагнення забезпечити її може призвести до надмірної жорсткості, тимчасом як закон має завжди відповідати обставинам, що змінюються. Отже, чимало законів неодмінно формулюються більшою чи меншою мірою нечіткими термінами, тлумачення та застосування яких є питанням практики. Роль судового розгляду полягає саме в тому, щоб розвіювати такі інтерпретаційні сумніви, якщо вони є. Ступінь чіткості, що має забезпечуватися у формулюваннях національних законів - який у жодному випадку не може передбачити всі обставини, - значною мірою залежить

від змісту даного документа, сфери, на яку він поширюється, а також кількості та статусу тих, кому цей закон адресований [11, п. 34].

Отже, юридична визначеність правових норм є абсолютно необхідним критерієм, якого має дотримуватися держава, аби забезпечити реалізацію прав особи, закладених в актах. Це гарантує стабільність правовідносин, що здійснюються на їх основі, передбачуваність застосування права в конкретній ситуації. Порушення критеріїв правової визначеності призводить до прийняття та дії несправедливих законів, що, в свою чергу, становить небезпеку для верховенства права.

Література:

1. Коруч У.З. Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського суду з прав людини та правозастосовна практика України. Дис. . канд.. юр. наук. К., 2015. 229 с.
2. Братасюк М. Формула Радбруха в контексті сучасного українського правового розвитку. Публічне право. 2014. № 2 (14). С. 204-211.
3. Сидоренко М.В. Правовая определенность как фундаментальная общеправовая идея: понятие, сущность и назначение. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Право». 2016. Том 16. № 3. С. 45-51.
4. Покровский И. Основные проблемы гражданского права. М.: 1998. 380 с.
5. Демин О.В. Неопределенность в налоговом праве и правовые средства ее преодоления: дисс. ... докт. юрид. наук. спец. 12.00.04. – Екатеринбург, 2014. 452 с.
6. Рішення ЄСПЛ від 10 грудня 2008 року у справі «Новік проти України», заява № 48068/06. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_442.
7. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини. К. : Реферат, 2002. 343 с.
8. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика). Автореф. дис. ... докт. юрид. наук Спец 12.00.01.- Харків, 2009. 36 с.
9. Рішення ЄСПЛ від 25 листопада 1999 року у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Hashman and Harrup v. The United Kingdom), заява № 25594/94. URL: <http://swarb.co.uk/hashman-and-harrup-v-the-united-kingdom-echr-25-nov-1999/>
10. Рішення ЄСПЛ від 24 березня 1988 року у справі "Ольссон проти Швеції" (OLSSON v. SWEDEN (No.1), (заява № 10465/83). URL: www.univie.ac.at/bimtor/.../ecthr_1988_olsson_vs_sweden.

11. Рішення ЄСПЛ від 20 травня 1999 року у справі «Реквеньї против Венгрии» (Case of Rekvenyi v. Hungary), заява № 25390/94. URL: <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/rekvenyi-magyarorszag-elleni-ugye-2539094>

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ РЕФОРМЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна
доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного
юридического университета

Раззакова Ирода
преподаватель Ташкентского государственного юридического
университета

Мустафакулов Дилишод
преподаватель Ташкентского государственного юридического
университета

Акрамова Муаззам
преподаватель Ташкентского государственного юридического
университета

Аннотация:

В статье рассматривается дальнейшее развития в пяти направлениях по Стратегией действий Республики Узбекистан.

Также автором предложены аргументированный вывод о концепции административной реформы.

Ключевые слова: стратегия, концепция, развития, народ

Annotation:

The article discusses further development in five areas on the Strategy for Action of the Republic of Uzbekistan.

The author also proposed a reasoned conclusion about the concept of administrative reform.

Keywords: strategy, concept, development, people

Стратегией действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах (далее – Стратегия действий) ключевыми целями модернизации государства и общества определены совершенствование государственного и общественного строительства, обеспечение верховенства закона и усиление гарантий защиты прав и свобод граждан, развитие и либерализация отраслей экономики и социальной сферы, обеспечение безопасности, межнационального

согласия и религиозной толерантности, осуществление взвешенной, взаимовыгодной и конструктивной внешней политики.

Как нам известно, что Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев подписал указ, утвердивший концепцию административной реформы и «дорожную карту» по реализации концепции, сообщает национальное информационное агентство Узбекистана.

Как следует из преамбулы документа, к созданию новой концепции руководство страны подтолкнула успешная реализация широкомасштабных реформ в текущем периоде и необходимость изменения системы государственного управления в ближайшей перспективе.

Выработав собственную модель развития, Узбекистан строит не только правовое демократическое государство с многоукладной экономикой, но и формирует общество, главной целью и приоритетом которого является человек и его интересы. За годы независимости социальные, экономические и политические реалии, коренным образом изменившие нашу правовую систему, обусловили также необходимость осмысления с новых позиций роли административного права. То, что происходит сейчас в организации государственной власти на началах разделения властей, в экономической сфере, в коренных изменениях отношений государства и производителя, гражданина и государства - всё это неизбежно сказывается на содержании, формах и методах государственно-управленческой деятельности и, соответственно, на стратегии и эффективности правового регулирования административных отношений.

В современных условиях наблюдается его заметная переориентация. Ключевым звеном в предстоящем реформировании страны станет перестройка работы государственных органов по новым стандартам. Для этого Мирзиёев предложил разработать закон "О государственной службе". Среди основных тезисов будущих изменений — сокращение административного влияния на отрасли экономики и широкое использование рыночных механизмов.

Сотрудников правоохранительных органов заставят декларировать имущество

Сейчас, по мнению Мирзиёева, "требуется ограничение участия государства в создании бизнес-структур, разработка соответствующих рыночных механизмов, передача отдельных функций государства частному сектору".

Соответственно, всё административное законодательство выдвигает на первый план законные интересы человека и гражданина, обеспечение и защиту его прав и свобод, закрепленных Конституцией Республики Узбекистан, а также принципами и нормами международного права. Это,

например, нормы о гражданстве, о свободе передвижения, о свободе вероисповеданий, об общественных объединениях, об обжаловании в суд незаконных действий государственных органов и должностных лиц, о занятости населения и т.п. По существу, гражданин с его разнообразными интересами и запросами во всё возрастающей степени получает административно-правовую поддержку со стороны органов государственного управления общей и правоохранительной компетенции.

В тоже время, в указе отмечаются основные недостатки действующей системы, сдерживающие развитие Узбекистана и препятствующие повышению уровня жизни и благосостояния населения, и для преодоления проблем, предлагается административная реформа, состоящая из шести направлений.

Совершенствование институциональных и организационно-правовых основ деятельности органов исполнительной власти;

Конкретизация задач (функций, полномочий), механизмов их реализации и сфер ответственности органов исполнительной власти, совершенствование процессов координации и взаимодействия;

Дальнейшее сокращение административного воздействия на отрасли экономики и расширение рыночных механизмов управления;

Совершенствование механизмов вертикальной системы управления и взаимодействия органов исполнительной власти;

Внедрение в систему государственного управления современных форм стратегического планирования, инновационных идей, разработок и технологий;

Формирование эффективной системы профессиональной государственной службы, введение действенных механизмов противодействия коррупции в системе органов исполнительной власти.

Принимая во внимание важность задачи модернизации страны и с учетом динамично развивающихся процессов демократизации, руководитель Узбекистана поставил задачу проработать и принять Концепцию административной реформы в Республике Узбекистан и определены в новой редакции, учитывающий современные потребности общества и государства, опыт зарубежных стран. При этом, по мнению главы государства, новая редакция должна системно, комплексно отразить те масштабные принципиальные изменения, которые произошли в уголовной политике и административном законодательстве в связи с либерализацией судебной-правовой системы.

В нём, в частности, следует отразить тенденции по этой связи особое значение приобретает формирование концептуально новой модели государственного управления посредством успешной реализации Концепции административной реформы, предусматривающей следующие основные направления:

I. Совершенствование институциональных и организационно-правовых основ деятельности органов исполнительной власти.

Внедрение четких критериев и процедур создания и упразднения органов исполнительной власти, в том числе их структурных и территориальных подразделений, направленных на предупреждение необоснованного увеличения административного аппарата, бюджетной нагрузки и бюрократизации государственного управления.

Оптимизация органов исполнительной власти, их структур и подразделений с учетом реальных потребностей, недопущения отрицательного воздействия на социально-экономические процессы, устранения дисбаланса между республиканскими и территориальными органами исполнительной власти, а также обеспечения рационального распределения кадровых и материальных ресурсов.

Повышение самостоятельности и ответственности органов исполнительной власти и их руководителей за осуществление государственной политики в закрепленной сфере за счет пересмотра и совершенствования механизмов их взаимодействия с соответствующими департаментами Кабинета Министров Республики Узбекистан.

Дальнейшее внедрение системы «Электронное правительство» и современных информационно-коммуникационных технологий в деятельность органов исполнительной власти всех уровней в целях оптимизации административных процедур, автоматизации процессов управления, формирования эффективной системы обмена информацией для своевременного и адекватного реагирования на возникающие вызовы и проблемы на уровне территорий и страны в целом.

Дальнейшее совершенствование системы оказания государственных услуг путем:

создания на базе центров «одно окно», в том числе ведомственных, единых центров оказания государственных услуг физическим и юридическим лицам;

регламентации всех государственных услуг, внесения их в единый реестр;

определения и поэтапного расширения перечня документов и сведений, подлежащих получению органами исполнительной власти посредством межведомственного взаимодействия при оказании государственных услуг.

Развитие системы административной юстиции путем совершенствования порядка обжалования решений и действий (бездействия) органов исполнительной власти и их должностных лиц в вышестоящих органах, внедрения механизмов коллегиального заслушивания обращений физических и юридических лиц в качестве способа досудебного урегулирования споров.

II. Конкретизация задач (функций, полномочий), механизмов их реализации и сфер ответственности органов исполнительной власти, совершенствование процессов координации и взаимодействия.

Внедрение модели «умное регулирование» и стандартизированной методологии анализа регуляторного воздействия принимаемых решений, предусматривающей недопущение принятия нормативно-правовых актов без должной оценки их воздействия, а также поэтапное исключение практики принятия ведомственных нормативно-правовых актов, влекущих коллизию норм, двойное толкование, коррупциогенные проявления и избыточное государственное регулирование.

Совершенствование регуляторных инструментов путем передачи отдельных государственных функций субъектам общественного контроля и снижения избыточного административного регулирования с целью переориентации деятельности органов исполнительной власти на устранение причин и условий имеющихся проблем, а не на борьбу с их последствиями.

Внедрение современных методов организации работы (менеджмент качества, индикативное планирование, аутсорсинг, краудсорсинг), направленных на достижение конкретных результатов.

Широкое внедрение в процесс разработки программ развития и мониторинга их реализации современных форм взаимодействия с общественностью (виртуальные приемные, «телефоны доверия»), обеспечивающих открытый диалог с гражданами и субъектами предпринимательства.

III. Дальнейшее сокращение административного воздействия на отрасли экономики и расширение рыночных механизмов управления.

1. Совершенствование системы управления в наиболее востребованных отраслях экономики и социальной сферы (промышленность, транспорт, энергетика и другие), направленное на развитие здоровой конкурентной среды, исключение конфликта государственных и коммерческих интересов.

2. Установление ограничительных мер на создание коммерческих организаций с участием государства и реорганизация действующих предприятий в сферах, в которых эффективно функционирует частный сектор, а также отказ от практики предоставления отдельным хозяйствующим субъектам эксклюзивных прав, индивидуальных льгот и преференций, ограничивающих развитие здоровой конкурентной среды.

Передача отдельных государственных функций частному сектору с внедрением механизмов государственного контроля за надлежащим выполнением передаваемых функций посредством лицензирования, сертификации, аккредитации и разрешительных процедур. Одновременно сокращение избыточных административных мер государственного

контроля (лицензирование и разрешительные процедуры), в том числе путем замены их на альтернативные виды регулирования (обязательное страхование ответственности, декларирование соответствия и другие).

Реализация административной реформы нацелена на достижение следующих результатов:

1. Создание отвечающей общемировым тенденциям инновационного развития системы государственного управления, способной обеспечить полноценную реализацию намеченных реформ, своевременно выявлять и эффективно решать проблемы общественно-политического и социально-экономического развития, в том числе путем:

- оптимизации и децентрализации системы государственного управления за счет устранения избыточных и несвойственных задач, функций и полномочий, ликвидации дублирования и параллелизма;

- дебюрократизации и снижения издержек государственного управления, повышения эффективности деятельности и прозрачности системы принятия управленческих решений;

- внедрения системы стратегического планирования, инновационных идей, разработок и технологий;

- дальнейшего сокращения административного воздействия на отрасли экономики и расширения рыночных механизмов управления, направленного на развитие здоровой конкурентной среды, повышения инвестиционной привлекательности страны и деловой активности населения;

- формирования эффективных форм общественного и парламентского контроля, направленных, прежде всего, на предупреждение коррупционных проявлений.

2. Создание действенных механизмов обеспечения прав и свобод граждан, дальнейшее повышение их благосостояния и уровня удовлетворенности деятельностью органов исполнительной власти, в том числе путем:

- совершенствования административных процедур, направленных на четкую регламентацию правовых отношений государственных органов с физическими и юридическими лицами;

- развития системы административной юстиции, предусматривающей совершенствование порядка обжалования решений и действий органов исполнительной власти, внедрение механизмов коллегиального заслушивания обращений физических и юридических лиц;

- повышения эффективности оказания государственных услуг посредством совершенствования системы «Электронное правительство»;

- обеспечения верховенства закона, укрепления законности и правопорядка в обществе.

Реализация предусмотренных в Концепции административной реформы в Республике Узбекистан мер, безусловно, придаст новый импульс модернизации системы государственного управления с учетом современных тенденций инновационного развития и мировых стандартов.

В целом, реализация административной реформы в Республике Узбекистан будет способствовать полноценному воплощению в жизнь благородной идеи «Не народ должен служить государственным органам, а государственные органы должны служить народу».

Определение, данное понятию «административное правонарушение» в действующем кодексе, порождает целый ряд проблем, поскольку само определение не содержит такого ключевого элемента состава правонарушения, как субъект. В тексте главы 2 действующего кодекса есть указания на некоторые виды субъектов административного правонарушения, но поскольку в определении административного правонарушения эти субъекты не закреплены, то неясно, является ли этот перечень исчерпывающим, или же он фиксирует исключения из общего правила, характерные лишь для данных категорий субъектов.

С учетом этого, об административной ответственности необходимо установить, что административным правонарушением признается противоправное, виновное действие либо бездействие физического лица или противоправное действие либо бездействие юридического лица, за которое кодексом предусмотрена административная ответственность.

Совершившие административные правонарушения в связи с выполнением организационно-распорядительных или административно-хозяйственных функций руководители и другие работники иных организаций должны нести административную ответственность как должностные лица, если законом не установлено иное.

Для квалификации административных правонарушений, субъектами которых являются юридические лица, рекомендуется вывести из признаков таких правонарушений наличие вины как элемента состава правонарушения, поскольку в отношении юридических лиц при наличии самого факта противоправного поведения не всегда возможно выявить вину. Тем не менее, факт совершения правонарушения можно считать достаточным основанием для наложения административных взысканий, если причиной неправомерных действий не стала непреодолимая сила.

Юридическое лицо признается виновным в совершении административного правонарушения, если будет установлено, что у него имелась возможность для соблюдения правил и норм, за нарушение которых кодексом предусмотрена административная ответственность, но данным лицом не были приняты все зависящие от него меры по их соблюдению.

Для надежной защиты законных прав и интересов предпринимателей необходимо предусмотреть, что указанные виды административных взысканий и меры обеспечения административного производства применяются только в судебном порядке.

Имеет смысл обобщение существующих ведомственных процедур и их закрепление в кодексе в виде исключений, применяемых только для этих ведомств, с целью ликвидации благоприятной для злоупотреблений почвы, создающейся за счет относительно произвольного и частого их изменения.

Реализация предложенных мер позволит обеспечить выполнение задач, поставленных руководством страны по дальнейшей демократизации судебно-правовой системы, в том числе четко определить круг источников административного права Республики Узбекистан, устранить его отсылочный характер, а также ввести в действие новые и соответствующие современному этапу общественного, политического и экономического развития страны изменения в законодательство об административной ответственности.

Литература/ References

1. Конституция Республики Узбекистан. Т. «Узбекистан.», 2017
2. Указ Президента Республики Узбекистан « О программе мероприятий, посвященных 70-летию принятия Всеобщей декларации прав человека» от 08.05.2018 года
3. Указ Президента Республики Узбекистан «О Стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан »от 08.02.2017 г
4. Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по повышению эффективности государственной молодежной политики и поддержке деятельности Союза молодежи Узбекистана » от 06.07.2017 г

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Орлова Валерія Владилєнівна

студентка кафедри міжнародного права, Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин, Національний авіаційний університет

Однією з важливих проблем сучасного міжнародного права є розуміння сутності та умов реалізації міжнародно-правової відповідальності держав за порушення міжнародного права. З кожним роком вона набуває все більш важливого значення та вимагає нагального правового вирішення в умовах сучасного реформування міжнародних відносин.

Міжнародно-правову відповідальність можна визначити як зобов'язання суб'єкта міжнародного права потерпіти певні обставини негативного характеру внаслідок заподіяння шкоди іншому суб'єкту міжнародного права як у результаті вчинення міжнародного правопорушення, так і в результаті правомірної діяльності.

Термін «міжнародно-правова відповідальність» охоплює правовідносини, що виникають за міжнародним правом у зв'язку з міжнародно-протиправним діянням. Тому змістом міжнародно-правової відповідальності виступають ті негативні наслідки, які настають для держави в результаті порушення нею міжнародного права.

Підставою міжнародно-правової відповідальності держави є порушення нею міжнародного зобов'язання, тобто здійснення цією державою міжнародного правопорушення.

Юридичними підставами міжнародно-правової відповідальності держав слід вважати міжнародні договори, міжнародний звичай, рішення міжнародних судів, рішення міжнародних (міжурядових) організацій, обов'язкові для виконання державами-членами, односторонні міжнародно-правові акти держав, а також рішення міжнародних арбітражних судів.

Унікальне значення міжнародної відповідальності в сучасних умовах пояснюється тим, що вона сприяє єдності та організації системи міжнародного права, свідчить про належний рівень її розвитку.

Дослідники міжнародно-правової відповідальності підкреслюють, що жодна тема міжнародного права так не заплутана і так мало досліджена, як тема розуміння сутності міжнародно-правової відповідальності.

Слід відзначити, що міжнародно-правову відповідальність спочатку розуміли як інститут. Адже норми, які стосуються міжнародної відповідальності, не відрізнялися особливою чіткістю, не були об'єднані в єдину систему.

Загальні зміни, що відбулися в міжнародному праві в сучасну епоху, наклали відбиток і на інститут міжнародно-правової відповідальності. З'явилися нові складники міжнародних правопорушень, яких не було в класичному міжнародному праві, зазнали змін способи реалізації міжнародно-правової відповідальності.

У період між двома світовими війнами було безліч супротивників проблеми міжнародної кримінальної відповідальності держав, але досвід Другої світової війни довів необхідність розрізняти в міжнародних правопорушеннях міжнародні злочини і міжнародні делікти.

Нормативне визначення поняття «міжнародний злочин» одержало розвиток у ст. 1 Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього 1948 р. [1]; ст. 1 Конвенції про незастосування терміну давності до військових злочинів і злочинів проти людства 1968 р. [2]; ст. 1 Конвенції про ліквідацію апартеїду і покарання за нього 1973 р. [3]; ст. 5 Визначення агресії, затвердженої резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. [4].

Перелік міжнародних злочинів, за які поряд з державами несуть відповідальність і індивіди, включений у Статут Міжнародного Військового Трибуналу в Нюрнберзі [6], складався з трьох категорій: злочини проти миру, військові злочини, злочини проти людства. З часом даний перелік міжнародних злочинів розширився. У Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього 1948 р. і Конвенції про ліквідацію апартеїду і покарання за нього 1973 р. геноцид і апартеїд кваліфікуються як злочини проти людства, відповідальність за які несуть поряд з державами і фізичні особи.

Нині становище змінилося в значній мірі завдяки прийняттю Генеральною Асамблеєю Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. [5]. Однією з найбільш характерних рис сучасного міжнародного права є формування права міжнародної відповідальності як окремої галузі.

Засновником концепції права міжнародної відповідальності був Д. Б. Левін. Він зазначав, що розвиток міжнародного права призводить до виділення в окрему галузь права міжнародної відповідальності [7, с.43-44].

Згідно з визначенням, наданим І. І. Лукашуком, право міжнародної відповідальності - це галузь міжнародного права, принципи і норми якої визначають для суб'єктів міжнародного права юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння, а також заподіяння шкоди в результаті діяльності, не забороненої міжнародним правом. В основі розглядуваної галузі міжнародного права лежить принцип міжнародної відповідальності: будь-яке міжнародно-протиправне діяння суб'єкта міжнародного права спричиняє його міжнародну відповідальність [8, с.80].

Зараз в доктрині міжнародного права залишається актуальним питання щодо видів і форм міжнародно-правової відповідальності. Багатьма авторами ці терміни ототожнюються, так якби вони визначали одні і ті ж поняття.

На сучасному етапі існує нова концепція, яка має дискусійний характер, це концепція кримінальної відповідальності. Держава як суб'єкт міжнародних правовідносин та актор міжнародних взаємодій цілком вписується у критерії інституту кримінальної відповідальності. Концепція кримінальної відповідальності держави широко підтримується у доктрині міжнародного права і має численних прихильників, хоча системне обґрунтування актуалізації і ефективності такої відповідальності в сучасних умовах глобалізації практично відсутнє [9, с.203].

Сьогодні пріоритетним завданням учасників міжнародного права є розробка ефективної законодавчої моделі й обмін інформацією серед держав щодо відповідальності за міжнародні злочини. У цьому зв'язку необхідно розробити міжнародні стандарти і сприяти їх впровадженню у національні законодавства.

Слід співпрацювати з регіональними органами влади для здійснення колективних дій у всіх регіонах світу.

Також національне законодавство є ефективним засобом контролю над новими формами і видами прояву злочинних дій суб'єктів міжнародних відносин, тому ті норми, що регулюють питання відповідальності, які є в законодавствах деяких країн, але ще не прийняті міжнародними стандартами, повинні бути включені до них.

Література:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. Від 09.12.1948 р. // Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155
2. Конвенція про незастосування терміну давності до військових злочинів і злочинів проти людства. Від 26.11.1968 р. // Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_168
3. Конвенція про ліквідацію апартеїду і покарання за нього. Від 30.11.1973 р. // Офіційний Інтернет-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_149
4. Резолюція ГА ООН 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 р. Визначення агресії. // Офіційний Інтернет – сайт ООН: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.un.org.ua>
5. Резолюція ГА ООН A/RES/56/589 від 12 грудня 2001 р. Статті про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. // Офіційний Інтернет – сайт ООН: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.un.org.ua>
6. Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран: от 08.08. 1945 г. // Действующее международное право. – М.: Московский независимый институт международного права, 1997. – Т. 3.– С. 763–770. – Ст. 6.
7. Левин Д. Б. Ответственность государств в современном международном праве: проблема кодификации и прогрессивного развития норм и принципов международного права / Д. Б. Левин - М.: Междунар. отношения, 1966. - 152 с.
8. Лукашук И. И. Концепция права международной ответственности / И. И. Лукашук // Государство и право. – 2003. - №4. – С. 79 - 87.
9. Важна К.А. Концепція кримінальної відповідальності держав. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.11 / К.А. Важна / НАУ – К., 2012. - 243 с.

Науковий керівник: Широкова-Мурараш Ольга Геннадієвна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародного права, Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин, Національний авіаційний університет

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ СТОСОВНО СПЛАТИ ПОДАТКУ НА РЕПАТРІАЦІЮ

Прядко Альона Олегівна

студентка юридичного факультету Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Податки на доходи нерезидентів (так званий податок на репатріацію) сплачується не перший рік. Однак досі існують проблеми, пов'язані із застосуванням норм міжнародного права в частині звільнення від цих податку.

Правила сплати податку на доходи нерезидентів регламентує п. 141.4 Податкового кодексу України (далі – ПКУ). Згідно з пп. 141.4.2 ПКУ податок на доходи нерезидента утримує резидент або постійне представництво нерезидента, що здійснюють на користь виплату доходу з джерелом його походження з України, отриманого таким нерезидентом від провадження господарської діяльності.

З цього випливає, що податок на репатріацію утримується всіма юридичними особами незалежно від того є вони платниками податку на прибуток чи ні. Це стосується і неприбуткових організацій та операторів спільної діяльності. Так, податок на репатріацію утримують з доходів нерезидента. **До нерезидентів відповідно** до пп. 14.1.122 ПКУ належать: а) іноземні компанії, установи, організації інших держав, їх філії, представництва та інші відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України; б) дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва інших держав і міжнародних організацій в Україні; в) фізичних осіб, які не є резидентами України.

Доходи нерезидента з джерелом виникнення в Україні, з яких утримують податок на репатріацію, перераховані в пп. 141.4.1 ПКУ. Переважно це «пасивні» доходи, до яких належать: відсотки, роялті, лізингова або орендна плата і т.п. А ось доходи у вигляді виручки або інших видів компенсації вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, передані, виконані, надані резиденту від такого ж нерезидента до оподатковуваних доходів не відносять. Так що оплата нерезиденту товарів (робіт, послуг) за імпорфтними договорами проходить без сплати податку на репатріацію.

Тим часом є ряд "спірних" доходів, порядок оподаткування яких роз'яснюють податківці. Зокрема, на їхню думку, резидент зобов'язаний утримати податок на репатріацію при виплаті доходу нерезиденту: 1) за договором лізингу/оренди нерухомого майна за межами митної території України; 2) за договором оренди сервера у нерезидента; 3) у вигляді штрафів, пені, неустойки; 4) при реінвестиції дивідендів, спрямованих на збільшення статутного капіталу; 5) від продажу нерезидентом належного йому нерухомого майна на території України; 6) у вигляді членських внесків на користь нерезидента; 7) у вигляді брокерського, комісійної або

агентської винагороди нерезидента; 8) у вигляді відсотків по кредиту/позиції шляхом зарахування в рахунок збільшення статутного капіталу або суми кредиту/позики; 9) при погашенні векселя резидентом нерезиденту у вигляді суми дисконту за таким векселем.

Ставка податку становить 15% (пп. 141.4.2 ПКУ), при цьому вона не залежить від того, на якій системі оподаткування знаходиться особа, яка виплачує дохід нерезиденту. У той же час на ставку податку можуть вплинути норми міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюються виплати.

Україною укладено численні міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування, згідно з якими резидентам інших держав надають податкові пільги. Вони діють більше ніж з 70 країнами світу.

Однак податковими контролюючими органами нерідко висувається вимога про дотримання умов, не передбачених міжнародним договором України про уникнення подвійного оподаткування, для застосування податкової пільги, передбаченої таким міжнародним договором. Тобто посилення контролюючих органів на відсутність підтвердження бенефіціарності отримувача доходу нерезидента.

З одного боку, законодавство (п. 103.2 ПКУ) передбачає право особи самостійно застосувати звільнення від оподаткування або зменшену ставку податку, передбачену відповідним міжнародним договором України на момент виплати доходу нерезиденту, якщо такий нерезидент - бенефіціарний (фактичний) одержувач (власник) доходу. Але з іншого - законодавство (п. 103.4 ПКУ), визначаючи підстави для звільнення (зменшення) від оподаткування доходів із джерелом їх походження в Україні, не передбачає в їх числі підтвердження бенефіціарним одержувача доходу.

Це є колізією в українському законодавстві яка ставить цілком логічне питання перед платниками податків: чи повинен резидент мати підтвердження бенефіціарним нерезидента - отримувача доходу з урахуванням того, що в переліку з п. 103.2 ПКУ такої вимоги немає?

Єдине на що можна посылати в такій ситуації це постанови Верховного Суду від 22.10.18 у справі № 815/3364/17, від 14.08.18 р у справі № 817/1045/17 та від 21.03.2018 року по справі № 803/1005/17.

Виходячи з цього законодавство не вимагає наявності у резидента, що виплачує дохід нерезиденту, підтвердження того, що нерезидент - отримувач доходу є бенефіціарним власником доходу. Тобто обов'язок доведення відсутності «бенефіціарним» покладено на контролюючий орган. Але якщо контролюючий орган має підтвердження зворотного, тоді у резидента – платника податків виникає обов'язок спростувати це шляхом надання відповідних доказів.

Література:

1. Карпова В. Налог на репатриацию: правила уплаты [Текст] / В. Карпова // Все о бухгалтерском учете. – 2018. - № 105. – ст.. 3-8

2. Кварацхелия М. Как мы когда определять, что нерезидент – фактический владелец дохода [Текст] / М. Кварацхелия // Все о бухгалтерском учете. – 2018. - № 105. – ст.. 34-37
3. Податковий кодекс України. З останніми змінами та доповненнями. Редакція від 25.11.2018 // - Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. // Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної ради України © 1994-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> - заголовок з екрану

Науковий керівник: Мізіна Ірина Валеріївна, кандидат наук господарського управління, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ ДО МІСЦЕВИХ ПАРЛАМЕНТІВ У КОРОЛІВСТВІ ІСПАНІЯ

Прядко Альона Олегівна
студентка юридичного факультету Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

Питання централізації та децентралізації влади стояло на порядку денному в Україні протягом всіх років її незалежності. Актуалізувалося це питання у 2014 році, коли було започатковано реформу децентралізації

В Європі наявні приклади доволі успішного функціонування децентралізованої моделі місцевого самоврядування. В якості приклада розглянемо Королівство Іспанія.

Незважаючи на складність та внутрішню напруженість, іспанська модель децентралізації є оригінальною з тієї точки зору, що вона враховує наявність різних потреб в автономних регіонах незалежно централізованої влади. Такі настрої на децентралізоване управління були особливо виражені в Каталонії і в країні Басків, помірними в інших регіонах і особливо слабкими в цілому ряді регіонів. З огляду на все це, урядом Іспанії була розроблена довгострокова стратегія гармонізації можливостей самоврядування кожної території.

Іспанія є децентралізованою державою, в складі якої 17 автономних регіонів (областей) з асиметричною компетенцією. Кожен автономний регіон включає ряд провінцій (всього в Іспанії 50 провінцій і два міста зі спеціальним статусом - Сеута і Мелілья). В Іспанії 8116 муніципалітетів.
[1]

Представницькими органами автономних областей є парламенти. Кожний з автономних регіонів має свій власний Парламент, обраний на основі загального виборчого права, а саме: в Астурії - генеральна управа, в

Мурсії, Естремадурі і Мадриді - збори, в Арагоні, Кастилії-ЛаМанче, Кастилії-Леоні і Валенсії – палати. Ці парламенти є досить успішними у своїй діяльності. [2]

Початок формування автономності областей було покладено виборами в Країні Басків і в Каталонії, які пройшли на початку 1980 років. Після цього були обрані парламенти Галісії і Андалузії, відповідно в 1981 і 1982 роках. Ці чотири регіони прийнято називати «історичними національностями». Решта 13 автономних парламентів були сформовані на основі автономних виборів, що проходили разом із місцевими виборами в 1983 році. [1]

У процесі державної децентралізації однією з основних особливостей загальної гармонізації була адаптація аналогічної виборчої системи на всій території: вибори автономних парламентів проходили відповідно до тих же правил (хоча число депутатів в них різне), що і розподіл місць під час виборів депутатів в центральний Парламент (Кортеси).

Так, кожна автономна громада має свій власний Закон про вибори, який повинен відповідати Закону про загальні вибори в частині його основних процедур.

Таким чином, на нашу думку, приклад Іспанії є доволі прогресивним і вирішує таку важливу проблему, як врахування і максимальне дотримання інтересів різних за економічним розвитком, етнічно-культурним складом, регіонів в межах однієї держави. Із виборчого законодавства автономних громад Іспанії можна запозичити важливі та ефективні новели до Закону України «Про місцеві вибори».

Література:

1. Іспанія // Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Іспанія> - заголовок з екрану.
2. Система державного управління Королівства Іспанія: досвід для України / уклад. Х. М. Дейнега; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. - К. : НАДУ, 2012. - 40 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monografiy/54438d53-74f0-4680-8f5a-afb09a8d7f41.pdf

Науковий керівник: Бережна Катерина Вікторівна, доктор юридичних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗМІНИ ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»

Сергієнко Аліна Анатоліївна

*аспірант кафедри державного будівництва Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Починаючи з 2014 року в Україні територіальні громади сіл, селищ, міст отримали унікальне право добровільно об'єднувати свої ресурси з метою ефективного розвитку територій. Правовою основою такого процесу є Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1], що регламентує процедуру та визначає критерії, яким мають відповідати територіальні громади для того, щоб реалізувати це право. Проте, аналіз окреслених змін дає підстави стверджувати про існування колізійних норм, що призведуть до негативних наслідків у застосуванні законодавства про добровільне об'єднання територіальних громад.

Для прискорення процесу створення об'єднаної територіальної громади в березні 2018 року набрав чинності Закон України № 1851-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» [2], а в травні цього року – Закон України № 6466 «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст обласного значення» [3]. На думку законодавця такі зміни відкривають нові можливості й надають поштовх для розвитку співробітництва територіальних громад.

По-перше, сільські та селищні територіальні громади можуть приєднатися до визнаних Кабінетом Міністрів України спроможних об'єднаних територіальних громад, які мають відповідати юридичному (утворені в порядку визначеному Законом), територіальному (розташовані навколо населеного пункту, визначеного перспективним планом формування територій громад) та кількісному (кількість населення об'єднаної територіальної громади становить не менше половини кількості населення територіальних громад, які мали увійти до такої об'єднаної територіальної громади) критеріям. Виключенням є міста обласного значення, які автоматично визнаються такими, що відповідають зазначеним критеріям, рішення про що приймається Верховною Радою України, шляхом затвердження закону. Це, з одного боку, створює конкуренцію між органами державної влади, а з іншого – ставить під сумнів об'єктивність прийнятих нововведень з боку законодавця.

По-друге, поняття «місто обласного значення» відсутнє як в Конституції України, так і Законі України «Про місцеве самоврядування в

Україні». Про нього йдеться лише в Положенні «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР» затверджене Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 12.03.1981 р. (місто обласного підпорядкування) [4]. Більше того, в проекті Закону України № 8051 «Про засади адміністративно-територіального устрою України» поняття населений пункт буде змінено на громади, що приведе до усунення з правового регулювання терміну (місто обласного значення). Тому постає питання про доцільність та обґрунтованість надання Верховною Радою України таких преференцій містам обласного значення під призвою стимулювання громад до об'єднання зусиль заради створення нової якості життя на їх територіях.

По-третє, необхідність прийняття Закону № 6466 було обґрунтовано як об'єктивне небажання міських голів та міських рад міст обласного значення, які представляють переважно великі територіальні громади, йти на перші місцеві вибори щодо формування ради об'єднаної територіальної громади та обрання голови об'єднаної територіальної громади. Як результаті, приєднання до об'єднаної територіальної громади села, селища, міста, для представництва інтересів територіальних громад, що приєдналися проводяться додаткові вибори депутатів, а приєднуючись до територіальних громад міст обласного значення їх проведення вважається не потрібним. Такі зміни позбавляють виборчого права жителів територіальних громад, що приєднуються до відповідного міста, аж до проведення чергових місцевих виборів, що є не прийнятним для демократичної держави.

Вагомим чинником, що спонукає територіальні громади до об'єднання є отримання фінансової підтримки від держави у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури. Так, міста обласного значення, як спроможна об'єднана територіальна громада, приєднуючи до себе суміжні сільські та селищні територіальні громади акумулює в собі всі фінансові ресурси, які були отримані від держави, а також майно громад, що приєдналися. Відповідно до Закону № 6466 під час добровільного об'єднання територіальних громад, у разі приєднання до територіальних громад міст обласного значення, вибори голів об'єднаної територіальної громади не проводяться, а головою визнається діючий до об'єднання міський голова міста обласного значення, до територіальної громади якого відбулося приєднання, а голова сільської, селищної ради, що приєдналися входить до складу виконавчих органів об'єднаної територіальної громади та виконують обов'язки старости сільської, селищної територіальної громади. Це фактично позбавляє представництва інтересів територіальних громад, що приєдналися, створює загрозу зловживання повноваженнями з боку органів місцевого самоврядування територіальної громади міста обласного значення та

практично унеможлиблює розвиток територій прилеглих населених пунктів.

На сьогодні досить складним та дискусійним постає питання не лише щодо приєднання, а й про вихід територіальних громад, що добровільно об'єднались в одну територіальну громаду. Норма, яка закріплює таке право міститься у перехідних та прикінцевих положеннях Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», проте механізм реалізації відсутній. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України вихід можливий шляхом проведення місцевого референдуму. Фактично територіальні громади не можуть реалізувати це право, а норма Закону є «мертвою», оскільки законодавчий акт, що регламентує процедуру проведення місцевого референдуми відсутній, а законопроект «Про адміністративно-територіальний устрій», в якому визначені всі процедури щодо зміни назви громад, межі, адміністративних центрів, не прийнятий. Таким чином, через відсутність необхідної законодавчої бази, територіальні громади, які виявили бажання вийти з об'єднаної територіальної громади, стають заручниками свого «добровільного» рішення.

Література:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» від 09.02.2017р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст обласного значення» від 18.05.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61814
4. Положення «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР» затв. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 12.03.1981 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10>

Науковий керівник: Соляник Костянтин Євгенович, кандидат юридичних наук, доцент, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Хомяк Ольга Володимирівна

викладач I категорії, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету

Визнання України соціальною державою (ст. 1 Конституції України), а також загострення соціальних проблем у зв'язку з переходом до ринкової економіки зумовили актуальність пошуку оптимальної системи державних засобів забезпечення соціальних прав людини і громадянина в Україні.

У сучасний період проблема захисту прав людини вийшла за межі окремих держав і набула всесвітнього значення. Прийняття на світовому рівні Загальної декларації прав людини (ООН, 1948 р.), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ООН, 1966 р.) і Факультативних протоколів № 1 і 2 до цього пакту, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (ООН, 1966 р.), на європейському рівні — Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (Рада Європи, 1950 р.) і Європейської соціальної хартії (Рада Європи, 1961 р., переглянута у 1996 р.) — створило потужну правову базу для визнання, дотримання і захисту прав людини у цілому світі.

Конституція України встановила перелік соціальних прав людини і громадянина: право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48); право громадян на працю, належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (ст. 43); на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (ст. 46); право на житло (ст. 47); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання та виховання (ст. 52) тощо.

Соціальні права громадян України забезпечуються системою загальнообов'язкового державного соціального страхування. Джерелом коштів соціального страхування є переважно асигнування із державного бюджету, страхові внески громадян, підприємств, установ і організацій. Реалізація та фінансування існуючої системи соціального забезпечення населення України спирається переважно на державне забезпечення і управління.

Право кожного на достатній життєвий рівень визнається ст. 25 Загальної декларації прав людини. У ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права визнається, що достатній життєвий рівень для громадянина і його сім'ї включає достатнє

харчування, одяг і житло, а головне - закріплюється право кожного на неухильне поліпшення умов життя. Ст. 48 Конституції України також закріплює це право, але вона не містить спеціальних конституційних гарантій та не конкретизує його. І справді, розуміння достатнього життєвого рівня у кожної людини своє і впливає із власних поглядів та уподобань. Держава повинна, напевне, у своїй діяльності по забезпеченню цього права виходити з того, що повинен бути встановлений такий мінімальний рівень зарплати, пенсії, стипендії, який би дозволяв людині задовольнити необхідні соціальні потреби, відтворювати себе для нормальної продуктивної праці, мати впевненість у завтрашньому дні. Створення можливостей для реалізації громадянином права на достатній життєвий рівень - основна мета соціальної функції держави. Водночас, слід зазначити, що соціально-економічний стан України у сучасних умовах не дозволяє повністю гарантувати і забезпечити реалізацію цього конституційного права кожній людині.

Громадянам України гарантується право на матеріальне забезпечення при тимчасовій втраті працездатності, на допомогу по вагітності і пологах, при народженні дитини та по догляду за дитиною, допомогу на поховання. Соціальний захист непрацездатних громадян також здійснюється шляхом створення спеціальних державних закладів по догляду за непрацездатними (будинки-інтернати для самотніх громадян, територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів та інвалідів тощо).

Стосовно захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, то він здійснюється шляхом пенсійного забезпечення та надання їм відповідних компенсацій і пільг (Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р.).

Право на житло закріплено ст. 47 Конституції України. Вона передбачає, що кожен мешканець України може побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Отже, обов'язок забезпечення житлом всіх бажаючих на державу, на відміну від радянських часів, вже не покладається. Держава зобов'язана надати житло лише громадянам, які потребують соціального захисту. До них належать: малозабезпечені, інваліди - ветерани війни, військовослужбовці, особи, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС та деякі категорії громадян. Стосовно всіх інших категорій населення держава повинна створювати умови для реалізації громадянином своїх конституційних прав: сприяти розвитку ринку житла, підвищувати життєвий рівень своїх громадян шляхом проведення ефективної економічної політики, створювати можливості для проведення підприємницької діяльності, метою якої є

одержання прибутку і, як наслідок, підвищення добробуту населення тощо.

Держава повинна також вживати різні заходи для того, щоб ніхто не був примусово позбавлений житла, інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування закріплюється ст. 49 Конституції України. Воно є продовженням та деталізацією ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, де зазначається, що кожна людина має право на найвищий досяжний рівень фізичного та психологічного здоров'я. В Україні це право знайшло закріплення в «Основах законодавства України про охорону здоров'я», де передбачається певний життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд і соціальне обслуговування та забезпечення, здорові та безпечні умови праці, побуту та відпочинку, кваліфіковану медико-санітарну допомогу тощо.

Охорона здоров'я в Україні забезпечується державним фінансуванням відповідних програм, створенням умов для ефективної і доступної для всіх громадян медичної допомоги. Державні, комерційні, громадські або інші установи, організації, підприємства, посадові особи та громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення і окремих осіб, у межах своєї компетенції надавати допомогу хворим, інвалідам та потерпілим від нещасних випадків, сприяти працівникам органів і закладів охорони здоров'я в їх діяльності тощо. Крім законодавчого регулювання, охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Література:

1. Загальна декларація прав людини // Міжнародні договори України. -К., 1992.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // Міжнародні договори України. - К., 1992.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права // Міжнародні договори України. - К., 1992.
4. Конвенція про права дитини. УПФ. - К., 1995.
5. Коментар до Конституції України. - К., Інститут законодавства ВРУ, 1996.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ШЛЮБ ТА ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИН ЯК КАТЕГОРІЇ СІМЕЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

*Баранчикова Олександра Ігорівна
магістр, Херсонський державний університет*

Стрімкий розвиток українського суспільства та реформаційні процеси, що відбуваються в правовому просторі України, актуалізує дослідження існуючих та розроблення нових концепцій, щодо правового регулювання суспільних відносин, в тому числі у сфері шлюбу та шлюбно-сімейних відносин. Сьогодні важливим завданням законодавця є створення такого сімейного законодавства, яке б максимально чітко відображало та врегульовувало усі сімейні питання та суперечки, що виникають на практиці. А це неможливо без належного теоретичного підґрунтя, оскільки, на нашу думку, для чіткого врегулювання шлюбних відносин законом необхідно розкрити поняття шлюбу та шлюбно-сімейних відносин.

Дослідженням сімейного права та його інститутів займалися такі вчені як: Н. А. Алексєєв, Л. В. Афанасьєва, О. В. Дзера, І. М. Кучеренко, Р. А. Майданик, А. М. Нечаєва, С. Я. Фурса, Є. О. Харитонов, О. О. Хазова, Ю. С. Червоний, Я. М. Шевченко та інші. Проте існує необхідність поглибленого аналізу таких основоположних категорій сімейного права як «шлюб» та «шлюбно-сімейні відносини».

Характеризуючи інститут шлюбу в Україні, важливим завданням вважаємо розкрити поняття «шлюбні відносини» як предмету правового регулювання та «шлюб» як центральну категорію шлюбних відносин.

Правове визначення шлюбу міститься в ст. 21 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року № 2947-III (далі – СК України). Так відповідно до СК України шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Законодавство України розділяє релігійні та державні шлюби. Відповідно ч. 3 ст. 21 СК України релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану [2].

Визначення шлюбу, наведене у СК України, на думку більшості дослідників не є повним та вичерпним.

Так, в юридичній літературі містяться наступні визначення поняття «шлюб».

Шлюб — це добровільний, рівноправний союз між жінкою і чоловіком, спрямований на створення сім'ї. Шлюб — суспільно визнаний і санкціонований юридично, чи звичаєвим правом союз, який має на меті створення сім'ї, її легалізацію в суспільстві. Шлюб — це соціальна форма відносин між чоловіком і жінкою, яка історично змінюється та через який суспільство впорядковує і санкціонує їх статеве життя, встановлює подружні і батьківські права й обов'язки [3, с. 375].

Тому проаналізувавши положення нормативно-правових актів, щодо вимог, що мають бути дотримані при укладенні шлюбу та наслідків реєстрації шлюбу, що містяться у статтях Конституції України (зокрема, ст. 51) та СК України, а також теоретичних доробків ми прийшли до висновку, що шлюб це моногамний, добровільний та рівноправний союз жінки та чоловіка, що укладений із дотриманням встановленого законом порядку, та такий, що породжує між подружжям взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки.

При дослідженні змісту поняття «шлюбні відносини», то перш за все варто відмітити, що поряд із цим поняттям використовують такі терміни як «сімейні відносини» та «сімейно-шлюбні відносини» («шлюбно-сімейні відносини»). Ці поняття є взаємопов'язаними, проте останнє є більш ширшим, оскільки охоплює і тих учасників сім'ї, між якими немає шлюбного зв'язку.

Виходячи із зазначеного вище, ми вважаємо, що шлюбно-сімейні відносини - це особисті немайнові й пов'язані з ними майнові відносини громадян, що виникають із шлюбу (безпосередньо між чоловіком і дружиною) й належності до сім'ї (відносини між батьками (усиновителями) і дітьми, родичами різної спорідненості, опікунами чи піклувальниками тощо).

Щодо шлюбних відносин, то, на нашу думку, - це відносини між подружжям, щодо порядку та умов узяття шлюбу, особистих і майнових відносин між ними, порядку та умов припинення шлюбу.

Проте розділяти ці поняття також є неправильним, оскільки одні породжують інші та існують у постійній взаємодії.

Як і будь-які правовідносини, шлюбно-сімейні відносини характеризуються складом та змістом.

Склад правовідносин — сукупність основних елементів правовідносин і спосіб юридичного зв'язку між ними з приводу соціального блага або забезпечення будь-яких інтересів [4, с. 198].

До структурних елементів складу відносин належать: 1) суб'єкти правовідносин; 2) об'єкти правовідносин; 3) зміст правовідносин.

Суб'єкти правовідносин – це їх учасники, правоздатні та дієздатні суб'єкти суспільного життя, які є носіями юридичних прав та обов'язків [4, с. 198].

Відповідно до положень СК України, суб'єктами шлюбно-сімейних відносин є: подружжя, батьки та діти, усиновителі та усиновлені, мати та батько дитини, дід, баба, онуки та правнуки, рідні брати та сестри, мачуха, вітчим, пасинок, падчерка, опікун, піклувальник, дитина над якою встановлено опіку або піклування, особа, яка уклала договір про патронат, та дитина передана у сім'ю патронатного виховання [2].

Об'єкти правовідносин – це те, з приводу чого виникають, існують і розвиваються самі правові відносини, виникають і реалізуються суб'єктивні юридичні права та обов'язки їх учасників. Іншими словами, об'єкт правовідношення вказує, на що воно спрямоване, на що впливають права та обов'язки його суб'єктів [4, с. 199].

На жаль, цей елемент шлюбно-сімейних правовідносин не розроблений в теорії сімейного права та в сімейному законодавстві. Однак, на нашу думку об'єкт як обов'язковий елемент складу є визначальним, оскільки в іншому випадку права і обов'язки учасників правовідносин будуть безпредметними.

Досліджуючи чинне сімейне та цивільне законодавство, а також думки окремих науковців, щодо питання складу шлюбно-сімейних правовідносин, ми вважаємо, що до об'єктів шлюбно-сімейних відносин слід віднести:

1) дії (наприклад, подача до органів ДРАЦС заяви про реєстрацію шлюбу, надання коштів на утримання дитини) чи бездіяльність (наприклад, нерозголошення таємниці усиновлення);

2) майно, що відповідно положень ст. 190 Цивільного кодексу України являє собою річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки [5];

3) нематеріальні блага, тобто блага, позбавлені певного вартісного чи матеріального вираження. Відповідно до цивільного та сімейного законодавств до них належать: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на освіту, на вибір місця перебування і проживання, вибір професії;

4) інформація, під якою в даному випадку слід розуміти певні відомості про предмети та явища об'єктивного світу. Прикладом інформації як об'єкта шлюбно-сімейних відносин можна віднести таємницю усиновлення, таємницю медичного висновку (наприклад, для

осіб, які мають намір вступити у шлюб), права на таємницю особистого життя учасників шлюбно-сімейних правовідносин тощо).

Зміст правовідносин складають суб'єктивні юридичні права та обов'язки їх учасників (суб'єктів). Всі права і обов'язки учасників шлюбно-сімейних відносин можна розділити на особисті немайнові та майнові [4, с. 199].

До особистих немайнових прав та обов'язків можна віднести, наприклад, право на вибір прізвища, право на вибір роду занять, професії, право на вибір місць перебування і проживання, право на спільне вирішення питань життя сім'ї, подружжя зобов'язані сприяти добробуту й зміцненню сім'ї, подружжя повинні дбати про добробут і розвиток своїх дітей тощо [6, с. 587].

Майнові права та обов'язки також важливі, але досить часто конфлікти з майнових питань вирішуються подружжям за згодою. До майнових прав законодавство відносить наступні: право на особисту (тобто таку, що належало одному із подружжя до укладання шлюбу або перебуває в особистому користуванні) та спільну власність подружжя (майно, яке подружжя набуло за період перебування у шлюбі) [6, с. 588].

Таким чином, досліджуючи поняття «шлюб» та «шлюбні відносини», ми можемо зробити наступні висновки. Шлюб - це моногамний, добровільний та рівноправний союз жінки та чоловіка, що укладений із дотриманням встановленого законом порядку, та такий, що породжує між подружжям взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки. Шлюбно-сімейні відносини - це особисті немайнові й пов'язані з ними майнові відносини громадян, що виникають із шлюбу (безпосередньо між чоловіком і дружиною) й належності до сім'ї (відносини між батьками (усиновителями) і дітьми, родичами різної спорідненості, опікунами чи піклувальниками тощо). Вони характеризуються певною структурою, а саме мають суб'єктів, об'єкт та зміст правовідносин.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21-22. - Ст. 135.
3. Соціологія: Навчальний посібник. / В. В Вербець, О. А Субот, Т. А. Христюк. - К.: КОНДОР, - 2009. - 550 с.
4. Теорія держави і права: курс лекцій: навчальний посібник / О.П. Віхров, І.О. Віхрова. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 304 с.

5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. - 3-те вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 976 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356

Науковий керівник: Саїнчин Олександр Сергійович, доктор юридичних наук, Херсонський державний університет

РОБОТОДАВЕЦЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У СИСТЕМІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Заєць Вікторія Валеріївна

*студентка Навчально-наукового Інституту права та психології,
Національного університету «Львівська політехніка»*

На сьогодні відповідно до правових положень національного трудового законодавства роботодавець має право на договірних засадах використовувати найману працю. Метою діяльності роботодавця в трудових відносинах є представництво та захист законних інтересів працівників у економічній, соціально-трудова́й та інших сферах, у тому числі в їх відносинах з іншими сторонами соціального діалогу.

Так, згідно статті 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» поняття «роботодавець» вживається у значенні – як власник підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої належності або уповноважений ним орган чи фізична особа, яка відповідно до законодавства використовує найману працю [1].

Правовий статус роботодавця визначає його правосуб'єктність, а саме: наявністю майнової господарської самостійності; наявністю права прийому звільнення на роботу; можливістю організовувати процес праці та керувати ним; наявністю коштів для виплати зарплати (фонду оплати праці); конкретною структурою та штатом; наявністю самостійної майнової відповідальності; здатністю забезпечувати необхідні умови праці та соціальні економічні гарантії, передбачені чинним законодавством [2, с. 110].

Також, відповідно до ст. 15 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Роботодавець як страхувальник має право на:

- 1) безоплатне отримання в органах Фонду інформації про порядок використання коштів Фонду;
- 2) отримання інформації про результати проведення перевірки використання коштів Фонду;
- 3) судовий захист своїх прав.

До обов'язків роботодавця належить:

- 1) надання та оплачування застрахованим особам у разі настання страхового випадку відповідний вид матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг згідно із цим Законом;
- 2) ведення обліку коштів соціального страхування і своєчасне надання Фонду встановлену звітність щодо цих коштів;
- 3) під час перевірки правильності використання коштів Фонду та достовірності поданих роботодавцем даних надання посадовим особам Фонду необхідні документи та пояснення з питань, що виникають під час перевірки;
- 4) подання в установленому порядку відповідно до законодавства відомості про:

розмір заробітної плати та використання робочого часу працівників; річний фактичний обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), кількість нещасних випадків і професійних захворювань на підприємстві за минулий календарний рік; використання коштів Фонду за іншими визначеними цим Законом напрямками в порядку, встановленому правлінням Фонду;

- 5) інформування про кожний нещасний випадок або професійне захворювання на підприємстві [3].

Крім того, роботодавець має можливість відстоювати у правовому полісі порушені права.

Так, до заходів захисту законних прав та інтересів роботодавця належать: стягнення надмірних виплат працівникові у результаті зловживання з його боку; звільнення працівників за ініціативою адміністрації; скорочення або звільнення працівників; локаут, тобто тимчасове закриття підприємства власником під приводом економічних труднощів у відповідь на страйк працівників.

Серед універсальних заходів захисту можна виділити визнання договорів про працю та деяких їх умов, які суперечать законодавству, недійсними — зазначені заходи спрямовані на захист прав як працівників, так і роботодавців.

Захист роботодавців від втручання в їхню діяльність державних органів має конституційну основу. Відповідно до ст. 55 Конституції України «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій

чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб», «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень» (ст. 56 Конституції України) [4].

Роботодавець часто задає собі питання: а що ж робити у випадку незапланованої перевірки спеціалістами Дежпраці? На це питання можна відповісти досить легко. Варто пам'ятати про своє право письмово фіксувати коментарі або зауваження до актів інспектора, що дасть можливість врахувати можливі порушення, допущені інспекторами під час перевірки. Також компанія має право вимагати у інспекторів нерозголошення інформації, яка становить комерційну таємницю або конфіденційну інформацію.

Для цього юрист рекомендує вимагати у інспекторів підписання договору про нерозголошення конфіденційної інформації або подібного документа, до якого буде додаватися перелік документів та інформації (або хоча б їх типів/категорій), наданих інспектору при перевірці.

«Тривалість перевірки не може перевищувати десяти робочих днів, для суб'єктів мікропідприємництва і малого підприємництва - двох робочих днів. У разі перевищення цих строків, керівництво компанії має право не допустити інспектора до проведення інспекції», - зазначила Олександра Євстаф'єва

Олена Басанська рекомендує ще до візиту перевіряючих перевірити внутрішні документи компанії щодо працевлаштування на предмет потенційних порушень і по можливості такі порушення або виправити, або мінімізувати ризики, пов'язані з ними.

Втім, за словами Олександри Євстаф'євої, не варто з ходу записувати перевіряючих інспекторів в «опоненти».

«Якщо підприємство демонструє готовність до конструктивного діалогу, є велика ймовірність, що інспектор, навіть виявивши порушення і записавши їх в акт перевірки, з готовністю підкаже як їх найкращим чином усунути. І, в будь-якому випадку, цей досвід дозволить підприємству бути більш підготовленим при подальших перевірках», - запевняє юрист. [5]

Таким чином, засобами захисту прав роботодавців від незаконних актів державних органів, їхнього втручання у господарську діяльність є:

- визнання недійсними (повністю або в частині) актів державних та інших органів, які не відповідають законодавству і порушують права та інтереси роботодавців, що охороняються законом;

- повернення з бюджету грошових коштів, безпідставно списаних у вигляді санкцій або за іншими підставами державними органами в примусовому порядку;

- відшкодування збитків, завданих роботодавцям неправомірними актами державних органів [6].

Враховуючи вище наведене, щоб покращити діяльність роботодавця в трудових відносинах потрібно: правильно мотивувати працівників на подальший розвиток підприємства, установи, організації; докладати усіх зусиль в реалізації цілей, які принесуть користь для суспільства; виплачувати працівникам премії та заохочувати їх до сумлінної праці; виплачувати працівникам мінімальну заробітну плату за їх працю. Така діяльність дуже добре відобразиться на Україні, оскільки громадяни не будуть шукати собі роботу десь за кордоном, бо там зовсім інші умови праці та заробітна плата, а будуть залишатися в Україні прагнучі її розвивати на європейському ринку праці.

Література:

1. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року 1666-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17> (дата звернення 11.11.2018)
2. Трудове право України : підручник Ю. П. Дмитренко, К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року 2542-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення 22.10.2018)
4. Конституція України : офіц. текст. Київ від 28 червня 1996 року URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 19.11.2018)
5. У Держпраці назвали найбільш ходові перевірки: що робити бізнесу? URL: <https://news.dtki.ua/law/inspections/48051> (дата звернення 11.11.2018)
6. Захист прав підприємців при їх порушенні незаконними актами державних органів URL: <http://uristinfo.net/hozjajstvennoe-pravo/235-gospodarske-pravo-ukrayini-nosaniahmetova-/6178-zahist-prav-pidpriemtsiv-pri-yih-porushenni-nezakonnimi-aktami-derzhavnih-organiv.html> (дата звернення 04.11.2018)

Науковий керівник: Остапенко Леонід Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології, Національного університету «Львівська політехніка»

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Катерезюк Діана Сергіївна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ

За своєю юридичною природою та соціальним призначенням трудове законодавство має гуманістичний характер. Адже воно спрямоване на захист інтересів осіб, які виступають у якості працівників. Перехід до ринкових відносин, інтеграція України у світову економічну систему, а також переорієнтація з юридичного позитивізму на доктрини природничого права вимагають визначення основних напрямів розвитку сучасного трудового законодавства у нашій країні.

Реформування трудового законодавства повинно будуватись на платформі суспільної участі у процесі регулювання трудових правовідносин, при цьому таке регулювання не повинно відбуватися врозріз із державними та суспільними інтересами. Мова повинна йти про підтримання стабільності суспільства в цілому, визнання соціально значущими не тільки прав працівників, але й інтересів роботодавця. Основна проблема у сфері праці – невідповідність наявних регуляторних актів, досі радянських за своєю суттю, та їхнього інституційного забезпечення реальним відносинам між працівниками та роботодавцями, властивим демократичному устрою та ринковій економіці.

Ще однією характерною особливістю та проблемою сучасного трудового права є те, що до форми його зовнішнього виразу належить досить значна кількість підзаконних нормативних актів. У них містяться тисячі норм трудового права. При цьому деякі з них нерідко вступають у суперечність з актами, вищими за юридичною силою рівнем. Реформа трудового законодавства в Україні повинна бути зорієнтована на доктрини природничого права, яке, на відміну від юридичного позитивізму, базується на загальнолюдських, моральних засадах. Основним завданням кодифікаційних процесів у сфері правового регулювання трудових відносин є створення нової системи законодавчих та нормативно-правових актів про працю. Ця система актів повинна мати цілісний характер, відповідати умовам ринкової економіки, бути привабливою для всіх учасників трудових відносин. У центрі роботи з реформування трудового законодавства є, безперечно, підготовка нового Трудового Кодексу, який покликаний комплексно й більш якісно, ніж нині чинний, регулювати трудові відносини, що виникають на підставі укладеного трудового договору.

Основні засади реформування законодавства України про працю мають виходити з необхідності попередження порушення трудових прав працівників; забезпечення адекватності законодавчо визначених трудових прав та гарантій і можливості їхньої реалізації, комплексного підходу, соціальної справедливості тощо.

Такими базовими засадами можуть бути:

а) оптимальне збалансування захисної та виробничої функцій трудового права, за допомогою яких має бути забезпечена рівновага інтересів найманих працівників і роботодавців. Обидві функції в сучасних умовах спрямовані на забезпечення охорони прав та інтересів обох сторін трудового договору. Якщо захисна функція стосується охорони інтересів працівників, то виробнича – охорони інтересів роботодавців;

б) дотримання вже встановлених соціальних стандартів у сфері праці. При цьому має бути забезпечено виконання вимоги Конституції, яка встановлює, що при прийнятті нових законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод;

в) еволюційний характер здійснення реформ законодавства про працю. При цьому кардинальних змін мають зазнати лише ті положення чинного законодавства, які не відповідають вимогам ринкової економіки;

г) використання в процесі підготовки нового Трудового Кодексу досвіду МОП, а також законодавства ЄС та країн з перехідною економікою з тим, щоб забезпечити належну гармонізацію законодавства України про працю з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

д) зміщення центру ваги правового забезпечення трудових відносин з законодавчого рівня на рівень договірного регулювання, передусім – колективно-договірного, з максимальним використанням механізмів соціального партнерства із залученням роботодавців та профспілок. При цьому все це не повинно позначитися на рівні гарантій трудових прав, які й надалі мають визначатися державою та не можуть призвести до послаблення правової захищеності працівників;

е) забезпечення недискримінації працівників за ознаками статі, раси, політичних переконань та інших обставин, визначених у Конституції України, із збереженням підвищених умов захисту праці жінок і молоді та реальною заборонаю дитячої та примусової (обов'язкової) праці.

В нормах трудового законодавства існує ще цілий ряд суперечностей, які викликають проблеми у процесі застосування. Захист прав людини у сфері праці повинен бути головним орієнтиром галузі в умовах подальшого розвитку ринку праці, інтеграції в міжнародну економіку, глобалізації і пов'язаних із цими явищами проблем у сфері управління працею, в тому числі правового регулювання трудових

відносин. Стратегічна мета законодавця щодо реформи трудових відносин полягає в тому, щоб створити в країні ефективний ринок праці, який би забезпечував роботодавця робочою силою належної кваліфікації, а громадян – високооплачуваною роботою та необхідними умовами праці.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

УСИНОВЛЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Кемська Світлана Олександрівна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ

Стаття 52 Конституції України проголошує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Одним із найважливіших завдань держави є обов'язок створювати належні умови для охорони та розвитку дитинства, гарантувати та забезпечувати реалізацію прав дитини. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. У цьому процесі важливу роль відіграють органи державної влади, які ведуть облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, облік осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснюють інформування останніх про дітей, що потребують влаштування у сім'ї усиновлювачів.

Згадки про усиновлення та органи усиновлення зустрічалися ще у Вавилонському кодексі Хаммурапі (2285 рік до Різдва Христового), в індійських законах Ману, написаних близько 200 року до Різдва Христового. Відповідно до норм римського права усиновлення здійснювалося у судовому порядку, проте досудові організаційні заходи з усиновлення покладалися на магістрат. Порядок усиновлення, який існував в Росії наприкінці XIX століття був досить складним. Визначався він Статутом цивільного судочинства в залежності від стану усиновлювача. Для дворян цей порядок був особливо складним і складався з декількох етапів: складання акта про усиновлення у нотаріуса; подання цього акта на вирішення окружного суду за місцем проживання усиновлювача; затвердження цього акта судовою палатою. Усиновлення являло собою певну процедуру, яка в різні періоди історичного розвитку здійснювалася за участю відповідних державних органів (монарха, губернських управ, казенних палат, сенату, опікунської установи тощо).

Нормативно-правове забезпечення щодо влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, складає низка міжнародно-правових актів, зокрема: Женевська декларація прав дитини 1924 р., Декларація прав дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1959 р., Конвенція про права дитини 1989 р. та ін. Відповідні норми закріплюються в національному законодавстві України – Конституції України, ЦК та СК України, спеціальних законах "Про охорону дитинства", "Про попередження насильства в сім'ї", "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування", "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей", "Про освіту", "Про соціальні послуги", "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю" та інших законодавчих актах.

На сьогоднішній день законодавство встановлює окремий порядок дій, якого слід дотримуватися при здійсненні процедури усиновлення: 1) постановка на облік відповідними органами дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання у сім'ї громадян, та ведення такого обліку (ст. 214 Сімейного кодексу України (далі – СК України)); 2) постановка на облік відповідними органами осіб, які бажають усиновити дитину, та ведення такого обліку (ст. 215 СК України); 3) інформування кандидатів в усиновлювачі про дітей, які можуть бути усиновлені, з метою підібрання сім'ї усиновлювача для дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування; 4) звернення до суду усиновлювача із заявою про усиновлення дитини. Тому, процедуру усиновлення можна визначити як порядок здійснення відповідними державними органами встановлених законом послідовних дій по веденню обліку дітей-сиріт і дітей які залишилися без батьківського піклування, обліку осіб, які бажають усиновити дитину, з метою інформування останніх про дітей, які можуть бути усиновлені, для подальшого звернення до суду цих осіб із заявою про усиновлення. Встановлено, що у цьому процесі важливу роль відіграють державні органи, на які законом покладені також функції нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей.

На сьогоднішній день, актуальність теми усиновлення дітей полягає в удосконаленні судочинства у справах про усиновлення, а саме у посиленні нагляду та контролю за правами усиновлених дітей, а також у покращенні перевірки матеріалів судової справи відповідної категорії. Дана категорія справ порушується не тільки громадянами України, а й іноземними громадянами, що і потребує особливої уваги, тому що за останні роки усе більш широке розповсюдження усиновлення відбувається саме іноземцями дітей, які мають українське походження.

Література:

1. Сімейний кодекс України. К.- Правова єдність. – 2018. с.
2. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 168.
4. Мироненко В. Умови здійснення усиновлення як засіб забезпечення прав дитини // Нотаріат для вас. – 2007. - № 11. – с. 25-30.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

ПРО ПРАВОВУ ПРОЦЕДУРУ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Кирик Уляна Петрівна

*студентка Навчально-наукового Інституту права та психології,
Національного університету «Львівська політехніка»*

У процесі трудової діяльності між суб'єктами трудових відносин виникають колізійні розбіжності, які можуть перерости у внутрішні колективні спори. Вони виникають як на стадії появи трудових правовідносин, так і в процесі їх існування, та найчастіше — при припиненні трудового договору.

Під колективним трудовим спором (конфліктом) - розуміють розбіжності, що виникли між сторонами соціально-трудова відносин, щодо встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту; укладення чи зміни колективного договору, угоди; виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень чи невиконання вимог законодавства про працю. Сторони колективних трудових спорів залежать від рівня їх розгляду уповноваженими органами [1].

Так, відповідно до правових положень Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» визначені сторони колективних трудових спорів (конфліктів) на трьох рівнях – виробничому, галузевому (територіальному) і національному. Ними є наймані працівники чи профспілки або інші уповноважені найманими

працівниками органи та власник або уповноважений ним орган чи представник або об'єднання власників чи їх представники [1].

Необхідно зазначити, що колективний трудовий спір (конфлікт) виникає з моменту, коли уповноважений представницький орган найманих працівників, колективу працівників або профспілки одержав від роботодавця, уповноваженої ним особи, роботодавців, об'єднання організацій роботодавців про повну або часткову відмову у задоволенні колективних вимог і прийняв рішення про незгоду з рішенням роботодавця, уповноваженої ним особи, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців або коли строки розгляду вимог, передбачені Законом, закінчилися, а відповіді від роботодавця, уповноваженої ним особи, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців не надійшло[2].

Про виникнення колективного трудового спору (конфлікту) орган, який представляє інтереси найманих працівників або профспілки, зобов'язаний у триденний строк письмово проінформувати роботодавця, місцевий орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням підприємства та Національну службу посередництва і примирення[1].

Першою інстанцією, яка вирішує колективні трудові спори є комісія трудових спорів (далі КСП). Колективні трудові спори з питань встановлення нових, зміни існуючих соціально економічних умов праці, виробничого побуту або укладення чи зміни колективного договору, угоди або окремих їх положень також розглядається цим органом.

КСП призначений для вироблення рішення, яке б задовольняло сторони трудового спору (конфлікту), складається з представників сторін і утворюється за ініціативою однієї з них на виробничому рівні — у триденний; на галузевому і територіальному — у п'ятиденний; на національному — у десятиденний строк з моменту виникнення колективного трудового спору з однакової кількості представників сторін. У разі потреби КСП може залучати до свого складу незалежного посередника — визначеної спільним рішенням особи, яка б сприяла встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів і брала участь у виробленні примирною комісією рішення; консультувалася зі сторонами трудового спору, центральними місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими органами. Сторони спору зобов'язані надавати комісії необхідну інформацію. Після прийняття рішення щодо вирішення трудового спору (конфлікту) комісія припиняє свою роботу. У разі неприйняття примирною комісією рішення у зазначені строки колективні трудові спори (конфлікти) розглядаються **трудовим арбітражем**.

Трудовий арбітраж розглядає питання з виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень; невиконання вимог законодавства про працю. Він утворюється за ініціативою однієї із сторін або незалежного посередника у триденний строк. Спір розглядається з обов'язковою присутністю представників обох сторін, а в разі потреби — представників інших зацікавлених органів та організацій. Рішення має бути прийняте в десятиденний строк з дня його створення, а в окремих випадках термін може бути подовжений за рішенням більшості членів трудового арбітражу до 20 днів. Рішення оформляється протоколом, підписується всіма його членами та є обов'язковим до виконання, якщо сторони про це попередньо домовилися [3,с.454].

Крім вищезазначених органів, що вирішують колективні трудові спори, до примирення сторін може залучатися Національна служба посередництва та примирення, як найвища в Україні інстанція, що розглядає згадані питання.

Національна служба посередництва і примирення — це державна структура, що утворюється Президентом України та формується з висококваліфікованих експертів і фахівців з питань вирішення колективних трудових спорів і має свої відділення в Автономній Республіці Крим та областях [4].

Діяльність НСПП сприяє поліпшенню трудових відносин та запобіганню виникненню трудових колективних спорів, їх прогнозуванню та своєчасному вирішенню, здійсненню посередництва для вирішення таких спорів.

Рішення вищезазначеної служби мають та рекомендаційний характер і повинні розглядатися сторонами спору та відповідними центральними або місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Сторони спору після додержання передбачених примирних процедур мають право звернутися до НСПП, яка розглядає всі матеріали у 10 денний строк і надсилає сторонам свої рекомендації. Якщо у вимогах працівників є питання, вирішення яких відповідно до законодавства віднесено до компетенції центральних або місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, НСПП надсилає свої рекомендації разом з відповідними матеріалами керівникам цих органів, які повинні розглянути їх у 7денний строк і проінформувати про прийняті ними рішення сторін спору і НСПП.

У випадках, передбачених ст. 24 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів», і коли рекомендації Національної служби посередництва і примирення щодо вирішення колективного трудового спору сторонами не враховано, Національна служба посередництва і примирення звертається із заявою про вирішення колективного трудового спору (конфлікту) відповідно до Верховного

Суду Автономної Республіки Крим, обласного, міських (місцевих) Київського і Севастопольського судів [3,с.455].

Треба врахувати те, що НСПП мають ще інформативний характер рішень, та не є підставою для відкриття проваджень силовими структурами чи оскарження в суді. Адже рішення такого характеру є формальними по-суті.

Враховуючи вищевикладене ми визначаємо наступне, що при вирішенні колективних трудових зборів велику роль відіграє соціальний діалог, який спрямований на зменшення правового нігілізму учасників спору. Також, необхідно на державному рівні зконцентрувати зусилля на підвищенні рівня правової свідомості і грамотності у вирішенні колективних трудових конфліктів в Україні.

Література:

1. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР Дата оновлення: 07.11.2012. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua> (Дата звернення 29.10.18).
2. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Верховного суду України від 06.11.1992 № 9 Дебет-Кредит (Галицькі контракти) 2008. (№ 29). С. 279.
3. Дмитренко Ю.П. Трудове право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
4. Про утворення Національної служби посередництва і примирення: Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. Офіційний вісник України 1998. 3 груд. (№ 46). С.13.

Науковий керівник: Остапенко Леонід Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології, Національного університету «Львівська політехніка»

ЩОДО ВИДІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Колякіна Віолетта Олександрівна
студентка, Навчально-наукового інституту права та психології,
Національного університету «Львівська політехніка»

Проблема охорони праці на сьогодні є особливо актуальною, через те, що як у світі, так і в Україні трапляються випадки недодержання норм охорони праці, працівники страждають від неналежних умов праці,

невиплат заробітної плати тощо. Крім того на виробництві можна спостерігати наявність нещасних випадків.

Закон України «Про охорону праці» (стаття 1) визначає охорону праці як систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності[1].

Правове регулювання питань, що пов'язані з додержанням правових норм з охорони праці здійснюється на підставі юридичних положень, що містяться у Кодексі законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII «Про охорону праці», Закон України від 21.12.2000 № 1105-XIV "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», інших нормативно-правових актів.

Однак, О. Б. Горностай зазначає, що на думку світових експертів кількість українських підприємств, які прагнуть покращити умови праці, зростає. Багато підприємств дотримуються стандартів ISO 9001 (Система менеджменту), багато впроваджують ISO 14001 (Система екологічного менеджменту). З'являються підприємства, які беруть до уваги і сферу соціальної відповідальності, професійної безпеки та методи ризик-менеджменту (OHSAS 18001). Все це свідчить, що на українському ринку є підприємства, які прагнуть забезпечити своїм працівникам безпечне виробниче середовище, адже право на безпечні та здорові умови праці має бути визнано як основне право людини[3, с. 374].

Однак, не зважаючи на нормативне регулювання в Україні вищенаведеного питання та зниження рівня загального травматизму на виробництві, але порівняно з розвиненими країнами світу він залишається надто високим [2, с. 223].

Суттєвим фактором, що впливає на зниження умов охорони праці є порушення норм. Порушення норм охорони праці тягне за собою настання юридичної відповідальності.

На думку С. Вечурка, відповідно до статті 265 КЗпП України будь-яка особа, винна в порушенні законодавства про працю, несе за це відповідальність згідно з чинним законодавством. Суб'єктами такої відповідальності можуть бути власники підприємств, керівники, їх заступники, керівники структурних підрозділів, а також інші посадові особи, які безпосередньо відповідають за дотримання законодавства про працю[4, с. 11].

Сьогодні проблема притягнення до юридичної відповідальності є ключовою в системі охорони праці. Варто підкреслити, що норми охорони праці порушуються і причиною тому є соціально-економічні проблеми у суспільстві, а також кризове становище країни. Відповідно, ці порушення тягнуть за собою юридичну відповідальність.

Особливістю є той факт, що за порушення норм охорони праці відповідальність може нести як роботодавець, так і працівник. Залежно від винної сторони буде змінюватись порядок притягнення до відповідальності.

Так, за статтею 44 Закону України «Про охорону праці» передбачено такі види відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, адміністративна та кримінальна [1].

Дисциплінарна відповідальність настає після настання факту дисциплінарного проступку, за який згідно зі статтею 147 КЗпП України може бути санкціонована лише догана або звільнення на відповідних підставах[5].

Наступним видом юридичної відповідальності за порушення норм охорони праці є матеріальна відповідальність, яка буває обмеженою і повною. Обмежену відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству або роботодавцю несуть робітники і службовці у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше середньомісячної заробітної плати. Стягнення відповідних грошових сум з винних працівників здійснюється із заробітної плати відповідно до наказу і письмової згоди працівника, але не пізніше двох тижнів з дня виявлення шкоди. При відсутності письмової згоди стягнення може здійснюватися лише після вирішення справи районним народним судом. Повну матеріальну відповідальність може нести працівник, який завдав збитків роботодавцю в результаті порушення правил охорони праці за КЗпЗ України [6].

Щодо, адміністративної відповідальності, то згідно статті 41 КУпАП відповідальність за порушення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплата їх не в повному обсязі.

Метою реалізації штрафу є компенсаційне відновлення завданої особі правопорушником шкоди матеріального характеру. До цього слід додати виховне і запобіжне значення застосування адміністративного штрафу до особи, що вчинила адміністративне правопорушення в сфері охорони праці [7, с. 75].

Слід зазначити, що адміністративно-правовий захист у галузі охорони праці має прогалини в частині конкретизації об'єкта протиправного посягання, що певною мірою сприяє латентності

порушень, їх невизначеності та появи причин, які впливають на високий рівень виробничого травматизму і професійних захворювань[8, с. 274].

Останнім видом юридичної відповідальності за порушення норм охорони праці є кримінальна відповідальність. Розділ Х «Злочини проти безпеки виробництва» Кримінального кодексу України. В свою чергу він розглядає п'ять складів злочинів, відповідальність за вчинення яких настає у разі заподіяння шкоди здоров'ю, загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків. Залежно від розмірів заподіяної шкоди покарання може бути у вигляді штрафу, виправних робіт, обмеження або позбавлення волі. У разі виявлення недбалства в діях посадової особи, що призвело до тяжких наслідків, може настати відповідальність у вигляді позбавлення волі строком до 5 років [9].

Оскільки, станом на сьогодні, ця проблема є загостреною, то необхідно провести ряд змін у законодавстві стосовно норм охорони праці. Збільшення штрафів, як адміністративної санкції, а також збільшення строку виправних робіт або строку позбавлення волі як кримінальної санкції може цілком позитивно вплинути на дану проблему. Потрібно створити додаткові органи з питань вивчення механізму функціонування системи охорони праці та її контролю, а також забезпечити конституційне право кожного працівника на належні, безпечні та здорові умови праці.

Література:

1. Про охорону праці: Закон України від 14. 10. 1992 р. № 2694-XII: Дата оновлення: 20.01.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
2. Романів Л. В., Бабух І. Б. Охорона праці в Україні: проблеми, досвід, перспективи: 2-ге вид., монографія. Львів: Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2014. 222 с.
3. Горностай О. Б. Діяльність міжнародних організацій з охорони праці: Науковий вісник НЛТУ України, 24.9-й вип., 2014. 368 с.
4. Вечурко С. Відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони праці. *Віче*. 2013. № 6. С. 10 –13.
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 2542-VIII: Дата оновлення: 11.10.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/ed20170430>.
6. Москальова В.М. Матеріальна відповідальність. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1330/76/1/1/>.

7. Остапенко Л. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення, вчинені в сфері охорони праці. Наукове видання Національного університету «Львівська політехніка». 2016. 57 с.
8. Остапенко Л. О. Охорона праці та її адміністративно-правовий захист. 3-й вип., Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. 270 с.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2539-VIII. Дата оновлення: 06.10.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Науковий керівник: Остапенко Леонід Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології, Національного університету «Львівська політехніка»

ПРО СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ТРУДОВОЇ КНИЖКИ В УКРАЇНІ

Міщук Олена Миколаївна

*студентка Навчально-наукового інституту права та психології,
Національного університету «Львівська Політехніка»*

З еволюційним розвитком суспільства, постала необхідність в офіційній фіксації з боку держави трудової діяльності конкретного працюючої людини як соціальної одиниці в державі. Тому, стала потреба в розробці документа, де б фіксувався процес праці працівника. Таким документом стала – трудова книжка.

Так, під трудовою книжкою розуміють основний документ, що містить інформацію про трудову діяльність працівника [1; 2].

Вперше трудова книжка з'явилася в Європі (XIX ст.), як форма контролю за робітниками. а також для закріплення за установами, підприємствами і організаціями країни працездатних громадян, тобто гарантія лояльності державного та промислового апарату і його чіткої роботи.

В Україні яка перебувала у складі СРСР, трудові книжки почали застосовувати з 1919 р. практика їх використання діє й по-нині.

Сьогодні Україна, регулює питання, щодо виготовлення трудових книжок, їх зберігання та внесення записів, зокрема про прийняття, переведення та звільнення працівника Постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 року № 301 «Про трудові книжки працівників» та Інструкцією про порядок ведення трудових книжок працівників,

затвердженою наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 року № 58; далі — Інструкція № 58, та іншими нормативно-правовими актами.

Згідно з Інструкцією № 58 трудові книжки ведуться на всіх працівників, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та організаційно-правової форми або у фізичної особи понад п'ять днів, у т. ч. осіб, які є співвласниками (власниками) підприємств, селянських (фермерських) господарств, громадян, які працюють за трудовим договором в іноземних представництвах, в іноземних кореспондентів, співпрацівників міжнародних організацій та інших прирівняних до них іноземців на території України [3].

Оформляється трудова книжка при першому прийомі працівника на роботу, зберігається у відділі кадрів організації-роботодавця, містить особисті дані (прізвище, ім'я, по батькові), дату і рік народження, освіту, професію і спеціальність; всі зміни і будь-яка інформація про взаємини з роботодавцем реєструються в трудовій книжці і завіряються підписом відповідального співробітника відділу кадрів.

Однак, з розвитком інформаційних технологій та необхідністю підвищення професійної мобільності працюючого населення України, постала необхідність у переході до цифрового аналогу трудової книжки.

Ю. Ковалів, визначає наступні переваги: економиться час роботодавців на ведення трудової книжки, створюється більш зручний механізм ведення документації в електронному вигляді, і кадровим службам не потрібно витрачати час на заповнення цих документів та їх зберігання. Крім того, розв'язується проблема втрати трудової книжки [4].

А. Єрашов доповнює перелік переваг із скасуванням трудових книжок. Одною з переваг законопроекту є захист працівника. Наприклад, коли працівника незаконно звільнили з роботи, за статтею. Він може звернутися до суду і оскаржити цей запис. Суд приймає, наприклад, рішення на користь працівника, запис у трудовій виправлять. А в електронному реєстрі буде зберігатися тільки останній запис, а незаконний запис про звільнення за статтею, відмінений судом, буде вилучено. Це дасть змогу уникнути ситуації, у якій він буде представлений у «поганому» світлі перед майбутнім роботодавцем, хоч і не зі своєї вини [3].

Неурядова організація EasyBusiness, теж підкріплює необхідність у відміні відмітин трудового шляху працівника в паперовому вигляді. За даними згаданої організації скасування трудових книжок дасть змогу заощадити близько 500 млн грн щороку [5].

Замість паперових носіїв слід створити єдиний реєстр який спростить доступ до інформації, яку містить трудова книжка.

З одного боку, якщо згаданий електронний реєстр запрацює, то кадровикам стане зрозумілішою трудова біографія працівника, за якою статтю він був звільнений. Це дозволить не брати на роботу потенційних порушників трудової дисципліни. А з іншого - якщо в паперовій трудовій книжці людина легко може помітити неточність і попросити її виправити, то з електронною книжкою це складніше.

Допоки такого реєстру немає і немає можливості його створити – говорити нема про що.

Також, на сьогодні, ще рано говорити про повний перехід в Україні до електронної системи, адже, перш за все юристи мають ретельно проаналізувати, які можуть бути ризики від відміни трудової книжки. Наприклад, чи дійсно буде реальна економія від скасування трудових книжок? Чи персональні дані робітників будуть надійно захищені?

Практика переходу до електронного обліку трудової діяльності конкретного працівника у світі відбувалась по-різному, однак паперові аналоги трудових, які досі зустрічаються, наприклад, у Німеччині, Італії, Франції, не є обов'язковими і заводяться працівниками за їх бажанням.

Повний перехід до цифрового формату реєстрації відбувся у країнах з радянським минулим, наприклад, в Болгарії, трудові книжки на паперовому носії також замінили обліком в електронному форматі. Роботодавець вносить дані нового працівника у Реєстр страхового стажу. Витяг з реєстру є основним документом для призначення пенсії.

У США замість трудових книжок існує номер соціального страхування, наявність якого є необхідною умовою для працевлаштування, нарахування зарплати та відрахування податків. Досвід цих країн свідчить, що трудові книжки - не панацея. Електронна система - зручніший та надійніший спосіб обліку праці громадян.

Система трудових книжок, безумовно, перевірена часом та добре знана і роботодавцями, і робітниками. Проте вона давно застаріла і абсолютно не підходить для успішної інтеграції України до європейської спільноти.

Література:

1. Кодекс законів про працю : офіц. текст. Київ : КМ. 2018. 128 с.
2. Проект трудового кодексу України від 27.12.2014 р. № 2543-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.
3. Про затвердження Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1993 р. № 58. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>.

4. Саморукова О. М. Скасування трудових книжок. Центр досліджень наукових комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1667:skasuvannya-trudovikh-knizhok&catid=8&Itemid=350.
5. Лиходовська Є. О. П'ять міфів про скасування трудових книжок. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/08/24/556111>.

Науковий керівник: Остапенко Леонід Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права та психології, Національного університету «Львівська політехніка»

ЗАБРАННЯ ДИТИНИ У БАТЬКІВ, ЯК ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ

*Москаль Оксана Миколаївна
студентка магістратури юридичного факультету Тернопільського
національного економічного університету*

Діти – це майбутнє, зважаючи на це, кожній дитині потрібен правильний підхід та відповідна увага. Етимологічно термін «дитина» походить від латинського слова «немовля», що означає «той, хто не говорить». Для римлян цей термін позначав дитину з моменту її народження та до 7 років.

Це поняття розвивалося багато століть та остаточно визначило «дитину» у період від моменту народження до повноліття. Проте воно було досить відносним, оскільки визначення цих вікових меж у більшості культур відрізняється [1].

Виховання дітей є надзвичайно важливим чинником для розвитку держави та й загалом рівня суспільства. Взяти для прикладу історію будь-якої країни. Всі історичні події зазвичай залежали від рішення однієї людини, що було прийняте, зокрема, через призму розвитку її особистості, що в основному залежить від того, яким було її дитинство. Ці рішення не завжди мали позитивні наслідки, якщо взяти до уваги ряд диктаторів, за правління яких постраждало чимало населення. Виходячи з цього потрібно задуматися над причинно-наслідковим зв'язком дитячого виховання, адже кожне слово, кожна дія матиме відблеск у майбутньому.

Якщо взяти до уваги дитячу психологію, то обов'язковим для дитини є правильний і позитивний приклад, адже якщо його не буде, то дитина просто його видумає, що може по впливати на формування її особистості негативно. У вік великого впливу соціальних мереж, батьківський приклад не завжди є основним. Тобто, рівень розвитку найуразливішої частини населення на пряму залежить від держави. Даний

вплив стосується не тільки мас-медіа, але і законодавчого базису, що має відношення до розвитку дитини. Маються на увазі усі закони, що захищають права дитини та її інтереси.

Права дітей - це права людини. Вони захищають дитину аналогічно, як і людину, оскільки права людини так само, як і права дитини складаються з однакових фундаментальних прав.

Права дітей визначають такі основні гарантії, як:

- право на життя;
- принцип едискримінації;
- право на гідність через захист фізичної та психічної недоторканності (захист від рабства, катування та погане лікування, тощо)

Права дітей включають у себе громадянські та політичні права, такі як право на особистість, право на громадянство, тощо. Це також економічні, соціальні та культурні права, такі як право на освіту, право на гідний рівень життя, право на здоров'я та ін.

До переліку прав дітей відносяться ще й особисті права: право жити зі своїми батьками, право на захист, тощо.

Права дітей включають колективні права такі, як права біженців та дітей-інвалідів, дітей різноманітних меншин та корінного населення.

В порівнянні з правами людини дитячі права повинні бути адаптовані до дитини, оскільки враховують її нестабільність, специфіку та відповідні вікові потреби. Вони також враховують необхідність розвитку дитини. Таким чином, діти мають право жити і розвиватися належним чином фізично та інтелектуально.

Дітям надається право щодо задоволення основних потреб для їх розвитку, таких як доступ до належного годування, необхідного догляду, освіти, тощо. Враховуючи, що діти є найуразливішою категорією населення, права дітей передбачають необхідність надання їм особливого захисту, відповідно до їхнього віку та ступеня зрілості [2].

Основним правовим документом, що визначає права дітей є Конвенція ООН про права дитини. Конвенція має обов'язковий характер, що присвячений широкому спектру прав дитини. Вона складається з 54 статей, що деталізують індивідуальні права осіб віком від народження до 18 років (якщо згідно застосовним законам повноліття не настає раніше) на повний розвиток можливостей в умовах, вільних від голоду і нужди, жорстокості, експлуатації та інших форм зловживань [3, с. 231].

Незважаючи на існуючий документ, права дітей усе одно порушуються, тому питання їх захисту є досить актуальним. На сьогоднішній день є багато випадків, у яких не враховуються інтереси дитини, що відбувається на державному рівні. Зокрема, взяти до уваги кількість скарг, що перебувають у реєстрі Європейського суду з прав людини. Для підтвердження, можу проаналізувати справу, де присутній факт порушення прав дитини. Наприклад, справа «Савіни проти України» [4].

Заявники – чоловікі дружина, що проживають у місті Ромни, Сумської області є сліпими з дитинства. В сім'ї семеро дітей, яких передали під опіку держави у зв'язку з неспроможністю заявників забезпечити їм належний догляд і виховання. Дітей помістили у різні заклади. Заявники скаржилися на те, що рішення суду порушило їхнє право на повагу до сімейного життя, передбачене статтею 8 Конвенції, у якій йдеться, що кожен має право на повагу до свого сімейного життя. Тобто органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Заявники погоджувалися, що їхні матеріально-побутові умови дуже примітивні. Але вони не вважали зазначені умови настільки поганими, щоб вони становили небезпеку для життя і здоров'я дітей та вимагали відібрання дітей з батьківського дому. Зокрема, не було жодних свідчень того, що діти мали якісь хвороби, пов'язані з недоїданням або неохайністю.

Заявники не заперечували, що одержували певну фінансову та іншу підтримку від держави, але стверджували, що її зовсім недостатньо, щоб поліпшити їхнє становище. На їхню думку, органи влади зосереджували зусилля лише на підготовці документів про незадовільність їхніх побутових умов, замість того, щоб дати їм необхідні поради щодо можливого розв'язання цих проблем.

Заявники також погоджувалися з тим, що розміщення дітей до інтернатських закладів, можливо, відповідало б інтересам дітей, але, за їхніми словами, це можна було б зробити іншим способом, не позбавляючи дітей батьківського піклування; адже органи влади практично позбавили батьків можливості проводити час зі своїми дітьми поза межами таких закладів, особливо якщо враховувати той факт, що дітей влаштовували в різні заклади.

Загалом заявники доводили, що національні органи могли б застосувати менш суворі заходи, ніж відібрання від них дітей, і держава могла б допомогти їм виховувати дітей, забезпечивши сім'ї належні умови життя. Вони також наголошували, що при вирішенні їхньої справи в суді думку дітей не брали до уваги [4].

На мою думку, вилучення дітей з сім'ї є крайнім заходом. Це рішення повинно мотивуватися необхідністю захистити дитину від небезпеки та має бути доведено, що така небезпека справді існує.

Щодо даної справи, то уряд не мав конкретних доказів, що умови виховання їхніх дітей – хай і примітивні – є справді небезпечними. Також враховуємо те, що заявники є сліпими, це напряму пов'язано з їхньою неспроможністю забезпечити дітям кращі умови. Суттю даної скарги заявників є відсутність поваги до сімейного життя. Беручи до уваги, той

факт, що позицію дітей не враховували, можна зробити висновок, що їх права були порушені.

У підсумку, якби органи державної влади первинно поставилися лояльніше щодо сім'ї Савіних, потреби у поданні скарги не було б. Рішення суду про відібрання дитини, несе більше негативний вплив для дитячого розвитку. Взяти до уваги, звернення Савіних до органів влади з проханням забезпечити постачання газу в їхню квартиру, що дало б їм змогу мати газове опалення і гарячу воду, а отже, створило б для них нормальні санітарні умови. Цей факт говорить про відношення батьків, що вони намагаються забезпечити своїм дітям максимально комфортні умови, виходячи з обставин, у яких перебувають.

Таким чином, на нашу думку, держава не повинна була вдаватися до радикальних рішень та, по мірі можливості, сприяти розвитку такої сім'ї.

Література:

1. Сайт Humanium: Rights of the child. URL: <https://www.humanium.org/en/child-rights/> (дата звернення 10.12.2018 р.).
2. Сайт ЮНІСЕФ: Конвенція ООН про права дитини. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/children> (дата звернення 08.12.2018 р.).
3. Задорожній О.В. Конвенція про права дитини 1989 / Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т.1. 760 с.
4. Справа «Савіни проти України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454 (дата звернення 09.12.2018 р.).

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Кривченко Дарія Сергіївна

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Постановка проблеми. У 2018 році згідно даних Альянсу права власності Україна посіла 23 місце в регіоні Східної Європи та Центральної Африки, 110 місце у світі з міжнародним індексом захисту прав власності (IPRI) 4.28 з 10 можливих балів. Усе це зумовлює актуальність цієї теми та дослідження протидії рейдерству в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальнотеоретичним аспектам рейдерства присвячувалась значна увага науковців, серед яких вагомий внесок у вказану проблему внесли такі науковці, як: *М.О. Артюх, К. Бриль, Б.М. Головкін, В. Рєзніков та ін.* Проте, з постійним розвитком відносин та процесами, що відбуваються, отримані у наукових дослідженнях дані вимагають деякого уточнення щодо цього, адже з'являються все нові способи захоплення підприємств. Це зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті. Метою дослідження є визначення сутності рейдерства, висвітлення сучасного стану та шляхів протидії цьому явищу.

Виклад основного матеріалу. На законодавчому рівні рейдерство визначається як «відчуження державного майна та корпоративних прав поза процесами приватизації, протиправне захоплення підприємств». Проте на практиці це явище не обмежується привласненням державної власності, державних компаній та підприємств. Сьогодні під рейдерством розуміють досить широкий спектр актів – від звичайного законного недружнього поглинання до абсолютно бандитського захоплення підприємства. Причинами рейдерства на думку вчених є:

- 1) недосконалість законодавства, у т.ч. й корпоративного;
- 2) безкарність;
- 3) неоднозначне трактування окремих положень законодавства;
- 4) відсутність єдиної судової практики. Тому слушною є думка В. Рєзнікова, що судова практика у спорах, пов'язаних з оскарженням незаконних дії державних реєстраторів, корпоративних спорах, в тому числі при застосуванні заходів до забезпечення позову, трудових спорах

тощо, є досить суперечливою, що в деяких випадках сприяє використанню та легімізації тих чи інших рейдерських схем/захоплень;

5) правовий нігілізм тощо.

Серед причин рейдерства виділяють також недоліки в структурі корпоративного управління; непрозорість структури компанії; недотримання прав міноритарних акціонерів; відсутність закону про захист прав міноритарних акціонерів. Заслужовує на увагу позиція Б.М. Головка, який говорить про те, що «...Саме наявність невдоволених міноритарних акціонерів разом із сумнівною приватизацією об'єктів створюють передумови для фінансових поглинань і силових захоплень (рейдерських захоплень), які в переважній більшості випадків мають ознаки організованої злочинності».

Науковці вважають, що сьогодні в Україні під загрозою поглинання потенційно можуть бути, перш за все, підприємства, що мають у своєму складі земельну частку та об'єкти нерухомості на балансі. Основні проблеми, пов'язані з цим явищем, – це втрати для акціонерів, негативні наслідки перепрофілювання або зупинки підприємств, які супроводжуються втратою робочих місць і деформацією галузевої структури. Унаслідок рейдерських конфліктів погіршується інвестиційний клімат, порушуються принципи корпоративних відносин, а головне – руйнується віра підприємств та інших членів суспільства у дієвість інститутів державної влади та у захищеність власності.

У сфері протидії рейдерству першочерговим є формування чіткої державної політики, побудова ефективної співпраці державних органів, спрямованої на викоренення існуючих проявів рейдерства та запобігання незаконних захоплень у майбутньому. Перш за все, йдеться про органи юстиції, які згідно чинного законодавства здійснюють контроль за діяльністю державних реєстраторів. Не можна залишати поза увагою і роль правоохоронних органів. На думку К. Бриль, рейдерство – це комплексне явище, яке поєднує у собі одразу кілька складів злочинів: шахрайство, привласнення майна, підробка документів, перешкоджання законній господарській діяльності, зловживання владою. Саме в рамках розслідування кримінальних справ можливо накладення арешту на активи підприємств, що піддалися спробі незаконного захоплення. Також, працівники правоохоронних органів уповноважені припиняти спроби незаконного захоплення підприємств, затримувати підозрюваних осіб. Ще одним способом протидії рейдерству є моніторинг відкритих державних реєстрів на предмет внесення змін до установчих документів підприємства, відомостей про рухоме/нерухоме майно, ініціювання судових спорів щодо підприємства тощо.

Висновок. За останні роки держава активно спрямовує зусилля у боротьбі з рейдерством. Це, зокрема, прийняття 06.10.2016 року Закону

України (далі – ЗУ) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» № 1666-VIII, метою якого є забезпечення захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів, а також зменшення ризиків незаконного заволодіння майном. Ще одним кроком стала розробка ЗУ «Про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо протидії рейдерству», метою якого є, серед іншого, забезпечення захисту майнових прав власників і користувачів земельних ділянок, запобігання протиправному поглинанню і захопленню підприємств в аграрному секторі економіки. Проте, за сучасних умов, коли в Україні немає жодного суб'єкта господарювання, який міг би почувати себе безпечно, зважаючи на постійну загрозу, яку несуть в собі рейдери, необхідним є реалізація комплексу заходів щодо протидії цього негативного явища. Доцільним є, серед іншого, впровадження запропонованих методів.

Науковий керівник: Гальцова Олена Володимирівна, кандидат юридичних наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

КОРУПЦІЙНІ СХЕМИ У СФЕРІ СПОРТУ

*Палешник Богдан Євгенійович
студент, Інституту прокуратури та кримінальної юстиції,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Корупція провокує деструктивні процеси у різних сферах суспільного життя, а в ХХІ столітті вона набуває нових масштабів та проявів, стає все більш продуманою і проникає майже у кожную сферу суспільного життя.

У чинному законодавстві не існує чіткого й вичерпного переліку корупційних правопорушень та корупційних злочинів. Причина полягає в тому, що корупція настільки швидко поширюється й «адаптується» до змін в різних сферах життєдіяльності суспільства, що законодавець просто не встигає визначати ефективні нормативні важелі в стриманні цього процесу. [1, с.10]

З метою виявлення корупційних злочинів в Україні функціонує ряд громадських організацій. Проте, це не зменшує кількості корупційних злочинів в Україні. При цьому якщо в деяких сферах суспільства корупційні діяння активно розкривають і отримують висвітлення в суспільстві, то в окремих областях корупція продовжує залишатися латентною, наприклад в спорті. За офіційною статистикою за злочини, пов'язані із корупцією в сфері спорту, за останні десять років, було

зафіксовано всього три справи. Хоча, за даними деяких емпіричних досліджень, їх відбувалося набагато більше.

Найбільш відомими стають, як правило, корупційні злочини в ігрових видах спорту такі як: футбол, хокей, баскетбол у зв'язку з їх великою популярністю. Однак корупція присутня і в менш відомих видах спорту.

У спорті проявом корупції також може вважатися порушення певних правил доброчесності, об'єктивності та порушення спортивної культури та звичаїв. Згідно встановлених правил, спортивні змагання повинні відбуватися за правилами чесної гри, однак, корупція проникла навіть у спорт, а тому використання договірних матчів стало серйозним бізнесом.

Договірні матчі не є новими для України та продовжують існувати і на сьогодні, вони беруть свій початок ще за радянських часів. Тоді про договірні матчі домовлялись між собою футболісти, а не керівництво, як зараз. На даний час договірні матчі можуть навіть бути частиною бізнес-моделі футбольного клубу. Деякі президенти клубів утримують команди за рахунок гри ставками на азійських ринках. Гравцям це потрібно, адже виплати заробітної плати напряду залежать від виконання так званих «угод». Під час договірних матчів принциповим може бути не сам результат, а деталі розвитку подій. [2]

Отже, незаконні маніпуляції з результатами спортивних змагань є давно відомим видом правопорушень в спорті. Нещодавно подібні діяння були криміналізовані в Україні: згідно із ст. 369³ КК України встановлено кримінальну відповідальність за окремі види суспільно небезпечної поведінки в царині спорту (вплив на результати офіційних спортивних змагань та одержання внаслідок таких діянь вигоди; порушення заборони розміщення ставок на спорт). При цьому вплив на результати офіційних спортивних змагань, з огляду на зміст ч. 2 ст. 8 Закону «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» є корупційним правопорушенням – діянням, спрямованим на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку [3, с. 417]. Поширеним способом зміни результатів змагань є корупційний метод – підкуп деяких причетних до них суб'єктів (наприклад, тренерів, спортсменів).

Останніми роками неодноразово оприлюднювалась інформація про численні випадки одержання неправомірної вигоди чиновниками футбольних асоціацій різних рівнів (аж до всесвітнього) за дії або бездіяльність, вчинені на користь тих чи інших суб'єктів (комерційних організацій, спортивних клубів).

Також науковці вказують і на взаємовигідну змову між спортсменами (турнірна, матеріальна зацікавленість в перемозі, букмекери). Крім того, бувають випадки суміщення турнірної і матеріальної зацікавленості учасників змагання. Наприклад, в поєдинках за звання майстра спорту України, коли спортсмен, що має цей статус,

віддає перемогу у фіналі учаснику, що його не має. У результаті переможцю присвоюється звання, а учасник, який посів друге місце, навіть не виходячи на килим або ринг, в якості «винагороди» отримує вигоду. [4]

Таким чином, необхідна ефективна протидія корупції в українському суспільстві з метою її подолання, у тому числі й у спорті. Для цього вимагається здійснення правових заходів з боку держави. Також важливим та необхідним є подальше дослідження корупції у спорті, щоб розробити ефективні заходи боротьби з цим негативним явищем.

Література:

1. Запобігання корупції: методичні рекомендації для місцевих активістів / [Д. О. Калмиков, Д. В. Сінченко, М. І. Хавронюк, Г. Л. Шведова]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2017. – 242 с.
2. Олег Салено. Договірні матчі у футболі. Як побороти корупцію? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29247432.html>
3. Науковопрактичний коментар Кримінального кодексу України/за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: Центр учб. літ., 2016. 536 с.
4. Сараєв, В.В. Питання боротьби зі «спортивним хуліганством». - «Спорт: економіка, право, управління», 2011, N 1 Доступ з довід, - правової системи «Консультант плюс».

Науковий керівник: Гальцова Олена Володимирівна, кандидат юридичних наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сароян Марія Артемівна

студентка юридичного факультету Дніпровського Національного Університету ім. О. Гончара

Злочинність неповнолітніх є невід’ємним елементом загальної злочинності, до того ж виступаючи своєрідною «перспективою» злочинності для майбутніх десятиліть. Зростання рівня злочинності неповнолітніх через деякий проміжок часу призводить до зростання рецидивної злочинності, що підтверджується результатами дослідження, результати яких вказують, що більше половини професійних злочинців вчинили свій перший злочин у віці 14 – 18 років.

Причини злочинності неповнолітніх можна розглядати у розрізі проблем на державному рівні (макрорівні) та з огляду на фактори життя та соціалізації підлітків (мікрорівні). На макрорівні на злочинність неповнолітніх впливають низький рівень життя населення, правова

свідомість суспільства, соціальна й майнова нерівність, неспроможність задоволення нормальних матеріальних і духовних потреб, вимушена трудова міграція, тощо. На мікрорівні вирішальний вплив на становлення особи неповнолітнього чинять відносини в сім'ї, між родичами, знайомими, в навчальних закладах, неформальних молодіжних групах тощо. Якщо в сім'ї або ближньому оточенні неповнолітнього домінує негативна соціальна спрямованість, мають місце збочені уявлення про соціальні цінності, зловживання алкоголем, насильство, діє культ сили, речей чи грошей, то відповідним чином формується й особа потенційного неповнолітнього злочинця. Істотні дефекти сімейного виховання наявні в більшості випадків негативного формування особи та подальшого переходу на злочинний шлях конкретних підлітків. Близько 30 млн. громадян мають прибутки нижчі від прожиткового мінімуму. У таких родинях виникають настрої безнадійності, соціальної заздрості й озлобленості через важке матеріальне становище. За відсутності соціальної підтримки ці обставини формують мотивацію злочинів - крадіжок, хуліганства та ін. [1]

Актуальною проблемою на сьогоднішній день є низький рівень переважної більшості навчальних установ. Якщо у шкільних колективах сильних ліцеїв і гімназій ідуть «перегони» за статус найкращого і найрозумнішого, то в багатьох школах лідерство аж ніяк не асоціюється зі знаннями та прилежністю. Інше однією суттєвою проблемою сучасної системи освіти є відсутність індивідуального підходу до кожного учня як через обтяженість педагогічних працівників, так і низькі фахові здібності деяких із них. Одним із суттєвих факторів формування злочинних нахилів у підлітків є відсутність достатньої мережі доступних культурних, творчих, спортивних секцій і громадських установ для підлітків, що призводить до неправильної організації дозвілля. [2]

До причин злочинності неповнолітніх можна віднести також і ряд інших факторів таких як: неспроможність правоохоронних органів та служб у справах неповнолітніх проводити ефективні профілактичні заходи серед підліткового населення; низький рівень системи працевлаштування неповнолітніх; підбурювання з боку повнолітніх і досвідчених злочинців; поширення серед груп підлітків стандартів поведінки, не сумісних з ціннісними орієнтаціями суспільства (культ сили, жорстокості, алкоголю, тощо)[3]

Перебуваючи на стадії розвитку і формування особистості, неповнолітні правопорушники краще, ніж дорослі, піддаються виховному впливу, що в подальшому створює можливість усунути дефекти їх соціалізації. Саме тому питання запобігання підліткової злочинності має активно регулюватись державою та забезпечуватись активною правовою

позицією та виховною участю громадянського суспільства, в тому числі в сімейному колі, навчальних та позашкільних закладах, тощо.[2]

Література:

1. Голіна В. В. Кримінологія України [Електронний ресурс] / В. В. Голіна. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://mego.info/>.
2. Іванов Ю. Ф. Кримінологія / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа., 2006.
3. Долгова А.И. Криминалогия: Учебник. - М.: Норма, 2018.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Тертиця Ангеліна Вадимівна
студентка юридичного факультету Дніпровського національного
університету ім. Олеся Гончара

Питання культури інформаційної безпеки широко висвітлюється у спеціальній літературі. Сьогодні критична маса науково-практичних знань щодо розвитку суспільних інформаційних відносин у такому аспекті дає змогу сформулювати на теоретичному рівні елементи загальної теорії організації інформаційної безпеки в умовах формування інформаційного суспільства – захисту інформації в автоматизованих комп'ютерних системах.

Комп'ютерний геній і лиходійство прогнозовано виявилися цілком сумісними, класичний арсенал злочинного світу виявився актуальним і у сучасному кіберпросторі. Зламування, крадіжки, здирництво, шантаж, психологічне насильство, «кримінальні» можливості Інтернету вже сьогодні «оцінені» українськими і міжнародними терористичними організаціями. Паролі, явки, конспіративні зустрічі членів терористичних та радикальних угруповань успішно перемістилися у віртуальний світ, спантеличили спецслужби практично всього цивілізованого світу. Специфіка комп'ютерних злочинів робить їх важко розкриваними, вони: вчиняються в одну мить, добувати докази надзвичайно складно, робити це слід по гарячих слідах, те, що може бути доказом, недовго зберігається в реєстраційних системах.

Сучасні інформаційні технології дають можливість злочинцям, терористам швидко і ефективно об'єднуватися в угруповання, залишатися непоміченими, здійснювати атаки на елементи національних інфраструктур. Перехід зловмисників у віртуальний світ, потребує надзвичайно потужних наукоємних методів протидії з десятками і сотнями кроків на випередження. Інтернет зтягнув у свою мережу

десятки і сотні мільйонів користувачів нечуваними масштабами свободи, безвізовим подоланням кордонів, відсутністю цензури, довільним ступенем анонімності [4].

Кримінальну відповідальність за комп'ютерні злочини в Україні запроваджено у 1994 році, кількість таких правопорушень щорічно зростає. Наприклад, у 2013 році було обліковано 1437 кримінальних правопорушень, а у 2017 році вже 7953 [5]. Кримінальний Кодекс України (ККУ) постійно поповнюється новими статтями, у 2001 році Україна приєдналася до Конвенції про кіберзлочинність, у 2006 році ратифіковано Додатковий протокол до цього документу [3]. Рівень інформатизації українського суспільства залишається мало не на найвищому рівні, але вітчизняні хакери добре набили руку на діях, які підпадають під статтю 361 ККУ з «Несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерних систем», 2017 року СБУ розслідувало 474 відповідних кримінальних справ [5]. В Україні у рамках адаптації нормативної бази до міжнародних стандартів слід збалансувати права і обов'язки операторів і провайдерів телекомунікацій.

Важливе значення для організації захисту інформації в Україні має вирішення проблем в організаційно-технічному, а також організаційно-правовому та організаційно-управлінському аспектах [1]. У контексті проблематики слід звернути увагу на стан правового регулювання питань організації захисту інформації, який в Україні зумовлюється такими чинниками: а) складність системи правового регулювання в інформаційній сфері; б) недостатність наукового забезпечення розробки нормативно-правових актів і нормативних документів з питань проведення досліджень, розроблення та виробництва засобів забезпечення організації захисту інформації; в) недосконалість організації системи сертифікації інженерно-технічних та програмно -математичних засобів захисту інформації; г) недосконалість системи атестації на відповідність вимогам технічного захисту інформації державних об'єктів, робота яких пов'язана з інформацією, що підлягає захисту; д) недостатня узгодженість чинних в Україні нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічного захисту інформації з відповідними міжнародними договорами України, у тому числі щодо боротьби з комп'ютерною злочинністю [2].

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що проблематика захисту інформації в автоматизованих системах у науці й практиці України перебуває на стадії становлення і потребує ґрунтовного наукового забезпечення, зокрема систематизації, в тому числі на рівні організаційно-правового аспекту. У зв'язку з цим є потреба формування комплексної наукової дисципліни теорії організації інформаційної

безпеки, а в її складі – субінституту захисту інформації в автоматизованих системах.

Література:

1. Кримінальний кодекс України, від 04.11.2018, № 2581-VIII / Офіційний сайт Верховної Ради України. // Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> ;
2. Біленчук П.Д. Комп'ютерна злочинність : Навч. Посіб. / П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк. – Київ: Атіка, 2010. – 240 с;
3. Голубєв В. О. Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій / В. О. Голубєв. // Просвіта. – 2008. – 241 с;
4. Інформаційні технології та захист інформації.: Збірник наук.праць. – Запоріжжя // Юрид. Ін-т МВС України. – 1998. – 45 с;
5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (Станом на 2017 рік) // Сайт Генеральної прокуратури України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011>.

Науковий керівник: Климюк Ірина Миколаївна, викладач кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Чумак Анастасія Сергіївна

студентка юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Під час кримінального провадження нерідко виникають питання, вирішення яких потребує використання спеціальних знань, тобто сукупності відомостей, отриманих в результаті спеціальної підготовки, підвищення кваліфікації, самоосвіти та наукової діяльності.[6] Спеціальні знання можуть використовуватися як у процесуальній (призначення ревізій, участь спеціаліста у слідчих діях, судова експертиза), так і у непроцесуальній формі (використання слідчим власних знань, консультації спеціалістів), а суб'єктами використання яких є слідчий, експерт, спеціаліст, тощо.

Саме висновок експерта є найбільш кваліфікованою формою використання наукових, технічних та спеціальних знань у кримінальному судочинстві та найважливіше джерело доказів у справі[5].

Одним із досліджень експертом є судова експертиза, сформована на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні досудового розслідування чи суду[3].

Надання можливості адвокату та потерпілому отримувати та долучати свої докази є вагомим досягненням кримінального законодавства України у порівнянні із КПК 1960 року, який сприяє всебічному, повному й об'єктивному дослідженню обставин справ, постановленню законних і обґрунтованих судових рішень. Положенням статті 243 Кримінально-процесуального кодексу 2012 року, підозрюваний та його захисник можуть залучати судового експерта та отримувати висновки судової експертизи на договірних засадах, що є одним із дієвих засобів захисту[1]. У випадку відсутності коштів на залучення судового експерта існує процедура звернення до слідчого судді з метою призначення судової експертизи. Слідчий, на відміну від сторони захисту, призначає експертизи своєю постановою про призначення судової експертизи. Однак, 15 березня 2018 року вступили в дію зміни, внесені до КПК щодо процедури призначення судових експертиз в кримінальному провадженні.

Така реформа судово-експертної діяльності має на меті усунути необґрунтоване затягування досудового розслідування нібито тривалим проведенням експертиз, які в результаті дуже часто не мали жодного значення для кримінального провадження, а також впровадити більш системний підхід до призначення судових експертиз, що буде здійснюватися з дотриманням принципів змагальності сторін та верховенства права[2].

Одним із нововведень стала підстава проведення судової експертизи - відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою — якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб (ст. 71 Закону України «Про судову експертизу»). У свою чергу, нова редакція ст. 243 КПК передбачає призначення судової експертизи рішенням слідчого судді за результатами розгляду клопотання сторони кримінального провадження[1].

Отже, у даному випадку має місце певна колізія у законодавстві. За умови отримання висновку судової експертизи шляхом звернення до експерта або експертної установи, суд може визнати його недопустимим доказом у зв'язку із порушенням процесуального порядку, оскільки згідно КПК судова експертиза може бути проведена лише за ухвалою слідчого судді або суду. Проте, варто наголосити й на ефективних і оптимальних

нововведеннях у судово-експертній діяльності. Законодавець вжив заходи щодо забезпечення принципу змагальності сторін та свободи подання доказів. Тепер суддя має право відмовити у задоволенні клопотання про призначення судової експертизи у разі, якщо ініціатор звернення не доведе, що для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідно залучення експерта. До того ж під час судового розгляду в суді першої інстанції призначення судової експертизи відбувається за рішенням суду, який розглядає справу по суті. А отже сторони кримінального провадження мають рівні права під час збирання та подання до суду своїх доказів[4]. Заслугує уваги й питання здійснення експертизи виключно державними спеціалізованими установами. У старій редакції Закону України «Про судову експертизу» такими повноваженнями були наділені і приватні судові експерти. Тепер виконання такої роботи покладено лише на науково-дослідні установи Міністерства юстиції, експертні служби МВС, судово-медичні та судово-психіатричні установи МОЗ. Поряд з цим, відповідно до ст. 9 Закону України «Про судову експертизу» в інших випадках судові експертизи також здійснюють судові експерти, які не є працівниками зазначених установ та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань[3]. Варто зазначити, що фахівець відрізняється від спеціаліста лише відсутністю відповідальності за відмову від проведення експертизи, а допущення до роботи такої особи відбувається після складання іспитів та проходження стажування. Аби не перевантажити названі державні органи виникає необхідність у збільшенні чисельності штату працівників, а також залученні атестованих судових експертів, що не працюють у вказаних установах[1].

Отже, експертна робота є необхідним елементом процесу доказування у кримінальному провадженні, що сприяє наданню судом законного й обґрунтованого рішення. Слід зауважити, що певні зміни у судово-експертній діяльності є досить логічними і обґрунтованими та вже мають позитивний результат. Сьогодні у більшості випадках дотримується порядок та підстави проведення експертизи із залученням належно підготовлених та освічених спеціалістів. Проте щодо деяких нововведень виникають питання їх практичної реалізації.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України у редакції від 13.04.2012 р. № 4651-VI/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів :

Закон України від 10.2017 № 2147-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

3. Про судову експертизу: Закон України від 02.1994 № 4038-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень затверджена наказом міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 12.2012 № 1950/5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

5. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні: проблемні питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nndes.org.ua/news/item/68>. – Назва з екрана

6. Романюк Б.В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства: [навч. посіб.] / Б.В.Романюк. – К.: Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010.

Науковий керівник: Климюк Ірина Миколаївна, викладач кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ І МОТИВАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Шевченко Ольга Олександрівна

старший викладач Рівненського вищого професійного училища

Департаменту поліції охорони

Професійна деформація особистості зустрічається практично в кожній сфері діяльності людини: серед бухгалтерів, програмістів, лікарів, а також співробітників Національної поліції. На роботі людина використовує певні навички, доводить їх до досконалості, стає професіоналом своєї справи. Але вміння та навички людини, набуті у процесі її професійної діяльності, відображаються на її особистому житті, внутрішньо-сімейних відносинах та на формуванні стійких морально-духовних якостей людини.

Особливі умови праці працівників Національної поліції (спілкування з асоціальними елементами, постійний ризик травмування або поранення, психічні та фізичні перевантаження) обумовлюють інтенсивний розвиток у цьому виді діяльності професійної деформації, тобто сукупності специфічних, взаємопов'язаних психічних та поведінкових змін

особистості поліцейського, які виникають в результаті виконання правоохоронної діяльності впродовж певного часу та за певних специфічних умов, що має негативний вплив на особисті та професійні якості поліцейського.

Наслідком професійної деформації можуть бути такі прояви поведінки працівників Національної поліції, які не співпадають із закріпленими вимогами професійної етики поліцейського, мають глибоку зневагу в суспільстві, призводять до правопорушень.

На наше глибоке переконання, професійну деформацію поліцейських не слід розглядати виключно як наслідок впливу певних об'єктивних факторів, обумовлених умовами праці. Витоки цього явища треба шукати у свідомості поліцейського. І саме на мотиваційну складову забезпечення діяльності поліції покладено завдання нівелювати на рівні свідомості прояви професійної деформації, сприяти виробленню внутрішнього стимулу до самовдосконалення та стійкого сприйняття несприятливих умов праці.

А.І. Горенко під мотивацією розуміє процес спонукання працівників до ефективної діяльності для досягнення цілей підприємства шляхом задоволення потреб кожного працівника. Саме на державу покладено завдання забезпечити належне психічне ставлення поліцейського до виконання своїх обов'язків шляхом вироблення стимулів. Зважаючи на велику кількість завдань, які кожен працівник поліції щоденно виконує, ризиків та непередбачуваних ситуацій, результат професійної мотивації працівника має задовольняти його особисті інтереси та інтереси членів його сім'ї, що має полягати у підтриманні їх гідного рівня життя.

Фахівці в галузі управління виділяють п'ять відносно самостійних напрямів поліпшення професійної мотивації працівників: 1) матеріальне стимулювання, 2) поліпшення якості робочої сили, 3) удосконалення організації праці, 4) залучення персоналу в процес управління, 5) не грошове (моральне) стимулювання.

Відповідно, належне забезпечення всіх цих напрямків – це ефективний засіб протидії професійній деформації поліцейських шляхом мотивування особи до законної та ефективної діяльності.

Саме тому, вирішення проблеми професійної деформації поліцейських полягає в балансі психічної складової, яку формує сам поліцейський на рівні свідомості, і мотиваційної складової, яка переважно покладена на державу.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДТРИМУЮЧИХ ЗАХОДІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ І ПРАВОВА ПРИРОДА

Шпілярович Вікторія Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

На сучасному етапі розвитку науки кримінального права однією з найбільш складних і дискусійних проблем є проблема дослідження поняття і правової природи так званих підтримуючих заходів, передбачених законом України про кримінальну відповідальність. Варто зазначити, що у теорії кримінального права питанню вивчення поняття і правової природи зазначених вище заходів приділено незначну увагу. Зокрема, ця проблематика частково висвітлена у роботах таких зарубіжних і вітчизняних учених, як: М. Ф. Гареев, І. Е. Звечаровський, С. Г. Келіна, Є. В. Медведєв, В. Д. Філімонов, М. В. Щедрін, І. М. Горбачова, М. І. Хавронюк та ін. Наукові розробки наведених вище учених без сумніву містять корисні теоретичні положення і висновки, однак, не применшуючи їх наукової значущості, вони виступають тільки фундаментальною базою при вивченні даної проблеми. Зокрема, аналіз навчальної та наукової літератури з проблем кримінального права свідчить про недосконалість дослідження так званих підтримуючих заходів, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, оскільки, по-перше, жодна наукова праця не оперує поняттям «підтримуючі заходи», по-друге, ті учені, які частково торкалися деяких проблем досліджуваних заходів, вивчали останні не в сукупності, а окремо, як: «умовне засудження» [1, с. 8, 15; 2, с. 37; 3, с. 56, 57; 4, с. 50; 5, с. 40; 6, с. 15, 17; 7, с. 174; 8, с. 6; 9, с. 5], «відстрочка виконання покарання вагітними жінками і жінками, які мають малолітніх дітей (відстрочка від відбування призначеного особі відповідного виду й розміру покарання)» [1, с. 8, 15; 5, с. 40; 8, с. 6; 9, с. 5], «пробація» (в Україні діє її аналог – звільнення від відбування покарання з випробуванням) [8, с. 6; 9, с. 5], «умовно-дострокове звільнення від відбування покарання» [1, с. 8, 15; 6, с. 15, 17; 7, с. 174; 8, с. 6; 9, с. 5] чи «встановлення нагляду» (при умовному засудженні особи, умовно-достроковому звільненні її від відбування покарання та при встановленні над нею адміністративного нагляду) [6, с. 15, 17; 7, с. 174].

Однак на сьогодні не коректно говорити про таку назву кримінально-правових інститутів, як «умовне засудження» та «відстрочка виконання покарання», оскільки вони були відомі виключно кримінальному законодавству УРСР. Після проголошення Україною своєї

незалежності законодавець переглянув окремі положення законодавства, які не відповідали загальним тенденціям гуманізації та демократизації суспільства, і як наслідок, згідно з положеннями чинного КК України, особу може бути [21, ст. ст. 75, 79, 81, 83]:

- 1) звільнено від відбування покарання з випробуванням;
- 2) звільнено від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років;
- 3) звільнено від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років;
- 4) умовно-достроково звільнено від відбування покарання.

Більше того, не саме звільнення особи від відбування покарання з випробуванням, звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, чи умовно-дострокове звільнення від відбування покарання доцільно вважати заходами кримінально-правового характеру, а власне ті заходи (обмеження, обов'язки), які передбачені ч. ч. 1, 2 ст. 76, ч. 5 ст. 79, ч. 5 ст. 83 КК України і покладаються за рішенням суду на відповідних осіб як наслідок звільнення їх від відбування покарання у подальшому (наприклад, періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання; попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого; не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, не відмовлятися від дитини, не передавати дитину у дитячий будинок, не ухилятися від виховання дитини, тощо) [10, ч. ч. 1, 2 ст. 76, ч. 5 ст. 79, ч. 5 ст. 83]. Зокрема, зазначені вище заходи (обмеження, обов'язки) варто називати підтримуючими заходами, адже, з одного боку, вони не включаються у систему заходів покарання, передбачених ст. 51 КК України [10, ст. 51], а, з іншого боку, – їх застосування забезпечує «дистанційне» відбування особою призначеного їй судом конкретного виду та розміру покарання. При цьому не менш важливим і таким, що потребує свого наукового вивчення і належного обґрунтування на теоретичному рівні є також питання, пов'язане з дослідженням правової природи так званих підтримуючих заходів як різновиду заходів кримінально-правового характеру. Адже, як відомо, вся система заходів кримінально-правового характеру класично поділяється на заходи покарання та інші заходи кримінально-правового характеру. При цьому на науковому рівні у систему інших заходів кримінально-правового характеру пропонується

включати заходи безпеки та заходи заохочення [11, с. 65, 191; 12, с. 163; 13, с. 46; 8, с. 6; 14, с. 279.]. У зв'язку з цим постає питання – так звані підтримуючі заходи є кримінально-правовими заходами безпеки чи заходами заохочення, що характерні для кримінального права України? Даючи відповідь на поставлене вище запитання, доцільно зазначити, що так звані підтримуючі заходи за своєю правовою природою є різновидом кримінально-правових заходів безпеки, оскільки тісно пов'язані із так званим «небезпечним станом», що наявний у особи, яка вчинила те чи інше суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, і спрямовані на його усунення з метою недопущення повторного вчинення нею у майбутньому цього ж діяння та повернення відповідної особи до нормального суспільного життя шляхом покладання на неї певних (додаткових) зобов'язань.

Таким чином, підтримуючі заходи – це різновид кримінально-правових заходів безпеки, що можуть бути застосовані судом у разі: звільнення особи від відбування покарання з випробуванням; звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років; звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; умовно-дострокового звільнення особи від відбування покарання з метою повернення їх до нормального суспільного життя шляхом покладення на них відповідних обов'язків, передбачених законом України про кримінальну відповідальність [10, ч. ч. 1, 2 ст. 76, ч. 5 ст. 79, ч. 5 ст. 83].

Література:

1. Гареев М. Ф. Цели иных мер уголовно-правового характера и средства их достижения по российскому уголовному праву : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : 12.00.08. Казань, 2005. 23 с.
2. Звечаровский И. Э. Меры уголовно-правового характера: понятие, система, виды. *Законность*. 1999. № 3. С. 36–39.
3. Келина С. Г. Наказание и иные меры уголовно-правового характера. *Государство и право*. 2007. № 6. С. 51–58.
4. Медведев Е. Понятие и виды иных мер уголовно-правового характера, применяемых за совершение преступлений. *Уголовное право*. 2009. № 5 (сентябрь–октябрь). С. 46–51.
5. Филимонов В. Понятие и классификация мер уголовно-правового характера. *Уголовное право*. 2012. № 4. С. 35–40.
6. Горбачова І. М. Заходи безпеки у кримінальному праві (порівняльно-правовий аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид.

- наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2008. 20 с.
7. Горбачова І. М. Заходи безпеки у кримінальному праві (порівняльно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2008. 245 с.
8. Хавронюк М. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають. *Юридичний вісник України*. 2013. № 21 (934). С. 6–7.
9. Хавронюк М. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають. *Юридичний вісник України*. 2013. № 22 (935). С. 5.
10. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
11. Щедрин Н. В. Введение в правовую теорию мер безопасности : монография. Красноярск : Краснояр. гос. ун-т, 1999. 180.
12. Щедрин Н. В. Концептуально-теоретические основы правового регулирования и применения мер безопасности : монография. Красноярск : Сиб. федеральный ун-т, 2010. 324 с.
13. Щедрин Н. В., Кылина О. М. Российское уголовное право в контексте доктринальных моделей построение уголовно-правовых санкций. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2008. № 3 (5). С. 40–49.
14. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. К. : Юрисконсульт, 2006. 1048 с.

**ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В
УКРАЇНІ: МЕХАНІЗМИ ЇХ УСУНЕННЯ**

Горобець Марина Ігорівна

студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У сучасному світі, перед суспільством постають актуальні питання, які стосуються не лише окремих держав чи регіонів, а й людства у цілому. Найбільшого загострення набули стосунки людини та природи. Людство впродовж усієї своєї історії користувалося природою інтенсивно, з часом усе більше впливаючи на довкілля. Використання природних ресурсів значною мірою позначилося на якості життя людей, проте економічне зростання, зорієнтоване на кількісні показники, зрештою призвело до колосального забруднення навколишнього середовища.

Збереження природних багатств країни стає вкрай важливою проблемою, від вирішення якої залежить доля теперішніх і майбутніх поколінь. Тому важливим етапом є необхідність вироблення іншого, принципово нового ставлення держави до питання охорони навколишнього природного середовища, а саме до економіко-правового механізму його охорони.

Слід зазначити, що охорона довкілля — це система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки. Це сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, відтворення і збереження природних ресурсів землі, обмеження негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище [1, с. 37].

Охорона навколишнього середовища перетворилася в глобальну проблему, що зумовлена демографічним вибухом, прискореною урбанізацією, розвитком гірничих розробок і комунікацій, забрудненням навколишнього середовища відходами, надмірним навантаженням на орні землі, пасовища, ліси, водойми. У результаті гірничо-технічної діяльності у світі порушено не менше 15-20 млн га земель, з них 59% площі використано під різні гірничі виробки, 38% — під відвали пустої породи або відходів збагачення, 3% — місця осідання, провалів та інших порушень поверхні, пов'язаних з підземними розробками. Інколи

порушення правил ведення гірничих робіт чи масштабна аварія призводить до катастрофічних незворотних наслідків [2, с. 78].

Серед європейських держав Україна має найвищий інтегральний показник негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище практично на всій її території. Крім того, офіційно визнаний міжнародний статус нашої держави як зони «екологічного лиха», яка охоплює понад 10 % від загальної території, одержаний Україною після аварії на Чорнобильській АЕС [3, с. 457].

Таким чином, необхідне цілеспрямоване та ефективне вирішення екологічних проблем в Україні.

Перспективи вирішення таких проблем в Україні вбачаються в розширенні міжнародного співробітництва, що об'єктивно зумовлено глобальним характером екологічних проблем та транскордонним характером поширення забруднень. Це вимагає виконання міжнародних зобов'язань України щодо охорони навколишнього середовища, обміну досвідом, технологіями, інформацією, залучення міжнародних фінансових джерел до вирішення національних та транснаціональних природоохоронних проблем як одного з важливих аспектів охорони навколишнього середовища.

Також одним із важливих шляхів реалізації екологічної політики держави є залучення громадськості до управління. Вкрай актуальним залишається це питання й сьогодні. Його правовою основою є ст. 36 Конституції України, відповідно до якої громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії і громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, у тому числі й екологічних. Це право є одним із невід'ємних прав, закріплених Загальною декларацією прав людини, іншими міжнародно-правовими документами. [4]

Для вирішення екологічних проблем, також необхідна ефективна реалізація організаційно-правового механізму охорони навколишнього природного середовища. Це механізм організації й системи діяльності органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин, що виникають у зв'язку з охороною довкілля і забезпеченням екологічної безпеки. Такий механізм забезпечує заходи щодо скорочення з подальшою повною ліквідацією потрапляння в навколишнє природне середовище небезпечних для життя і здоров'я людини речовин; створення екологічно обґрунтованого розміщення і подальшого розвитку продуктивних сил в окремих регіонах і державі в цілому; формування системи спостереження за показниками здоров'я населення з урахуванням стану навколишнього природного середовища; створення й розвиток на території держави мережі природно-

заповідного фонду з метою збереження еталонів якості навколишнього природного середовища, захисту й охорони історичних і культурних природних цінностей; досягнення раціонального природокористування за допомогою землеустрою, лісовпорядкування, паспортизації водних об'єктів, устрою територій заповідного, оздоровчого, історико-культурного й рекреаційного призначення. [5]

В Україні питання охорони навколишнього середовища офіційно перебувають у компетенції Міністерства екології і природних ресурсів, але напряду стосуються кожного громадянина. Тому існує низка формальних і неформальних організацій, товариств і рухів охорони довкілля, що дозволяють діяти локально і більш оперативно, ніж державним структурам [6].

Прикладом може слугувати Українська Екологічна Асоціація «Зелений світ» створена в 1988 році як реакція суспільства на жахливий екологічний стан в Україні, спричинений Чорнобильською катастрофою 1986 р. Асоціація є членом найбільшої Міжнародної громадської організації федерації "Друзі Землі" (Friends of the Earth). Вона проводить роботу, спрямовану на захист інтересів людини і природи. Одне із основних завдань Асоціації — зробити так, щоб голос екологічного руху був почутий.

Отже, екологічна ситуація в Україні потребує залучення широкого кола населення до розв'язання екологічних проблем, тісної взаємодії з громадськими екологічними організаціями, підтримки їх ініціативи та конкретних пропозицій, що відповідає і передбачено екологічним українським та міжнародним законодавствами.

Аналіз зазначених проблем дозволяє зробити висновок, що успішне вирішення проблем, які постали перед українською державою, можливе тільки за умови створення та реалізації ефективного економіко-правового механізму охорони навколишнього середовища, який дозволяє об'єднати всі елементи, які спрямовані на охорону навколишнього природного середовища, відображає комплексний і системний підхід до вирішення проблем взаємодії у системі «суспільство – природа».

Література:

1. Хільчевський В.К., Забокрицька М.Р., Кравчинський Р.Л. Екологічна стандартизація та запобігання впливу відходів на довкілля. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2016 р. 192 с.
2. Гриник О. Ресурси територіальної громади: шляхи формування та ефективного використання. Львів, Проект підтримки громад. 2016 р. 187 с.

3. Екологічне право України. Академічний курс: підручник за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005 р. 848 с.
4. Конституція України : офіц. текст. Київ : Алерта, 2017. 80 с.
5. Гетьман А.П. Організаційно-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища. Екологічне право і охорона природи. Харків, 2014 р. С. 119-128.
6. Орлатий М.К., Романюк С.А., Дегтярьова І.О. та ін. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. за заг. ред. М.К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2014 р. 724 с.

Науковий керівник: Савчук Олена Олександрівна, асистент кафедри екологічного права Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

*Ковальова Олександра Олександрівна
студентка Дніпровського національного університету імені
Олеся Гончара*

Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Вважається, що ефективність використання земельних ресурсів є головним показником розвитку суспільства і держави в цілому. Стаття 5 Земельного кодексу України визначає забезпечення раціонального використання та охорони земель принципом земельного законодавства. Раціональне використання та охорона земель – важлива екологічна та соціально-економічна передумова сталого розвитку суспільної формації. Тому на сьогоднішній день особливого характеру та гостроти набули питання щодо раціонального використання та охорони земель, які мають унікальне значення, – земель сільськогосподарського призначення. Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей. Стан використання земель в Україні є критичним: надмірна розораність угідь та майже цілковите припинення виконання комплексу робіт із захисту

ґрунтів призводить до розвитку ерозійних і деградаційно-руйнівних процесів. У зв'язку з цим подальша деградація земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки щодо продовольчої безпеки країни та здоров'я нації. Отже, проблема раціоналізації використання земель сільськогосподарського призначення в Україні дедалі більше ускладнюється у зв'язку з наростаючою комплексністю її характеру.

Незважаючи на те, що від початку проведення земельної реформи в Україні минає 18 років, у суспільстві не склалася переважна думка щодо характеру земельних відносин. Звідси – нестабільність землекористування, невпевненість власників у своїх правах, хаотична й безконтрольна забудова земельних ділянок, нераціональне використання сільськогосподарських земель, що призводить до їх виснаження й деградації. Аналіз ефективності використання сільськогосподарських угідь дає всі підстави стверджувати, що руйнація державної монополії та введення інституту приватної власності на землю не забезпечили раціонального використання й охорони земель. Продуктивність сільськогосподарських земель в Україні, порівняно з багатьма зарубіжними країнами, залишається надзвичайно низькою. Розв'язання проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва дозволить Україні зайняти належне їй місце серед країн з розвиненим аграрним сектором економіки, але для цього необхідно докорінним чином змінити систему державного контролю над використанням та охороною земель. А якщо точніше – має бути створена цілісна державна система, здатна комплексно вирішувати завдання формування нових за змістом земельних відносин. Сучасна інституціональна структура державного управління земельними ресурсами в Україні, до складу якої входять і органи контролю, характеризується не лише відсутністю чіткості в розподілі обов'язків, а й конфліктністю інтересів різних відомств і широким розподілом відповідальності за рішення, що приймаються. Політичні процеси також накладають негативний відбиток на прийняття рішень щодо земельних питань. Значною мірою це стосується діяльності окремих районних і обласних рад. Нерідко за рішення, прийняті попереднім складом ради, новообрана рада не несе ніякої відповідальності, або ці рішення скасовуються чи просто не виконуються. Саме багатовладдя у вирішенні земельних питань й опір на місцевому рівні єдиній земельній політиці разом із помилками в реформуванні земельних відносин призвели до глибокого занепаду сільського господарства. Поряд із цим системі державного управління земельними ресурсами, яка склалася в Україні, притаманне дублювання функцій, як в окремих питаннях контролю за використанням і охороною земель, так і в загальних питаннях земельної політики.

Україна є однією з найбільших європейських країн, площа якої становить майже 6% території Європи, причому сільськогосподарські угіддя становлять близько 19% загальноєвропейських. Український показник площі сільськогосподарських угідь в розрахунку на душу населення є найвищим серед європейських країн – 0,9 га. Площа найбільш родючих ґрунтів – чорноземів в Україні становить за різними оцінками від 15,6 до 17,4 млн. га. Станом на 01.01.2017 р в Україні найбільшу питому вагу мають землі сільськогосподарського призначення 42,7 млн. га, або 70,8% (Офіційна статистика Держгеокадастру за 2017 рік) . Аналізуючи структуру земельного фонду України можемо відзначити, що за останні 25 років площа сільськогосподарських земель зменшилася від 43,6 млн. га у 1990 р. до 42,7 млн. га станом на 01.01.2017 р., тобто на 908,1 тис. га. Здавалося б – це незначне скорочення, однак, слід мати на увазі загальну тенденцію і скорочення даної категорії земель. Причина цієї зміни зумовлена значним використанням земель для несільськогосподарських потреб, перш за все містобудівних. Зростання частки забудованих земель пов'язано з розширенням масштабів приватного будівництва поблизу великих міст, міських агломерацій, з активізацією житлового будівництва у багатьох містах України та розширенням меж великих міст.

В умовах ринкової економіки держава повинна застосовувати інструменти коректування напрямків використання ресурсів в сільському господарстві на користь національних інтересів, але при цьому не підривати основи дії ринкових механізмів. Головними напрямками ефективності використання сільськогосподарських угідь є підвищення врожайності сільськогосподарських культур, вдосконалення структури посівних площ, збільшення частки більш врожайних культур за рахунок скорочення частки менш врожайних, відсутність порушень у засобах і термінах виробництва сільгоспкультур, поєднання власних і залучених, з інших джерел, коштів на закупівлю техніки, технологічного устаткування й необхідних матеріальних ресурсів з єдиною метою прискореного впровадження високоефективних технологій.

Здійснення раціонального використання сільськогосподарських угідь передбачає науково обґрунтовану організацію використання земель сільськогосподарського призначення, по здійснюється відповідним рівнями, напрямами, видами господарської діяльності і функціями використання земель сільськогосподарського призначення. Підсумовуючи, можна зазначити, що основою формування ефективного використання сільськогосподарських земель, крім виділених в земельному законодавстві, повинні бути такі організаційно-економічні та землеправові засади: єдність політичного, економічного, екологічного і технологічного підходів до організації сільськогосподарського землекористування; комплексне вирішення питань ефективного

використання земель та інших природних ресурсів; облік зональних відмінностей розміщення і використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; врахування особливостей багатофункціональності землі в сільському господарстві.

Отже, роблячи висновки головне, що треба зазначити – раціональне використання земель сільськогосподарського призначення буде сприяти підтриманню нормального стану екології та, загалом, росту економіки у державі.

Науковий керівник: Скіпенко Регіна Едуардівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ГАРАНТІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ПОРУШЕННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Плаксії Тетяна Геннадіївна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ

Екологічна шкода - це негативні зміни в стані довкілля, викликані його забрудненням, виснаженням, порушенням вимог екологічної безпеки, порушенням екологічних прав громадян, що знижують природні можливості середовища до самоочищення, самовідновлення, чи роблять неможливим відновлення його стану людиною, проявляються впродовж тривалого часу, не мають чітких територіальних меж (первинна екологічна шкода) і є причиною настання фізіологічних, генетичних та інших негативних наслідків для життя та здоров'я людини, її соціального оточення, несуть загрозу для життя і здоров'я майбутніх поколінь, спричиняють фізичні та психічні страждання особам (вторинна шкода), можуть мати відносно об'єктивну грошову оцінку (або важко піддаються такій оцінці).

Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян, є складним соціально-правовим інститутом, в якому поєднуються заходи майнової юридичної відповідальності (шкода, заподіяна правопорушенням) та позитивної відповідальності, що застосовується у випадку заподіяння шкоди природними стихійними чи техногенно-природними явищами та іншими подіями, що не залежать від волі людини та за своєю юридичною природою є засобами захисту екологічних прав.

До системи загально-соціальних гарантій відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічних прав громадян, відносяться:

- економічні гарантії - які полягають в можливості акумулювання коштів та матеріальних засобів, які використовуються для покриття заподіяної шкоди. З цією метою є потреба у створенні Національного позабюджетного екологічного фонду на загальнодержавному та регіональному рівнях, із наданням йому статусу юридичної особи. Консолідовані в ньому кошти повинні використовуватися за цільовим призначенням на проведення екологічної політики та покриття шкоди, заподіяної стихійними лихами та техногенними катастрофами в тому числі. Важливою економічною гарантією є створення досконалого механізму екологічного страхування та перестрахування ризиків заподіяння шкоди ДПЕН, розвиток добровільного екологічного страхування життя та здоров'я громадян від заподіяння шкоди через негативний стан довкілля з обов'язковою державною підтримкою такого страхування.

- політичними гарантіями є: участь громадськості в здійсненні екологічного контролю через діяльність екологічних громадських організацій, громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища та зацікавлену громадськість в цілому; удосконалення правового регулювання громадського екологічного контролю, запровадження побутового екологічного контролю, урізноманітнення процесуальних форм їх здійснення; надання права участі зацікавленої громадськості в процедурі ліцензування природокористування, удосконалення та конкретизація процедури її участі в оцінці впливу на навколишнє природне середовище; можливість громадськості всі важливі екологічні питання виносити на референдум, навіть ті, які належать до компетенції спеціально уповноважених органів.

- право на екологічну інформацію. Вчасно отримана чи офіційно оприлюднена достовірна екологічна інформація, може бути підставою для того, щоб, розпочати судове чи адміністративне провадження, може успішно використовуватись для доведення причинно-наслідкових зв'язків, є важливою умовою для самозахисту своїх прав, через який можна запобігти виникненню шкоди життю, здоров'ю, майну особи чи принаймні зменшити її розмір.

- ідеологічними гарантіями є екологічна освіта та екологічне виховання як основні чинники формування еколого-правової свідомості зокрема та правосвідомості в цілому. Основними принципами екологічної освіти та виховання є: принцип загальності екологічної освіти, її обов'язковість та комплексність.

- юридичними гарантіями є: удосконалення чинного екологічного законодавства шляхом його систематизації, внесення змін та доповнень до

чинного законодавства, створення та прийняття спеціальних законів у сфері здійснення та захисту екологічних прав громадян. Найнеобхіднішим видом систематизації екологічного законодавства є консолідація, в ході якої був би створений збірник нормативно-правових актів та законодавчих положень, які регулюють відносини в сфері здійснення та захисту екологічних прав громадян.

Важливою умовою, яка б сприяла реальному захисту екологічних прав громадян у формі відшкодування заподіяної шкоди, є діяльність вищих судових органів з інтерпретації норм, які регулюють відносини в сфері реалізації та захисту екологічних прав громадян. Зокрема, доцільно було Конституційному Суду України дати офіційне тлумачення ст. 50 Конституції України щодо змісту шкоди, яка підлягає компенсації у випадку порушення права особи на екологічну безпеку.

Література:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141. // www.rada.gov.ua.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // www.rada.gov.ua.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. - Ст. 351.
4. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 42. - Ст. 348.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В УМОВАХ
ЗАРОДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

Горпинич Людмила Ігорівна

студентка, Університет державної фіскальної служби України

Необхідність становлення інформаційного суспільства та повноцінного входження у світовий інформаційний простір визнана на державному рівні і є пріоритетом державної інформаційної політики України на сучасному етапі державотворення. Інтерес до тематики обумовлюється зростанням можливостей інформаційних мереж впливати на базові інститути держави і суспільства, такі як суверенітет, безпека, права людини, інтелектуальна власність, тощо.

Нині в Україні створено мінімально необхідне законодавче підґрунтя. Однак, реалізація національних програм інформаційного суспільства залежить від усвідомленого політичного і суспільного вибору учасників правовідносин, наявності відповідної інфраструктури та психологічної готовності суспільства до змін, а тому сьогодні невідкладним завданням для законодавців є визначення подальших нормативно-правових засад становлення інформаційного суспільства, а науковців – розроблення конкретних пропозицій щодо удосконалення використання потенційних переваг інформаційної стадії розвитку суспільства.

Сьогодні цим важливим проблемам, від вирішення яких залежить подальше удосконалення галузі інформаційного права, а відтак й інформаційного законодавства і практики його застосування, присвячені наукові праці таких вчених як: І.В. Арістова, О.А.Баранов, Ю.М. Батурін, І.Л. Бачило, В.М. Брижко, В.Н.Волченко, В.Д. Гавловський, М.В.Гуцалюк, В.Г. Заблоцький, Р.А. Калюжний, В.А. Копилов, Б.А. Кормич, О.В. Кохановська, А.І.Марущак, О.Г. Марценюк, В.Г. Хахановський, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець, Ю.С.Шемшученко та інші [1].

Сучасний світ зазнає докорінних змін, що стосуються не лише трансформації парадигмальних наукових постулатів, а й онтологічної структурації за новими аксіологічними критеріями. Онтологічність інформатизації вже не вимагає свого аксіоматичного доведення і сприймається як даність, але питання гносеології й аксіології у своїй органічній єдності доволі рідко стають об'єктом наукового аналізу. У зв'язку з цим концепції інформаційного суспільства та, відповідно,

електронного врядування, становлення мережевих просторів, оформлення державно-владного впливу через механізм правового регулювання не досліджуються системно, що позбавляє можливості цілісно усвідомити цей феномен, оскільки основним і визначальним у даному випадку є дослідження зв'язків та генези розвитку [2].

За останній час в Україні сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства, прийнято низку нормативно-правових актів, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо сприяння розвитку громадянського суспільства, створення інформаційних е-ресурсів, захист прав інтелектуальної власності на ці ресурси, гарантій та механізмів доступу до публічної інформації, розвитку е-урядування та відкритого уряду, е-документообігу, інформаційної безпеки тощо [3, с. 175].

Література:

1. Панова І. В. Тенденції розвитку системи інформаційного права України на сучасному етапі. *Форум права*. 2011. № 2. С. 694–699.
2. Становлення інформаційного суспільства та інформаційної загрози в мережі Інтернет. URL: <file:///C:/Users/%D0%BB%D1%8E%D1%81%D1%8F/Downloads/12068-31169-1-SM.pdf>
3. Клімушин П. С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Харків, 2016. 524 с.

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Таран Ірина Іванівна

вчитель історії, Черкаська загальноосвітня школа I-III ступенів №32

Черкаської міської ради

На сьогодні в Україні, звичайно, зроблено перші, але досить важливі кроки на шляху формування та розвитку інституту інтелектуальної власності. У ст. 41 Конституції України проголошується право кожного громадянина «володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». Закріплення права інтелектуальної власності в Конституції України означає, що держава бере на себе зобов'язання забезпечити своїм громадянам ефективний захист цього права, підтримку та охорону будь-яких видів творчої інтелектуальної діяльності. Водночас ст. 54 Конституції України гарантує захист не лише моральних, а й матеріальних інтересів авторів,

проголошуючи, що ніхто не може використовувати або розповсюджувати твори без згоди автора, за винятком випадків, установлених законом.

У вітчизняній практиці переважають дві форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна та неюрисдикційна. Юрисдикційна форма передбачає судовий та адміністративний порядок захисту, а неюрисдикційна – захист права на інтелектуальну власність самостійно, не застосовуючи при цьому компетенцію органів, котрі регулюють цю сферу.

Автори і власники прав на об'єкти інтелектуальної власності мають законне право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16 ЦК, і суд може постановити рішення, зокрема, про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення із цивільного обігу товарів, виготовлених або введених у цивільний обіг із порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення із цивільного обігу матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів із порушенням права інтелектуальної власності;
- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Стратегічним орієнтиром розвитку державної інноваційної діяльності є підвищення рівня захисту об'єктів права інтелектуальної власності, тобто певних інформаційних або виробничих ресурсів, використання яких має спричинити очікуваний результат. Основними заходами, які сприятимуть досягненню цієї мети є цілеспрямована підготовка кадрів для даної галузі, збільшення фінансування захисту інтелектуальної власності та підвищення правової культури суспільства., а також розробка різного роду стимулів для створення об'єктів права інтелектуальної власності.

Література:

1. Гончарова А.В. Проблемні питання захисту права на наукове відкриття в умовах науковотехнічного прогресу в Україні / А.В. Гончарова, А.Д. Мотрюк// Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 218-221.
2. Кравець В. Р., Олюха В. Г., Стець О. М. та ін.: за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. Право інтелектуальної власності. Навч. посіб. - К.:Центр учбової літератури, 2012.- 270 с.
3. Отлейкіна П.В. Проблеми захисту інтелектуальної власності в Україні / П.В. Отлейкіна // Управління розвитком: збірник наукових робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. – 2013. – № 19(159). – С.20-24.

**ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В ЗАКОНОДАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
«ПЕРШОЇ», «ДРУГОЇ» УНР ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Гурзель Юлія Вікторівна

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Громадянство - юридично визначений, стійкий, необмежений у просторі правовий зв'язок між особою і певною державою, що визначає їхні права та обов'язки. Громадянство передбачає певну сукупність взаємних політичних, соціальних та інших прав та обов'язків. Громадянство як політико-правове явище включає різнобічні аспекти: набуття, отримання, оформлення, правовий статус, зміну, відмову, позбавлення тощо. Ефективність функціонування громадянства в наш час зумовлюються використанням тих його позитивних структурних складових, які були накопичені у процесі історичного розвитку. В Україні запровадження інституту громадянства відбулося в період Української революції 1917-1921 років.

Слід наголосити, що науковцями не достатньо проаналізовано процес становлення та розвитку українського громадянства. Фактично відсутні дослідження комплексного характеру та порівняльного аналізу формування інституту громадянства в зазначений період.

З початком Української революції 1917-1921 років прискорюється процес перетворення українського етносу на сучасну політичну націю. Вперше на українських землях громадянство було законодавчо встановлено в добу національно-визвольних змагань УЦР, Гетьманату, УНР, доби Директорії, ЗУНР. Перш за все, хочу зазначити, що встановлення громадянства – важливого правового інституту української державності, фіксувалося законами національної влади.

29 грудня 1917 р., як зазначає вітчизняний дослідник О. Копиленко, датується перша згадка в офіційних документах про громадянство Української Народної Республіки (УНР). У стосунках громадянина і держави, теоретики Центральної Ради, як зазначається у вітчизняній літературі, виходили з того, що демократична держава повинна бути представником народу і вираженням його волі, а відносини між найвищою владою і громадянами встановлюються добровільним договором, який передбачає взаємні права та зобов'язання. Такий договір, на їх думку, міг укладатися як за ініціативою особи, яка вступала у громадянство УНР, так і мовчки: людина просто не покидала межі УНР й автоматично ставала її громадянином. Така концептуальна платформа була закладена в Закон

«Про громадянство Української Народної Республіки» від 2 березня 1918 [5, с. 175] р. та Закон «Про реєстрацію громадянства Української Народної Республіки» від 4 березня 1918 р. Згідно з першим законом, громадянином України вважався кожний, хто народився на її території, пов'язаний з нею постійним перебуванням і на такій підставі одержить відповідне свідоцтво [3]. Громадяни УНР зобов'язані були підтримувати державу всіма силами і засобами, коритись її законам, боронити від ворогів і підтримувати добрий лад, порядок, свободу, рівність і справедливість. Вони користувались усією повнотою громадянських та політичних прав, могли працювати в державно-громадських закладах. За цим законом правовий статус громадянина України можна було набути на двох підставах: 1) народження на території України; 2) зв'язок із нею шляхом постійного перебування на її території (параграф 1). Мешканці УНР могли набути громадянство в разі: народження та постійного проживання на українській території та складення урочистої обіцянки на вірність УНР у порядку, визначеному окремим законом, протягом трьох місяців після опублікування Закону «Про громадянство УНР». Громадянство УНР мало підтверджуватися відповідним свідоцтвом (параграф 4). Ті особи, які не проживали постійно в УНР, але бажали набути її громадянства, могли це зробити за такою процедурою: подати прохання до місцевої влади, а за кордоном – до представника УНР, які, так само, подавали висновок до Народного Міністра Внутрішніх справ. Набуття громадянства жінками дозволялося, якщо вони слідують громадянству чоловіків, оскільки не заявили іншого. У цьому разі жінки мали отримувати громадянство чоловіків, якщо це не суперечило їхнім намірам щодо вибору громадянства. Тобто у разі незгоди з вибором чоловіка щодо громадянства, жінка теоретично могла зробити власний вибір. Діти, починаючи з чотирнадцяти років, могли заявити про своє громадянство самотійно [4].

Згідно з другим законом, усі питання про надання громадянства УНР належали до компетенції Міністерства внутрішніх справ. Належність до громадянства УНР мала реєструватися волосними і міськими управами протягом одного місяця з дня проголошення.

В Українській Державі Закон про громадянство, ухвалений 2 липня 1918 року, вважається чи не найдосконалішим з-поміж аналогічних нормативних актів тодішніх українських державних формацій [5, с. 182]. Він визначав сутність громадянства, умови його набуття й втрати (позбавлення) тощо [2, с. 139-143]. Аналіз закону дозволяє дійти таких висновків. Громадянство України можна було набути: за народженням; за територіальним походженням; в наслідок прийняття до громадянства; в наслідок поновлення у громадянство; в наслідок усиновлення; в наслідок перебування в громадянстві України батька чи матері дитини та за іншими

підставами. Зауважимо, що в цьому законі передбачено складання присяги на вірність держави в судовому органі [3]. Закон передбачав і випадки позбавлення громадянства. Зокрема, особа втрачала громадянство у випадку набуття громадянства чи підданства іншої держави, а якщо підданство набували без відповідного на те дозволу, то особа підлягала покаранню, яке зазначене в ч. 1 ст. 325 «Уложения о наказаних», і їй забороняли повернення до України (ст. 19). За законом також можливий був вихід з громадянства, який здійснював за проханням громадянина. Цікаво, що для тих, хто вирішив відмовитися від громадянства Української Держави, існувало застереження про те, що повернутись назад до її громадянства можна буде тільки через п'ять років. Винятки були можливі, однак тільки за рішенням Ради Міністрів. Також варто звернути увагу на те, що аналізований Закон як додаток містив присягу/обіцянку громадянина Української Держави. Особа складала присягу на вірність Українській Державі, невизнання «другої Батьківщини, крім Української Держави» й щире виконання усіх обов'язків громадянина після рішення суду про надання громадянства. Але згідно з приміткою, присягу можна було не визнавати. У разі невизнання присяги неофіт давав урочисту обіцянку такого самого змісту, однак без слів: «та заприсягаюсь».

Директорія УНР Закон про громадянство Української Держави (2 липня 1918 р.) не скасувала, а відтак він продовжував діяти і у третій українській національній державній формації революційної доби. Хоча наголосимо, що у складних для себе суспільно-політичних умовах проблему правового урегулювання громадянства Директорія намагалася вирішити самостійно, запропонувавши у жовтні 1919 року власний закон, який, щоправда, так і не ухвалили [2, с. 120-121]. Структура законопроекту про громадянство Директорії була майже ідентичною із гетьманським Законом – він налічував 23 статті. Законопроект змінював умови набуття громадянства. Зокрема, було збільшено термін постійного проживання на території УНР з трьох до п'яти років. На мій погляд, порівняно з гетьманським Законом, законопроект Директорії УНР був більше націлений на відстоювання інтересів українців. Укладачі додали норму в ст. 19, зазначивши: «особи, що звільнилися від громадянства УНР до 17-річного віку, не мають права приїхати та оселитися на території УНР, до набуття ними 45 років». Якщо у Законі за основу брали колишніх підданих Російської імперії, то в проекті – тільки українців (осіб української національності), чи тих, що проживали на території УНР протягом визначеного терміну. Можна погодитися з О. Шандалою, яка зауважила, що саме ця норма найбільше відрізняла законодавство УНР від законодавства Української Держави, бо виключала можливість

автоматичного набуття громадянства для осіб, які не мали відношення до українців [1, с. 121].

Проаналізувавши сказане, можна дійти до висновку, що перший закон про громадянство був ухвалений за добу Української Центральної Ради. Попри свою недосконалість він встановлював умови та процедуру набуття громадянства, зокрема жінками та дітьми, громадянами інших країн; зазначав порядок його оформлення та підстави відмови від нього; законодавчо фіксував права й обов'язки українських громадян. Обсяг прав та обов'язків громадян УНР пізніше був розширений в її Конституції. Уперше в українській історії був започаткований та законодавчо оформлений правовий зв'язок особи і держави. До позитивних аспектів Закону «Про громадянство Української Держави» віднесено: визначення поняття «громадянства»; встановлення державних установ, уповноважених розглядати заяви для оформлення українського громадянства окремим категоріям заявників, яким найскладніше пройти цю процедуру; більш широке коло підстав прийняття до громадянства. Закон «Про громадянство УНР» доби Директорії, як і попередній закон Української Держави, містив визначення поняття громадянства, заборону подвійного громадянства, «нульовий» варіант набуття громадянства. Ключова роль у розробці законопроектів і ухваленні законів про громадянство належить Українській Народній Республіці, під час існування якої були ухвалені закони «Про громадянство УНР» від 2 березня 1918 р., «Про реєстрацію громадянства УНР» від 4 березня 1918 р., розроблені нові законопроекти «Про громадянство УНР» Б. Кістяківського та О. Ейхельмана, «Про громадянство УНР» члена УЦР М. Гросмана, міністерства Судових Справ УНР, а також проект Автономного статусу України, проект Конституції УНР, Постанова про організацію та діяльність Тимчасових Комісій для розгляду справ про українське громадянство. До загальних ознак громадянства, встановленого за доби національно-визвольних змагань, віднесемо таке: громадянство встановлювалося відповідними законами, його різнобічні аспекти (оформлення, реєстрація) роз'яснювались супроводжуваними нормативно-правовими актами. Обов'язковими елементами структури законів про громадянство було: визначення процедури та порядку набуття громадянства чоловіками, жінками, дітьми, іноземцями; підстав втрати, відмови, позбавлення громадянства; визначення прав та обов'язків українських громадян; набуття громадянства супроводжувалося обов'язком наданням політичних прав громадянам України. До специфічних рис громадянства віднесемо особливість набуття та припинення громадянства в період різних політичних режимів у добу національно-визвольних змагань.

Література:

1. Солдатенко В.Ф. Політична історія України. XX століття у 6-ти т.: Революції в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917 - 1920 рр.). 2003. Т.2. 488 с.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.
3. Трошкіна К. Становлення і розвиток інституту громадянства в період української революції 1917 - 1921 рр. // Національний юридичний журнал, 2017. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/4/7.pdf>.
4. Про громадянство УНР [Текст]: Закон УНР від 2 березня 1918 р. Хрестоматія з історії держави і права України, 2003. 656 с.
5. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 175, 182, 185.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Коленко Віталій Дмитрович

*Харківський національний університет міського господарства імені
О. М. Бекетова*

Управління персоналом являє собою теоретичну і практичну область наукових знань, яка відповідає за забезпечення підприємства трудовими ресурсами. Щоб зрозуміти внутрішній зміст даної сфери, необхідно проаналізувати її еволюційний розвиток.

В даний час фахівці в області сфери HR виділяють історичні школи з хронологічними етапами існування(рис. 1).

Рис 1 - Історичні школи з хронологічними етапами існування

Вперше ідею про науковий підхід до управління персоналом висунув Фредерік Тейлор. Його увага була зосереджена на динамічному підвищенні продуктивності праці за допомогою зміни психології як власників організацій, так і їх співробітників.

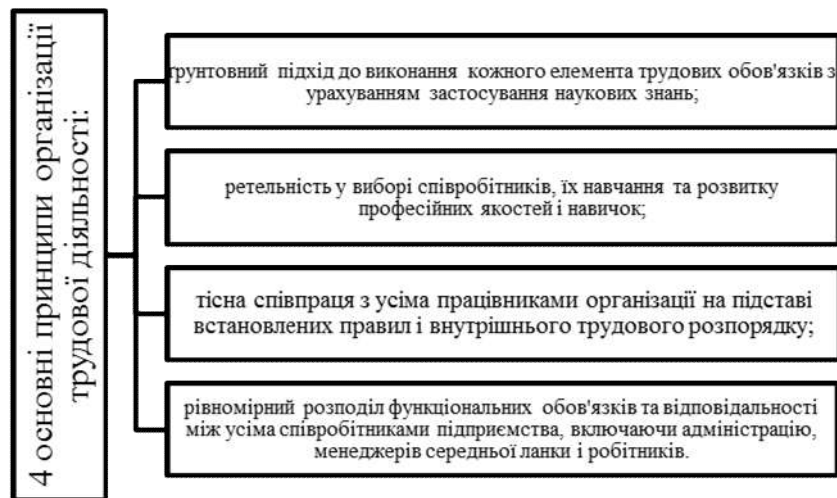

Рис 2 - 4 основні принципи організації трудової діяльності

У 1911 році Тейлор опублікував свою науковий твір «Науковий менеджмент, принципи та методи», в якому він всі управлінські функції згрупував в 4 ключових блоку(рис 3)

Рис 3 – Управлінські функції

Ще одними видатними особистостями в області становлення управління персоналом як науки є Гаррінгтон Емерсон і подружжя Гілберт. Перший приділяв пильну увагу комплексності у вирішенні задач організації виробництва і управління, що повинно було приводити до підвищення ефективності обох процесів. Причому ефективність складалася як відношення всіх витрачених ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, тимчасових і т.д.) і економічним результатом.

Великий вплив на школу наукового управління справила діяльність Форда. Розділивши процес вироблення кожного виробу до примітивних рухів, йому вдалося суттєво знизити собівартість продукції, що випускається.

Усвідомлюючи необхідність перетворення всієї системи управління, Форд висунув концептуальні засади здійснення трудової діяльності, що зображено на рис 4.

Рис 1.12 - Концептуальні засади здійснення трудової діяльності

В цілому, можна говорити про те, що наукова школа вдихнула в управління персоналом нове дихання і зіграла вирішальну роль у виникненні даної галузі як науки.

Однак безліч завдань не були реалізовані повною мірою, що зумовило перехід до наступного етапу історичного розвитку управління персоналом.

Найбільш видатною особистістю в історії зародження та становлення управління персоналом як області наукового знання є Анрі Файоль, який в якості базової мети свого напрямку ставив створення таких принципів і функцій управління, при використанні яких організації можливо досягти бажаних успіхів.

Файоль виділив 14 універсальних принципів, на яких має будуватися результативне та ефективне управління. До них відносяться: розподіл праці; наявність влади у одного суб'єкта, здатного ставити завдання і відповідати за підсумкові єдність (проявляється в тому, що кінцеві завдання встановлює тільки одна людина - керівник, він же відповідає за результати); єдність влади; результати діяльності; дисциплінованість; пріоритет загальних інтересів перед індивідуальними; стимулювання і винагорода працівників; централізований характер; необхідність взаємодії між керівником і підлеглими; строгий внутрішній порядок; рівність всіх членів організації; стабільність працівників; ініціативність; корпоративний дух.

При цьому Файоль розумів: не дивлячись на те, що на зазначених принципах повинна будуватися діяльність будь-якої організації, вони повинні використовуватися з урахуванням конкретних обставин.

Крім принципів, Файоль розглянув процес управління в організації, як сукупність наступних функцій: планування; організація; координація; контроль.

В рамках адміністративної школи управління можна виділити такого вченого, як Макс Вебер. Він вперше розробив і запропонував теорію бюрократичного побудови організації, яка базувалася на таких концептуальних елементах: розподіл праці; розподіл влади з урахуванням існуючої ієрархії; систематизація норм і правил; комплекс правил і процедур поведінки в окремих ситуаціях; абстрагування від особистісного начала в трудових відносинах; надходження на роботу в організацію з урахуванням наявних знань, навичок і умінь, а також на основі потреб самої компанії; просування всередині організації завдяки підвищенню своєї кваліфікації; довічний найм.

Історія розвитку управління персоналом з 50-х років XX століття прийняла абсолютно інший хід руху подій, ніж це було раніше. Елтон Мейо і Мері Паркер Фоллетт вперше стали робити акцент на конкретного працівника і його взаємини з іншими співробітниками в процесі виконуваної діяльності.

Представники даного напрямку розвитку управління персоналом крім матеріальної винагороди виділили діаметрально протилежний фактор, що впливає на результати трудової діяльності - соціальні умови і взаємини між усіма членами однієї організації.

У зв'язку з цим змінюється роль керівника: він перестає бути єдиним джерелом посадовий влади і стає лідером колективу, загальновизнаним ім.

Дані ідеї, висловлювані представниками школи психології і людських відносин, набули широкого поширення в практичній діяльності фахівців з управління персоналом.

Основна мета кількісної школи управління персоналом полягає в необхідності впровадження методології точних наук в процеси управління, тобто методи наукового дослідження повинні бути застосовані до операційних проблем організації.

Сьогодні активно використовуються кількісні показники, науковий підхід, а також врахування інтересів кожного працівника. При цьому всі перераховані факти органічно поєднуються з дотриманням єдиного корпоративного духу організації. Для цього керівники і менеджери середньої ланки організують спільні заходи для згуртування колективу.

Разом з тим, вимоги сучасної дійсності, які передбачають активне впровадження і застосування програмно-цілевих технологій планування та управління в усі сфери, диктують переорієнтацію з управління витратами на управління результатами. Дані зміни стосуються також і сфери управління персоналом. Особливо перетворення торкнулися комерційну сферу.

У той же час в комерційних структурах спостерігається стійка тенденція до накладення певних санкцій у вигляді грошових стягнень або позбавлення премій за невиконання встановленого плану.

Крім цього, очевидно поширення практики, коли роботодавець приймає на роботу особу, що не володіє освітою за відповідним фахом. Як правило, це стосується таких посад, як менеджер з продажу, мерчендайзер, фахівець з кадрів, менеджер з реклами і т.д. Більша увага в даних випадках приділяється внутрішнім якостям потенційного працівника, зокрема активності, цілеспрямованості, стійкості до стресу, бажанням і прагненню вчитися і працювати і т.д. Цим обумовлюється те, що сьогодні великі компанії організовують майстер-класи, семінари і тренінги різної спрямованості для своїх фахівців, які мають на меті розвивати співробітників в професійному плані, підвищуючи рівень їх кваліфікації, і в області особистісного зростання.

Особлива увага приділяється розвитку корпоративної культури організації, яка представляє собою сформовану і підтримувану всіма модель поведінки членів підприємства. Вона включає в себе прийняту систему лідерства, способи і стилі вирішення конфліктів і проблемних ситуацій як між співробітниками, так і в стосунках з клієнтами, положення кожного суб'єкта і т.д. Корпоративну культуру складають також і символіка організації, гасла, заборони і певні ритуали. Такий підхід дозволяє налагодити взаємини з потенційними клієнтами і, отже, збільшити прибуток і репутацію, що сприятливо позначиться на розвитку самої компанії і на матеріальному становищі її співробітників.

Таким чином, діюча сьогодні система управління персоналом пройшла тривалий період свого становлення і розвитку. І завдяки вивченню історичних аспектів її формування, вона знаходиться на досить високому рівні.

Література:

1. Ткаченко, Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т. І. Ткаченко – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 537 с.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКО - ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ ЧЕЗАРЕ БЕККАРІА: ПОГЛЯД СУЧАСНОСТІ

Максименко Олександра Сергіївна

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Нова епоха, яку зародили мислителі Просвітництва, призвела до розвитку Класичної школи кримінального права. Чезаре Беккарія став відомим як Батько класичної кримінології. У дуже молодому віці він написав свою найвідомішу роботу під назвою «Про злочини та покарання». Він був членом інтелектуального гуртку, відомого як

Академія кулаків. Цей гурток збирався таємно, і майже щодня в невимушеній атмосфері обговорював найрізноманітніші гострі проблеми реальності. Частіше це були питання філософії, літератури, мистецтва, економіки, релігії, моралі, права та інші проблеми сучасності [1, с. 51–61]. Та центральним залишалося питання необхідності реформування соціально – правової дійсності. Чезаре Беккарія найчастіше згадується як реформатор покарань, який рішуче виступає за принцип "немає злочину без права". Він визначив критерії прийняття кримінальних кодексів та був одним із перших людей, який припускав, що суть злочину - це шкода, яку він завдає суспільству.

Існує три основних корені, на яких покоїться теорія Чезаре Беккарія. Він, як і будь-який класичний теоретик, вважає, що всі люди мають свободу дій і роблять вибір по своїй волі. Другий корінь - раціональна манера, відповідно до якої всі люди прагнуть задовольнити свої особисті потреби. Це ключ до взаємозв'язку між законами і злочинністю. У той час як люди будуть раціонально відшукувати їх найбільш вигідний інтерес, що може потягнути за собою девіантні дії, закон, мета якого полягає в тому, щоб зберегти соціальну справедливість, спробує зупинити такі дії. Це закінчується тим, що окрема людина і соціум розумно шукають задоволення потреб, і часом ці інтереси стикаються. Третій корінь, на якому покоїться теорія Беккарія, є універсально розділений мотив раціональних особистих інтересів, який робить людські дії передбачуваними і контрольованими [2, с.16]. Робота системи кримінального правосуддя полягає в тому, щоб контролювати всі хибні дії, які людина зі свободою волі і раціональної думкою могла би зробити в гонитві за особистими інтересами та потребами. Це завдання спрощує той факт, що дії людини є передбачуваними та контрольованими. При застосуванні правильного покарання система кримінального правосуддя може управляти вільною і розумною людиною.

Одна річ, яка важлива для будь-яких законів, що стосуються кримінального правосуддя, полягає в тому, що закони повинні створюватися «неупередженим дослідником людської натури». В своєму трактаті «Про злочини та покарання», Беккарія писав: «ніде ще закони не написані безпристрасним дослідником людської природи, який направив би діяльність людської маси до єдиної мети і постійно мав би її на увазі, — а саме — якомога більше щастя» [3, с.77].

Він заявив, що більшість з нинішніх законів є всього лише «інструментом пристрастей небагатьох, або виникли через випадок і тимчасову необхідність». Замість законів, створених з пристрастей, Беккарія наголошує на важливості створення законів для «найбільшого

щастя, яке поділяється найбільшим числом людей».

У центрі політико-правових вчень Чезарре Беккарія була й така думка, що краще запобігати злочинам, ніж карати їх. Він вважав що остаточне викорінення злочинів неможливе, бо вони породжуються «загальною боротьбою людських пристрастей, а це боротьба вічна, як вічні і незмінні почуття людей» [3,с. 93]. Серед заходів попередження покарань він особливо ви окремлював законодавчу діяльність, надаючи їй перевагу перед покаранням. Ч. Беккарія писав: «Краще попереджати злочини, ніж карати. У цьому — головна мета будь-якого доброго законодавця...» [3, с. 222]. Найважливішою умовою попередження злочинів він вважав законодавчу діяльність з обмеження кола діянь, визнаних злочинними і караними за рахунок тих «байдужих дій, які в поганих законах називаються злочинами» [3, с. 223].

Беккарія не ставив під сумнів необхідність покарання, але вважав, що закони мають бути розроблені з метою збереження громадської безпеки та порядку, а не помсти за злочин. Для забезпечення раціональної і справедливої кримінальної структури, покарання за конкретні злочини мають бути визначені кримінальними кодексами, а дискреційні повноваження суддів суттєво скорочені.

Знання законів, на думку Чезарре Беккарія, попереджає злочини. Він заявив, що «коли число тих, хто може зрозуміти священне Уложення законів і утримувати його в своїх руках, збільшується, частота злочинів буде зменшуватися, оскільки, незнання і неточне уявлення про покарання, без сумніву, посилює красномовство пристрастей " [3, с.91].

Беккарія йде ще далі по своїй кримінологічній теорії, і він дає багато прикладів того, як система кримінального правосуддя повинна працювати. Він обговорив арешти, судові засідання, взяття під варту, ув'язнення, смертну кару, конкретні злочини і попередження злочинності. Одна з перших частин системи кримінального правосуддя, яку обговорює Беккарія, - це роль, яку суди відіграють у здійсненні правосуддя. Деякі правила, про які пише Беккарія, полягають в наступному: закони повинні встановлюватися законодавцями, законодавці не можуть судити осіб, судді у кримінальних справах не можуть тлумачити закони, які в свою чергу повинні бути чіткими і такими, що не потребуватимуть тлумачення; право злочинця відмовити деяким присяжним засідателям, ніякого таємного звинувачення з боку уряду; судді повинні бути неупередженими шукачами істини та не можуть дивитися на обвинувачених, як на гроші.

З точки зору сучасності, політико - правові вчення Чезаре Беккарія є як ніколи актуальними. На нашу думку закони, що діють в нашій країні не відповідають тим критеріям, які автор трактату вважав необхідними

для досягнення такого щастя, яке б поділялося найбільшою кількістю людей. В Україні діє презумпція знання законодавства, про що нам говорить частина друга статті 68 Конституції України: незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності [4]. Натомість заходи для подолання правової невідомості в нашій країні як такі не проводяться. Норми законів також часом мають нечітке формулювання, що ускладнює їх розуміння пересічними громадянами. На нашу думку, перш за все слід сприяти посиленню у громадян довіри до закону шляхом зміцнення законності й правопорядку, службової дисципліни посадових осіб, а також сприяти вихованню у громадян достатнього рівня правової активності, підвищенню правової свідомості, а також формуванню правової культури. Законодавцю, безумовно, слід приділяти більшу увагу до якості формулювання правових норм таким чином, щоб у людей не виникало сумніву щодо правильності їх розуміння, адже «знання закону попереджає злочин». Також державі слід посилено займатися антикорупційною політикою та її втіленням у життя, адже реалії сьогодення явно суперечать закликам Чезаре Беккарія про те, що судді повинні бути неупередженими шукачами істини та не дивитися на обвинувачених, як на гроші.

Отже, як ми бачимо, Ч. Беккарія зробив неймовірний вклад у розвиток кримінального права, кримінального процесу та кримінології, сформулювавши ті основоположні ідеї, принципи і положення, які лягли в основу не тільки законодавства України, а й багатьох країн світу. Але наразі не всі ідеї сповна реалізуються в нашій державі. А це залишається значним стимулом до проведення фундаментальних реформ, з урахуванням усіх реалій сьогодення.

Література:

1. Исаев М. М. Историко-биографический очерк // Чезаре Беккариа. О преступлениях и наказаниях. — М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. — С. 5–176.
2. Roshier, Bob. Controlling crime: the classical perspective in criminology. Milton Keynes : Open University Press, 1989. — 146 p.
3. Беккариа Чезаре. О преступлениях и наказаниях : пер. с итал. — К. : Ин Юре, 2014. — 240 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. — 1996. — № 30. — Ст. 161.

Науковий керівник: Зикін Анатолій Сергійович, доцент, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПРОБЛЕМАТИКА ПОГЛЯДІВ ШАН ЯНА – ОСНОВОПОЛОЖНИКА ШКОЛИ ЛЕГІСТІВ

Роїк Мар'яна Миколаївна

*студент економіко-правового факультету Одеського національного
університету ім. І. І. Мечникова*

Шан Ян (390 до н. е. – 338 до н. е.) – правитель області Шан, видатний китайський мислитель, один з основоположників легізму – філософсько-політичного вчення, супротивного вченням даосизму і конфуціанства. Його справжнє ім'я – Гунсунь Ян.

Гунсунь Ян починаючи з 356 року до н. е. провів ряд найважливіших політичних і економічних реформ, спрямованих на абсолютизацію царської влади, підірвав економічного і політичного становища родової аристократії, зміцнення становища общинної землеробської верхівки. Вперше в історії Китаю *закріпив приватну власність на землю*. За заслуги був нагороджений областю Шан, правителем якої став [1, с. 132].

Шан Ян був *одним із основоположників легізму*. Китайці ж називали легістську доктрину "фацзя". Легізм – повністю протилежний конфуціанству, за яким держава створена служити народу – безглуздя на думку легістів. Вони вважали, що держава повинна правити народом, якого потрібно приборкати. Навести порядок у суспільстві можна лише завдяки каральним заходам, що визначені законом, який єдиний для всіх, окрім монарха, влада якого не контролюється.

Ідеї Шан Яна справили величезний вплив не тільки на його сучасників, а й на багато наступні покоління. Завдяки їх впровадженню в життя, царі менш ніж за сто років зуміли об'єднати Китай під владою Цинь, тим самим перетворити його в сильну державу [1, с. 135].

Однак, вже в давнину оцінка ідей Шан Яна не була однозначною. Визнаючи практичні результати їх застосування, багато мислителів не могли примиритися з рядом положень, розвинених Шан Яном.

Гунсунь Ян в своєму трактаті «Книга Правителя області Шан» стверджував, що для держави цінність становить тільки армія і заготівля зерна. Шанування традицій, культ предків, конфуціанські цінності, вченість, ритуал, музика, література є паразитами, які відволікають народні маси від Єдиного – заготовки зерна і війни. Бойові заслуги і досягнення в заготівлі зерна і здачі зерна державі слід заохочувати присвоєнням рангу знатності і чиновницькій посаді, а також звільненням від повинностей. Була розроблена ієрархія з більш ніж двадцяти рангів знатності. Військові заслуги вимірювалися в головах убитих противників [2, с. 334].

Проте, найсуперечливішою теорією Шан Яна – є теорія покарань, за

якою: всі рівні перед законом, заохочення і покарання проводяться в строгій відповідності з законом за певні вчинки. Покарання були дуже суворими, інколи навіть жорстокими, що застосовувалися навіть за малі провини.

Це називалося «викорінення покарань через покарання». Затверджувалася кругова порука, за якою – через проступок одного відповідала вся сім'я або громада. Відстаючі підрозділи суворо каралися. За загибель командира страчували весь підрозділ. За відсутність доблесних вчинків карали командирів підрозділів [3, с. 36].

Шан Ян у своїй праці «Книга Правителя області Шан» (Глава 7. Відкриті та закриті шляхи) зазначав, що у зразково керованій державі багато покарань і мало нагород. У державі ж, де відсутній будь-який порядок, багато нагород і мало покарань. Тому в державах, які прагнуть до панування, кожним дев'яти покаранням відповідає одна нагорода. Якщо ж нагород більше, народжується підступність [2, с. 327].

Ці два методи – покарання та заохочення не розривні між собою, але перший є вагомішим та важливішим, за допомогою якого цар може змусити людей йти вказаним шляхом, на думку Шан Яна. Проте, як правова держава, яка основана на законі, може не враховувати гідних вчинків громадян, які дотримуються закону, майже повністю виключаючи метод заохочення? Ця ідея є суперечливою, адже метод нагороди настільки ж важливий як і покарання, для того щоб зберегти справедливість у державі, зберегти той справедливий закон, який в міру карає і в міру нагороджує, в залежності від вчинків громадян.

Шан Ян зазначав, що ослаблення народу одна із основних цілей держави, за допомогою якої цар буде керувати і направляти народ на вірний шлях,: «Коли народ слабкий, – держава сильна, і навпаки. Тому держава, що йде істинним шляхом, прагне послабити народ.» [2, с. 387]. Проте, коли народ ослаблений, знесилений, зустрічається з такою несправедливістю, гнітом з боку держави, в нього втрачається бажання розвивати державу і розвиватись самому. Повага народу до правителя буде мати місце тільки через страх, залякування та несправедливі покарання.

Покарання визначаються настільки суворими, що вселяють страх в народу до трепету. А ранги знатності – почесні, але незначні. «Коли ранги знатності почесні, це означає, правитель любить народ.» [2, с. 392], зазначає Шан Ян. Але у цьому випадку правитель ставить свої інтереси на перший план, замасковуючи це під «інтереси держави», зростаючої економіки, сили, впливу на світовій арені, і аж ніяк ті мізерні нагороди не виправдовуються найстрашнішими покараннями. Якщо ж правитель буде застосовувати покарання і нагороди хоча б рівнозначно, зросте вплив правителя у державі, народ почне поважати правителя, і дійсно буде

готовий померти за справедливого царя, який думає за інтереси народу в першу чергу.

Сьогодні саме суворість закону і неминучість покарання сприяють тому, що суспільство стає стабільним, а кількість злочинів, що здійснюються його членами, знижується. Тим не менш, той чи інший рівень злочинності все одно існує в кожній державі. Це означає лише те, що є куди розвиватись – удосконалювати закон, який буде справедливим і суворим одночасно.

Аналізуючи вищевикладене можна дійти висновку, що Шан Ян відомий перш за все як основоположник школи легістів. До нашого часу дійшов належний йому трактат «Книга Правителя області Шан». Ідеї Шан Яна виражали мету – мати справу з навіки заляканим народом, щоб ним легше було керувати, тим самим створити могутню державу, яку боявся б народ та інші держави. Проте, зробити з народу бездумних виконавців чужої волі не можливо. Метод покарання несправедливо превалює над методом заохочення (нагороди). Покарання однаково жорстокі, незважаючи на ступінь вини.

Ідеї Шан Яна суперечать самій природі людини, неминуче породжувало в суспільстві протидію і тому це сприяло соціальній нестабільності.

Література:

1. Ударцев С. Ф. «История политических и правовых учений (Древний Восток)». – Издательский дом СПбГУ, СПб – 2007. – С. 132–137.
2. Книга Правителя области Шан (перевод)/Л. С. Переломов/НИЦ «Ладомир», – Москва – 1993. – С. 327–442.
3. Илюшечкин В. П. Конфуций и Шан Ян о путях объединения Китая. – XVI Научная конференция «Общество и государство в Китае». Ч. I, М., – 1985. – С. 36.
4. Переломов Л. С. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая. – М. – 1981. – 334 с.

Науковий керівник: Зикін Анатолій Сергійович, доцент, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

ПРОКУРАТУРА ЯК ОРГАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ: РАДЯНСЬКИЙ ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

Сухонос Віктор Володимирович

доктор юридичних наук, Сумський державний університет

Державний переворот, здійснений союзом більшовиків, лівих есерів та анархістів у 1917 р. поставив крапку на діяльності прокуратури як наглядового за дотриманням законності органу. Більше того, прагнучи подолати опір населення колишньої Російської імперії наказам більшовицької влади (ліві есери, після свого повстання у 1918 р., взагалі перестали співпрацювати з більшовиками, а анархісти лише інколи йшли на тимчасові союзи), остання розв'язала т. зв. «червоний терор». У свою чергу, це обернулося на подальшу ескалацію напруження та новий сплеск громадянської війни.

Звісно, про будь-яку законність в ті часи говорити було недоречним. І хоча більшовики на VI Всеросійському Надзвичайному з'їзді рад своєю постановою «Про точне дотримання законів» закликали усіх громадян Республіки, усі органи та всіх посадових осіб до якнайсуворішого дотримання законів РСФРР [6], проте ситуація залишилася незмінною: в умовах громадянської війни будь-яка законність поступалася місцем «революційній доцільності», тобто, фактично, організованому більшовиками державному свавілля.

З початком НЕПу питання зміцнення законності набуло такої гостроти, що на це був змушений звернути увагу й лідер більшовиків В. Ленін: «Чим більше ми переходимо до умов, які є умовами міцної та твердої влади, чим далі йде розвиток цивільного обігу, тим нагальнішою є необхідність висунути тверде гасло здійснення більшої революційної законності...» [5, с. 329].

Утім, усі ці побажання так і залишилися суто формальними, тим більше, що й спеціалізованого органу, основним завданням якого склав би нагляд за точним проведенням цих указівок у життя, у радянської влади того періоду ще не було. Нагляд же за законністю виконували, зокрема, Робоче-селянська інспекція, суди, відділи юстиції виконкомів Рад, тобто органи, для яких зазначений нагляд не належав до числа головних функцій.

Саме тому, у січні 1922 року на IV з'їзді працівників юстиції питання утворення спеціалізованого наглядового органу було поставлене на обговорення. За результатами роботи з'їзду ідея утворення прокуратури набула концептуального вираження. Зокрема, з'їзд одноголосно висловився за утворення прокуратури та ліквідацію відділів юстиції виконкомів. При цьому, прокурор повинен був призначатися та

відкликатися центром, мати в губвиконкомі лише дорадчий голос і не залежати від відділів юстиції там, де вони ще залишалися [3, с. 392].

Навесні 1922 р. Народний комісаріат юстиції подав до уряду проект створення прокуратури, на яку пропонувалося покласти функції нагляду за законністю, нагляд за діяльністю слідчих органів і підтримання обвинувачення у трибуналах.

Звісно, такий проект не міг не викликати певних заперечень. Зокрема, Л. Каменєв, Г. Зинов'єв та О. Риков, які розглядали законність лише як неминучий придаток дозволених радянською владою у період НЕПу капіталістичних відносин і протиставляли їй «революційну доцільність», виступили проти створення прокуратури як спеціального органу нагляду за законністю. До деякої міри ці погляди підтримали й представники т. зв. «робочої опозиції» [7, с. 55–58].

Ще на початку обговорення питання щодо прокуратури на третій сесії ВЦВК дев'ятого скликання супротивники прокуратури висловилися і в питанні щодо її взаємовідносин із органами місцевої влади. Зокрема, у своїх виступах опоненти централізації прокуратури посилялися, за словами М. Криленка, на п. 4 постанови VIII з'їзду Рад про взаємовідносини центральних та місцевих органів, що центральні відомства ведуть свої справи через місцеві Ради та їхні відділи, ліквідуючи непідвідомчі місцевим радам відділи та спеціальні управи [1, с. 24–25]. Інші заперечення стосувалися того, що прокурор не повинен перебувати поза системою місцевого будівництва, адже відірваність прокурора від місцевої влади, за словами П. Когановича, зробить його «слабким, хитким, нічого не вартим» [2, с. 4]. Інша точка зору полягала у тому, що незалежна від місцевої влади прокуратура являтиме собою надбудову над виконками [2, с. 16], насаджуваний «зверху» контроль над ними, спробу у новій формі проводити т. зв. «главкізм» [2, с. 11], а то і створення «юридичної держави», яка буде існувати паралельно «державі господарській» [2, с. 3]. П. Смидович взагалі вважав саму назву «прокуратура» одіозною, а тому пропонував замінити її на щось на кшталт «укріпзаку» [2, с. 11] (укріплення законності).

Були й страхи, що прокуратура матиме всеохоплюючу владу, яка контролюватиме діяльність усіх радянських установ [2, с. 1].

Намагаючись захистити проект, голова ВЦВК М. Калінін, заявив: «Ми хочемо законність зробити чинником державного будівництва... Організація прокуратури і є одним із способів, однією з можливостей виховати законність в органах влади... залучити комуністичну законність до свідомості кожного громадянина Радянської Республіки» [2, с. 17].

Однак, більшість членів комісії ВЦВК, до якої сесією було передано проект, усе ж таки висловилися як проти надання прокуророві права

опротестовувати постанови місцевих органів влади, так і проти самої централізації прокуратури [3, с. 393–394].

Щоб змінити зазначену ситуацію, знадобилося втручання В. Леніна. У своєму листі до Й. Сталіна лідер більшовиків рішуче виступив проти пропозицій комісії ВЦВК. «Законність, – писав він, – не може бути калузькою та казанською, а повинна бути єдиною всеросійською і навіть єдиною для усієї федерації радянських республік... Прокурор має право та зобов'язаний робити лише одне: слідкувати за встановленням справді одноманітного розуміння законності в усій республіці, незважаючи на будь-які місцеві відмінності і всупереч будь-якому місцевому впливу» [4, с. 198].

В. Ленін запропонував членам ЦК ВКП(б) «відкинути у даному випадку «подвійне» підпорядкування, встановити підпорядкування місцевої прокурорської влади лише центрові і зберегти за прокурорською владою право та обов'язок опротестовувати усі та усілякі рішення місцевої влади з точки зору законності цих рішень чи постанов, без права призупиняти останні, а з виключним правом передавати справу для вирішення до суду» [4, с. 201].

З урахуванням цього, III сесія ВЦВК прийняла Положення про прокурорський нагляд, згідно якого прокуратура набула централізованих рис.

Література:

1. III сессия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета IX созыва (12 – 27 мая 1922 г.): [Стенографический отчет]. Бюллетень № 2. – М.: Издание ВЦИК, 1922. – 36 с.
2. III сессия Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета IX созыва (12 – 27 мая 1922 г.): [Стенографический отчет]. Бюллетень № 3. – М.: Издание ВЦИК, 1922. – 36 с.
3. История советского государства и права: в 3 кн. / [под ред. А. П. Косицина и др.] – М.: Наука, 1968–1985. – Кн. 2: Советское государство и право в период строительства социализма (1921–1935 гг.) / [ред.: Е. А. Скрипилев, С. С. Иванов, В. М. Курицин и др.]. – 1968. – 622 с.
4. Ленин В. И. О «двойном» подчинении и законности / В. И. Ленин // Ленин В. И. Полное собрание сочинений: в 55 т. / В. И. Ленин. – [5-е изд.]. – М.: Издательство политической литературы, 1965–1975. – Т. 45: март 1922–март 1923. – 1970. – С. 197–201. – (Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС).
5. Ленин В. И. О внутренней и внешней политике Республики: Отчет ВЦИК и СНК 23 декабря 1921 г. / В. И. Ленин // Ленин В. И. Полное собрание сочинений: в 55 т. / В. И. Ленин. – [5-е изд.]. – М.: Издательство

политической литературы, 1965–1975. – Т. 44: июнь 1921 – март 1922. – 1970. – С. 291–329. – (Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС).

6. О точном соблюдении законов : Постановление VI Всероссийского Чрезвычайного Съезда Советов Рабочих и Крестьянских Депутатов от 8 ноября 1918 г. // Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства. – 1918. – № 90. – Ст. 908.

7. Шапко В. М. В. И. Ленин – создатель социалистической законности / Валерий Макарович Шапко. – М. : Издательство политической литературы, 1965. – 141 с.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКОЇ АКЦІЇ 1944-1946 РОКІВ ТА ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ухач Володимир Васильович

студент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

З-поміж форм і методів репресивно-каральних сил у боротьбі з українським національно-визвольним рухом сучасна вітчизняна історіографія належне місце відводить і депортаційним процесам. Вважаємо, що у дослідженні цієї трагічної сторінки історії українського і польського народів науковцям необхідно використовувати міждисциплінарний підхід, методологічний інструментарій історії, права, політології, соціології.

Ми поставили за *мету* охарактеризувати сучасні підходи науковців до окремих питань переселенської акції 1944-1946 років та проведеної поляками операції «Вісла» у 1947 році.

Слід наголосити, що досі залишаються дискусійними питання періодизації переселенської акції, а також термінології, у частині її характеру – репатріаційного чи депортаційного. Дефініційна поліфонія спричинює різні підходи науковців до аналізу цих процесів, при цьому переважна більшість дослідників не прагне у співпраці з правниками внести ясність у термінологічне тлумачення.

Більшість сучасних істориків, як стверджує І. Мищак, стосовно переселенської акції 1944-1946 років та проведеної поляками в 1947 році акції «Вісла» щодо виселення українців на північні і західні землі Польщі вживають термін депортації, вказуючи на насильницьке виселення людей з місць їх постійного проживання. Водночас польські колеги в аналізі вище заявлених питань послуговуються терміном виселення, вживаючи

поняття депортація лише у випадках, коли йшлося про фізичне усунення людей.

Є підстави говорити про серйозне документальне забезпечення евакуації поляків з УРСР та українців із земель Закерзоння.

Проблемі україно-польського переселення 1944-1946 років, акції «Вісла» присвячено ряд окремих історіографічних публікацій А. Малки, І. Мищака, І. Цепенди, С. Шишели, дисертаційних досліджень Д. Байкеніча, монографічні праці Ю. Боднарчук, Т. Вронської, Й. Надольського, Ю. Сороки, Й. Свинка та Б. Лановика, С. Ткачова, І. Мищака, численні статті у наукових виданнях [1].

Загалом, в сучасній українській історіографії в оцінці українсько-польського «обміну» населенням у 1944-1946 роках та проведеної польськими урядовими колами в 1947 році акції «Вісла» усталилися наступні позиції.

По-перше, українсько-польське переселення 1944-1946 років було унормоване на Тегеранській 1943 [2, с. 332] і Ялтинській 1945 років [3, с. 194] конференціях та закріплене Люблінською угодою 9 вересня 1944 року [4, с. 216]. На думку І. Цепенди лідери західних країн вбачали у переселенні один із шляхів нормалізації міждержавних стосунків у Центрально-Східній Європі [2, с. 332]. Мають рацію науковці вказуючи на грубе порушення принципу добровільності [5, с. 126], задекларованого права націй на самовизначення [6], цілкове ігноруванням інтересів людей політичним керівництвом Польщі та УРСР задля вирішення власних геополітичних і державних питань [5, с. 128].

По-друге, польсько-український трансфер населення за задумом очільників обох країн дозволив би у значній мірі нормалізувати непросту суспільно-політичну ситуацію на українсько-польському пограниччі та сприяти вирішенню ряду фінансово-економічних питань [2, с. 332].

По-третє, не вирішивши вповні завдання ліквідувати українську проблему, тодішнє Варшавське керівництво вирішило в строгій секретності вдатися до реалізації плану «Вісла». З метою попередити можливий негативний міжнародний резонанс, пропагандистське і правове обґрунтування акції «Вісла» фокусувалося на ключовій тезі боротьби з українськими націоналістами та повстанцями [2, с. 335].

По-четверте, здійснивши репресивними заходами «обмін» населенням та акцію «Вісла», це фактично прирікало долю підпільно-повстанського руху в Закерзонні [7, с. 346].

Погоджуємося з думкою Ю. Шаповала, який стверджував, що «якщо УПА з повною поставою можна вважати армією без держави, то акція «Вісла» зробила її ще й армією без перспективи в Закерзонні» [8, с. 22].

Українські вчені розглядають українсько-польське переселення, акцію «Вісла» як потужний удар по спроможності суб'єктів українського

національно-визвольного руху продовжувати визвольну боротьбу. Депортаційні процеси вибивали з-під ніг УПА його соціальну основу, що складало базу повстанського запілля і позбавляло збройну боротьбу «армії без держави в Закерзонні основної мети – збройно боронити українське населення» [8, с. 23].

Таким чином, більшість істориків схильна вважати, що використаний радянським режимом комплекс «витончених» засобів боротьби з структурами самостійницького руху цинічно порушував права людини, чинне законодавство, здетонувуючи чергові хвилі невинуватих репресій, актів терору з обох сторін, в лещата яких попадало безневинне цивільне населення.

Використання як потужного засобу боротьби пропаганди і контрпропаганди, що вишукано застосовувалося особливо комуністичним режимом на десятиліття породило у суспільній пам'яті ідеологічні стереотипи, які і досі є «живильними» в арсеналі ворогів Української держави і доволі успішно продовжують розколювати українське суспільство.

Окрім питань періодизації та підрахунку обопільних втрат, термінології переселенських процесів, подальших наукових розвідок потребуватимуть (на основі нововиявлених архівних джерел) питання оцінки причин та перебігу переселення [9, с. 295], соціально-економічних змін депортації українців у містах їх нового розселення тощо [4, с. 23].

Література:

1. Депортації. Західні землі України кінця 30-х - початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади 1939-1945 рр. Т. 1 / Під ред. Ю.Сливки. Львів: Місіонер, 1996. 750 с. Т. 2. 536 с; Сергійчук В. Депортація поляків з України. Невідомі документи про насильницьке переселення більшовицькою владою польського населення з УРСР в Польщу в 1944-1946 роках. Київ: Українська видавнича спілка, 1999. 192 с; Переселення поляків та українців // Серія: Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ ст. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. Т. 2. Варшава - Київ, 2000. 736 с; Малка А.В. Українсько-польське переселення сер. 40-х – поч. 50-х років ХХ ст.: історіографія проблеми: автореф. дис. ... к.і.н.: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2011. 20 с; Мищак І.М. Українсько-польський обмін населенням у 1944-1946 рр.: новітня історіографія // Гілея. 2010. Вип. 42. С. 152-159; Цепенда І. Історіографія проблеми українсько-польського переселення 1944-1946 років // Україна-Європа-Світ. Міжнар. зб. наук. праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2010. Вип. 5. Ч. 1. С. 292-296 та ін.

2. Ципенда І.Є. Українсько-польські відносини 40-50-х років ХХ ст.: етнополітичний аналіз / [наук. ред. М.І. Панчук]: НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса, Прикарпатський університет імені В. Стефаника. Київ: ІПЕНД імені І.Ф. Кураса, 2009. С. 332.
3. Буцько О. Українсько-польське переселення 1944-1946 рр. В кн.: Друга світова війна і доля народів України. Матеріали всеукраїнської наукової конференції, Київ, 23-24 червня 2005 р. Київ: Видавництво: Сфера, 2005. С. 194.
4. Боднарчук Ю.Ю. Шлях розпачу і надії. Соціально-економічні умови депортації та розселення на Тернопільщині українців із Польщі. Монографія. Тернопіль: ВПУ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. С. 216.
5. Мищак І.М. Українсько-польський обмін населенням у 1944-1946 рр.: новітня історіографія // Гілея. 2010. Вип. 42. С. 152-159.
6. Мусієнко І.В. Депортації членів сімей учасників і пособників ОУН з території Чернівецької області в 1944-1950 рр. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/20623> (дата звернення 22.11.2018 р.).
7. Бажан О. Операція «Захід: до 75 річчя депортації населення Західної України у віддалені райони СРСР. URL: http://history.org.ua/JournALL/xxx/xxx_2013_18/29.pdf (дата звернення 09.11.2018 р.).
8. Шаповал Ю. ОУН і УПА на терені Польщі (1944-1947); Інститут історії НАН України; Центр історії політології; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Київ, 2000. С. 22-23.
9. Цепенда І. Історіографія проблеми українсько-польського переселення 1944-1946 років // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2010. Вип. 5. Ч. 1. С. 295.

ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ: СУСПІЛЬНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

Сухонос Володимир Вікторович

доктор юридичних наук, Сумський державний університет

Сучасний етап розвитку України характеризується потужними кризовими явищами, викликаними не лише внутрішніми (корупція), а й зовнішніми чинниками (війна).

Багато в чому останнє стало можливим унаслідок недооцінки ролі збройних сил в державному механізмі.

Крім того, вітчизняна військова організація тривалий час розглядалася як подальший розвиток військової організації запорозького козацтва, тоді як військовій організації Київської Русі віддавали належне лише окремі професійні дослідники.

Як відомо, військова організація Київської Русі складалася з трьох частин: дружини, загального народного ополчення та іррегулярних військ.

Професійний характер давньоруської дружини виник унаслідок її елітарного характеру, адже вона була доступна тільки для вищих прошарків суспільства, тобто для бояр.

Бояри (попервах «боляри», від «болій», великий) були класом великих землевласників, що своїм майном і значенням домінувала над рештою населення [2, с. 29].

Водночас, правовий статус самих дружинників дещо різнився. Привілейований характер мала т. зв. старша дружина – великі бояри [2, с. 34]. Щодо «молодшої дружини» або «отроків» чи «дітей боярських», тобто просто молоді, то, хоча вона практично уся походила з боярських родів, проте в княжій дружині їй призначенням було лише підготовка до військової служби [2, с. 35].

Поряд із дружиною функціонувало й загальне народне ополчення – вої, правовий статус яких визначався їхньою приналежністю до нижчих соціальних верств. Унаслідок того, що ополчення спиралося на територіальну систему, в рамках якої діяли як жителі міст, так і селяни – т. зв. «смерди» або «чорні люди», то спочатку вої не мали взагалі ніякої постійної організації і використовувались лише під час захисту від нападу. Проте, поступово, місцеві князі почали залучати їх до організованих виступів народного ополчення [2, с. 37].

Для боротьби з кочівниками активно залучалася легка кіннота [3, с. 62], у тому числі і з числа степових орд, що перебували під владою наших князів. Вони мали загальне найменування «чорних клобуків». Таку

назву степовики отримали за свої гостроверхі шапки, змальовані на давніх картинах у літописах. Сам термін походить від тюркського «каракалпаки», що означає – чорні шапки.

Зазвичай чорними клобуками були печеніги та торки, що або самі перейшли під владу київських князів, або ж останні, захопивши їх, оселили їх на кордоні із Степом. Загалом, до них належали різні племена – берендії або берендичі, ковуї, каспичі, турпії.

Іншим, не менш цікавим феноменом того періоду були т. зв. «бродники» («берладники», «вигонці»).

Річ у тому, що українські степи, багаті на дикого звіра, приманювали раз-у-раз до себе сміливе населення, що йшло туди на лови і риболовство, не зважаючи на небезпеку. Це були досить сміливі степові поселенці (дехто взагалі вважає їх попередниками запорожців), що мали своєрідну воєнну організацію і могли виставити досить значні військові сили. На жаль, про подробиці їхнього життя відомо небагато. Звісно, можна припустити, що вони займалися полюванням, мали свої стада, але передусім – воювали.

Уперше бродники з'являються у другій половині XII ст. Назву їх виводять від слова «бродити», себто тинятися, блукати по степах, мандрувати. Звісно, вони були християнами, мали русинські імена і славилися відвагою [2, с. 39–41].

Сили берландиків були досить значними. Зокрема, в одному з походів їх полк налічував 6 000 осіб. У зв'язку із тим, що інколи вони вчиняли напади на морські пристані, можна припустити наявність у них свого флоту. При цьому, походи берландиків здебільшого мали розбійницьке-піратський характер. Говорити ж про якусь вищу політичну мету цієї «берладської Січі» недоречно.

Своєрідним варіантів бродників-берладників були т. зв. «галицькі вигонці».

Уперше вони з'являються в 1223 р., напередодні першої невдалої битви руських дружин з монголо-татарами. Коли всі князі з'їхалися поблизу Дніпровських порогів, щоб разом виступити на монголів [1, с. 17–19], «вигонці галицькі приплили Дніпром, ввійшли були в море, бо було човнів тисяча, в'їхали в Дніпро, дійшли до порогів і стали коло річки Хортиці на броді у протолчі; були з ними Юрій Домажирич і Держикрай Володиславич» [2, с. 41].

Зрозуміло, що це було досить потужне військо, адже самих човнів була аж тисяча – людей могло бути значно більше. На думку І. Крип'якевича, це могли бути емігранти з Галичини, що осіли десь під Чорним морем. Коли ж на Україну прийшла грізна небезпека, вони почували своїм обов'язком стати разом у обороні рідної землі. Певна річ, що їх досить багато загинуло на річці Калка [2, с. 41].

Подібна організація війська зберігалася і в подальшому. Більше того, як уявляється, навіть монголо-татарське іго не дуже вплинуло на ситуацію. На думку багатьох істориків, на території колишньої Києво-Руської імперії, монголи запровадили два типи статусів. Для земель т. зв. Володимиро-Суздальської Русі закріплювався статус данників, які здебільшого сплачували данину. Для земель Галицько-Волинської Русі діяв статус мирників, головне призначення яких був саме спільний похід із монголами [4, с. 167–168].

Така ситуація призвела до подальшого прогресу військової організації Русі.

Проте, у міру поступової втрати незалежності, давньоруське військо почало занепадати.

Література:

1. Дегтярев А. Я. От Калки до Угры : [научно-художественная книга] / [А. Я. Дегтярев, И. В. Дубов] ; науч. ред. В. В. Мавродин. – Л. : Детская литература, 1980. – 159 с.
2. Історія українського війська : науково-історичне видання: у 2 т. / [передм. Я. Р. Дашкевича ; упоряд. Б. З. Якимовича]. – [Вид. 5-те, змін. і доп.]. – К. : Варта, 1994–1995. – Т. 1: Крип'якевич І. Військо княжих часів; Запорозьке військо / Іван Крип'якевич. – 1994. – 384 с.
3. Митяєв А. В. Книга майбутніх командирів : нариси / Анатолій Васильович Митяєв ; [пер. з рос. М. Я. Видиш]. – К. : Веселка, 1978. – 327 с.
4. Речкалов А. П. Кто ты, Русь: первые времена и первых князей вспоминая... / Александр Павлович Речкалов. – [2-е изд., стереотип.]. – К. : Книга, 2008. – 304 с.

АНТИРАДЯНСЬКЕ ПОВСТАННЯ ОУН (ЖОВТЕНЬ 1939 – ЛИПЕНЬ 1941 РОКІВ) : ВІЗІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВЦІВ

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Міжвоєнна ідеологічна криза демократичних устоїв, гострі кути правового укладу міжвоєнної Європи, зростання популярності праворадикальних політичних течій та їх організаційне оформлення, все голосніше звучання реваншистських гасел з поміж країн, інтересами яких Версаль знехтував, «запах» війни у Європі, тощо – вкотре вселяв надію в

ті українські політичні сили та організації в еміграції та західноукраїнському краї, які стояли на самостійницькій стежі, - у можливість чергового історичного шансу підняти і зреалізувати ідею самостійної Української Держави.

Утворена у 1929 році Організація українських націоналістів (далі - ОУН), з її незмінною стратегічною метою – Українською Самостійною Соборною Державою, нелегальним характером функціонування в західноукраїнському регіоні, «брендовими» для галицької молоді ідеями Д. Донцова («Націоналізм», 1926 р.), радикальними, революційними методами боротьби в досягненні стратегічної цілі, молодечим запалом праці в т. зв. легальному секторі, на початок Другої світової війни стала однією із тих політичних одиниць організованого українства, що понесла знамено самостійної України не тільки в програмних постулатах, але й в повсякденному чині.

Прикметною особливістю останніх 15 років стала поява публікацій, які безпосередньо присвячувалися антирадянському повстанню – дослідження І. Андрухів, Т. Гривула, І. Дерев'яного, В. Мороз, І. Патриляка, Т. Самсонюка та ін. [1].

Метою наукової розвідки є стислий історіографічний огляд праць сучасних науковців щодо окремих аспектів організації та проведення ОУН антирадянського повстання в період жовтня 1939 – липня 1941 років.

В історіописанні питання підготовки антирадянського повстання на західноукраїнських землях впродовж жовтня 1939 – червня-липня 1941 років доцільно виокремити ряд характерних особливостей. По-перше, наукова проблематика антирадянського збройного повстання ОУН (листопад 1939 – червень-липень 1941 рр.) увійшла у перелік питань з історії українського визвольного руху, які викликали і викликають найбільш гострі дискусії в українському суспільстві. Наукова тема, у розрізі вивчення проблематики тактики і стратегії українських націоналістів на початковому етапі Другої світової війни, знайшла своє висвітлення у підсумковій книзі робочої групи істориків, створеної при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА «Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія». Публікація авторитетного видання, що стала науковим «плодом», без перебільшення титанічної праці як істориків академічних наукових установ, так і тих, хто розробляв проблематику українського визвольного руху, базувалася на дослідженнях І. Патриляка.

По-друге, у наукових дослідженнях фахівці наголошують на кардинальних змінах у геополітичній конфігурації у Центрально-Східній Європі у зв'язку з німецько-польською війною, що з одного боку, здетонували необхідність внесення політичним проводом націоналістичного руху змін у стратегію і тактичні кроки боротьби [2, с.

16], а з іншого перед українськими націоналістами відкривався практично невідомий раніше фронт антирадянської боротьби [3, с. 23]. В історичних працях переважна більшість науковців зайняла позицію, що зустріч із комуністичним режимом та реаліями підрадянської дійсності (у контексті реалізації складових «першої» радянизації – В.У.) не стала для ОУН смертельною [4, с. 306], незважаючи на вже грудневу 1939 року першу хвилю серйозних організаційних втрат, завданих карально-силовими органами сталінського режиму [1, с. 84]. Органам НКВС стала у «добрій» нагоді залишена значна частина архівів польської поліції, судові рішення, які містили дані про членську мережу націоналістичного підпілля на західноукраїнських землях. Історики підкреслюють, що незважаючи на вагомі втрати понесені оунівською організацією [5, с. 192-193], завдяки системі глибокого підпілля, ОУН(б) залишалася єдиною силою, яка незважаючи на реалізацію комуністичним режимом практики жорсткої уніфікації політичної системи та маховик масових репресій [6, 113], продовжувала діяти і вести антирадянську боротьбу, а після кожної нової хвилі ударів по організації, доволі швидко відбудовувала організаційні структури і поповнювала членські кадри, що свідчило про вагому електоральну підтримку націоналістичного руху на Західній Україні.

По-третє, вітчизняними істориками взято в наукове опрацювання і складні процеси внутрішньо-організаційних протиріч в середині націоналістичного руху особливо з питань стратегії і тактичних завдань боротьби за відновлення Української самостійної соборної держави. Відрадно, що сучасні науковці намагаються розкрити конфліктне тло внутріорганізаційних дискусій не тільки щодо завдань і тактики націоналістичного руху, але й у «... площині – молодь-старші, крайовики-емігранти» [4, с. 305-306], показати вплив і життєво-побутових складових, «вміле» підігрівання вікового та територіального конфлікту в лавах ОУН радянською та німецькою агентурами [4, с. 305].

Вітчизняні історики вказують на основні чотири напрями розгортання роботи на території західних областей УРСР, які планувалися КЕ ОУН: 1) підготовка і проведення повстання в радянській Україні; 2) організація націоналістичних військових частин за кордоном; 3) загальний вишкіл націоналістичних кадрів на теренах Генерального Губернаторства; 4) «забезпечення повстанців в Україні кадрами, планами, інструкціями, картами, посібниками» [6, с. 114].

Науковці зазначають, що оунівцями, у системі заходів підготовки до антирадянського збройного повстання, у період вересня-грудня 1939 року було проведено цілий ряд збройних акцій. Наймасштабніші з них відбулися у Збаразькому, Кременецькому. Вишнівецькому, Бережанському, Чортківському, Стрийському та Жидачівському повітах [7].

Окреслюючи військово-підготовчі заходи краківського проводу ОУН, І. Патриляк вказує на створення з січня 1940 року так званих «ударних» («пробоевих») груп у кількості від 5 до 20 осіб, на які керівництво покладало завдання посилення та очолення оунівських організаційних структур у краї, створення партизансько-повстанських та диверсійних груп. По-друге, дослідники приділяють увагу висвітленню неодноразових спроб краківського політичного проводу ОУН, з метою посилення координації роботи по підготовці до збройного повстання, направляти на західноукраїнські землі як очільних діячів оунівської організації, так і спецкур'єрів з інструкціями та наказами для КЕ ОУН [3, с. 24].

І. Патриляк вказує на діаметрально протилежні оцінки у вітчизняній та зарубіжних історіографіях збройних акцій зорганізованих ОУН(б), особливо після 22 червня 1941 року. У сучасній вітчизняній історіографії усталеною є позиція, що українські націоналісти не спромоглися підняти загальне повстання [8], «... збройні виступи мали ознаки партизанської війни» [2, с. 32]. І. Патриляк вказує на зміну характеру повстансько-партизанського руху, який у червні – перших числах липня 1941 року мав наступальні тенденції, то пізніше поступово еволюціонував до структур народної самооборони, ключовим завданням яких став захист українського населення від мародерства, протизаконних дій відступаючих деморалізованих червоноармійців та дезертирів [2, с. 41-42]. На думку І. Патриляка «влітку 1941 року наймасштабніші виступи оунівців відбулися в тих самих районах, де згодом найбільшого розмаху й сили набула діяльність УПА» [2, с. 43].

Вченими акцентується увага на далекосяжних наслідках антирадянських виступів на західноукраїнських землях. Збройні антирадянські виступи проти радянської влади на теренах Західної України у червні-липні 1941 року засвідчили про доволі вагому підтримку націоналістичного руху західноукраїнським населенням, особливо молоддю, що давало підстави керівництву визвольного руху сподіватися і в майбутньому на серйозний військово-політичний потенціал. Немарні сподівання очільників самостійницького руху на народну підтримку, підживлювалися форсованою реалізацією безальтернативних складових «першої» радянизації західноукраїнського краю та розгортанням, небачених досі для місцевої людності, масштабів масових репресій [2, с. 118]. Збройні антирадянські виступи дозволили націоналістам здобути перший бойовий досвід, заволодіти значним арсеналом зброї, боєприпасів, військового спорядження, що в недалекому майбутньому дозволить забезпечити відділи самооборони та перші сотні УПА.

Таким чином, в сучасній українській історіографії усталеною є позиція, що українським націоналістам не вдалося ні у вересні 1939 року,

ні у червні-липні 1941 року підняти повномасштабне повстання, оскільки на заваді цьому стало переплетіння як внутрішньо організаційних проблем: переоцінка націоналістичним проводом власних можливостей та часто нереалістична оцінка дійсного стану речей в Україні та в світі, надмірність сподівань на революційну готовність українського населення до виступу, так і несприятлива для українців політика європейських держав, в планах яких українська нація виступала не як потенційний суб'єкт, а лишень як об'єкт у їхніх геополітичних планах.

Література:

1. Андрухів І. Спроби збройного повстання ОУН на західноукраїнських землях (грудень 1939 – грудень 1940 рр.) // Галичина. 2001. № 7. С. 84-87 та ін.
2. Патриляк І.К. Антирадянське збройне повстання ОУН (жовтень 1939 – липень 1941 рр.). В кн.: Організація українських націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В.В., Ільюшин І.І., Касьянов Г.В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С.В. НАН України; Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. С. 16.
3. Патриляк І.К. Діяльність ОУН, спрямована на підготовку збройного повстання в західних областях УРСР (жовтень 1939 – червень 1941) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2004. № 74/76. С. 23.
4. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. С. 306.
5. Баран В.К., Токарський В.В. «Зачистка»: політичні репресії в західних областях України у 1939-1941 рр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014. С. 192-193.
6. Патриляк І. Націоналістичний партизанський рух на території Західної України влітку 1941 р. // УІЖ. 2004. № 4. С. 113.
7. Патриляк І. Українське націоналістичне підпілля та повстанський рух в 1939-1944 рр.: структура, чисельність, діяльність. URL: http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/dopovid_ivana_patrilyaka.pdf (дата звернення 21.11.2018 р.).
8. Протистояння українських націоналістів і радянської влади в 1939-1941 рр. Проблема ОУН-УПА. Звіт робочої груп істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. Основні тези з проблеми ОУН-УПА (історичний висновок). URL: [http:// www.poshuk-lviv.org.ua/press/oun-upa.htm#zmist](http://www.poshuk-lviv.org.ua/press/oun-upa.htm#zmist) (дата звернення 24.11.2018 р.).

ПРО ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ І. ДРАЧА НАПРАВЛЕНУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Яковлев Игорь Васильевич

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії та
етнографії України, Одеський національний політехнічний університет*

На думку частини вітчизняних істориків головним внеском Івана Федоровича в розвиток української державності є створення Народного Руху України. Дана громадська організація з ним на чолі змогла докласти чимало зусиль задля здобуття омріяної незалежності України. І. Ф. Драч прагнув незалежної політичної позиції, сповідував ідею подолання беззаконня та репресій тоталітарного режиму, відстоював національну гідність та національну думку, виступав за відстоювання загальнолюдських та національних прав українського народу і народну самобутність. Він ще у 1989 р. теоретично обґрунтував необхідність і закономірність входження України до сім'ї європейських народів. І. Драч як секретар правління київської СПУ відкрив та став ведучим Загальних зборів письменників, на яких схвалено проект Програми НРУ, що ніс у собі засади розбудови демократичного суспільства з урахуванням внутрішньої і зовнішньої ситуації, безкровного досягнення суверенітету республіки. 24 березня 1989 р. на круглому столі, ініційованому Л. Кравчуком, він відверто виступив із заявою, що справа Руху активізувалася, чим показав свій відвертий протест проти дій радянської номенклатури в Україні[1].

Незважаючи на те що головний внесок в розвиток української державності Іван Федорович вніс наприкінці 1980-х рр., увесь подальший час служив інтересам українського народу та намагався покращити його життя. В середині 1990-х рр. І. Драч створив та очолив Конгрес української інтелігенції, організацію, основна мета якої полягала у відстоюванні інтересів виключно українського суспільства. Ця громадська організація впродовж року існування залучила до своїх лав тисячі представників культурної та наукової еліти України[2].

З 1990 року І. Драч тричі ставав членом парламенту, намагався співпрацювати зі всіма президентами незалежної України. Неодноразово змінював своє політичне оточення та переходив в опозицію до колишніх однодумців, чим провокував в свій адрес звинувачення в політичній нестабільності. Також як патріот своєї країни брав активну участь в процесі відстоювання історичної правди в питаннях Голодомору та політичних репресій українського народу. Впродовж всього періоду незалежності І. Драч налагоджував зв'язки з українською діаспорою всього світу[3]. Незважаючи на активне громадсько-політичне життя в

період незалежності України, І. Драч не лишив своєї творчої справи та продовжував писати і публікувати поезію, частина якої безпосередньо відображала його громадсько-політичні погляди.

Особливо це стосується його останніх поетичних збірок, де викладені вірші з відвертою критикою як прибічників країни агресора так і представників української влади, що неспроможна навести порядок в країні.

Література:

1. Гончарук Г. І. Про Рух та його батька / Гончарук Г. І. // Інтелігенція і влада: громад.-політ. наук. зб. - Одеса: Астропринт. - 2016. - Вип. 35. - С. 189-201. – (Серія : Історія).
2. Драч І. Ф. Від Форуму до Форуму [Текст] / Іван Федорович Драч. – Київ: Форум творчої молоді України, 2006. – 271.
3. Конгрес Української Інтелігенції: довідкові матеріали до перших всеукраїнських зборів інтелігенції. / Київ: АБЕРС, 1998.

РАДЯНСЬКІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ГАЗЕТИ ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ПОЛОН (1940-І РОКИ)

Левикін Володимир Валерійович

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського Національної академії наук України

Газета «Фрайес Дойчланд» ("Вільна Німеччина") [1, арк. 3] була друкованим органом Національного Комітету, яка виходила друком щотижня, і загалом видавалася з серпня 1943 року по листопад 1945 р. Основною метою газети була роз'яснювальна робота серед німецьких офіцерів та солдатів на фронті. Вона призначалася, головним чином, для підризу морального духу гітлерівських військ, для того, щоб спонукати вояків до припинення боротьби, здачі у полон, капітуляції. Значна частина тиражу «Фрайес Дойчланд» скидалася на фронті за передовими лініями ворога [2, с. 105].

На першій сторінці газети розміщувалась чорно-біло-червона смуга (національні кольори Веймарської республіки). Багато місця надавалося статтям, що були підписані військовополоненими німецькими старшими офіцерами та генералами, як членами Національного комітету, так і особами, що не входили до його складу. Як писав із сарказмом колишній військовополонений: «...у червні – липні 1944 року ще двадцять один німецький генерал потрапив у полон. ... Газета «Фрайес Дойчланд» перетворилась на справжній «Генераланцайгер», оскільки цілі її шпальта займали фотографії генералів з обличчями а ля Фрідріх другий чи Мольтке.» [3, с. 269]. Газета публікувала також статті німецьких суспільних та політичних діячів, що перебували у СРСР в еміграції [1, арк. 6].

При ЦК КПРС було створено Комісію по роботі з військовополоненими, до якої входили суспільні та політичні діячі Німеччини, які перебували в еміграції. Ця організація носила назву «Інститут 99» [4, с. 20]. Начальник інституту Михайло Козлов додатково значився «керуючим справами» комітету «Вільна Німеччина». Методичне керівництво здійснювалося Міжнародним відділом ЦК ВКП (б), який очолював Георгій Димитров.

У керівництві антифашистською роботою військовополонених брав участь Вільгельм Пік – голова ЦК Комуністичної партії Німеччини, майбутній президент НДР, який знаходився тоді в еміграції в Радянському Союзі. Окрім основної редакції, що входила до апарату "Інституту 99",

після початку видання газети "Фрайес Дойчланд" було створено редакцію-дублер, яка знаходилася на одному зі спецоб'єктів МВС СРСР. Вона складалася з кількох членів Національного комітету та заснованого через кілька місяців після його створення "Союзу німецьких офіцерів".

Статті, підготовлені редакцією-дублером, надходили до основної редакції в середу та четверг. Як правило, вони перероблялися на 50-75 відсотків [1, арк. 5], що майже рівноцінно написанню статті наново, а іноді і більше. Після цього представник основної редакції знову направлявся до редакції-дублеру, щоб обговорити з нею і з окремими авторами з числа військовополонених перероблені статті та переконати авторів у доцільності та перевагах нового варіанту. Стосовно політичної лінії статті це здебільшого вдавалося, найважче ж це було щодо певних деталей. Однак, жодне формулювання не змінювалось всупереч волі автора. Готові статті візувалися редакцією-дублером, – основна редакція ніколи не публікувала статей без її візи. Редакцією-дублером прочитувались та візувались також статті, підготовані основною редакцією; запропоновані при цьому зміни вносились, коли це було доцільно.

Копії всіх статей основна редакція направляла в органи, які керували роботою з політичного розкладання військ супротивника (і разом з цим газетою "Фрайес Дойчланд"). Зроблені там зауваження зводились звичайно до мінімуму.

Практика показала, що газета "Фрайес Дойчланд" мала помітний вплив на гітлерівські війська на фронті, особливо на німецьких офіцерів. Вона відіграла свою позитивну роль в проведенні антифашистської політичної роботи серед військовополонених.

Однак, така газета, як «Фрайес Дойчланд», в якості органу національного комітету "Вільна Німеччина", не могла задовольнити потреби ідеологічної боротьби у подальшому. Вона виконала своє завдання. Її існування, як і існування Національного комітету, не відповідало вимогам політичної роботи у таборах повоєнного періоду. В листопаді 1945 року Національний комітет "Вільна Німеччина" оголосив про свій саморозпуск і про припинення видання цієї газети [1, арк. 5].

1 січня 1946 року вийшов перший номер газети "Нахріхтен", яка мала замінити попереднє видання. Керувало газетою УПВІ СРСР, а безпосередньо видавництвом займалась редакція, яка входила до складу "Інституту 99".

Ця газета складалася з чотирьох головних розділів: розділ радянської пропаганди ("Радянський Союз"); розділ "Німеччина"; розділ міжнародної інформації та розділ табірної життя. Виходила вона щотижня, у середу (за виключенням окремих номерів на початку 1946 року) і складалася здебільшого з чотирьох сторінок великого формату. У 1946 році вийшов

51 номер (з них 4 номери на 6 сторінках), у 1947 році – 53 номери (з них 10 номерів на 6 сторінках), у 1948 вийшли 52 номери (з них 7 на 6 сторінках), і до кінця 1949 року, коли було припинено видавництво газети, – 53 номери (з них 18 на 6 сторінках, і 2 номери на 8 сторінках). Всього було видано 209 номерів газети "Нахріхтен" [1, арк. 10]. З 1947 до 1949 року видавництвом газети займався Антифашистський відділ при Політвідділі ГУПВІ МВС СРСР. Також існувала редакція-дублер, у роботі якої активну участь брали військовополонені.

Література:

1. Російський Державний військовий архів (РДВА) м. Москва. Фонд 1п – Центральний апарат ГУПВІ НКВС-МВС СРСР. Оп. 7а – Спр. 9 – Газети для німецьких військовополонених що видавалися ГУПВІ МВС СРСР.
2. Бурцев М.И. Прозрение.-М.: Воениздат, 1981. - 320 с.
3. Рюле О. Исцеление в Елабуге // Пер. с нем. - М.:Воениздат, 1969. - 327 с.
4. Безбородова И.В. Военнопленные Второй мировой войны. Генералы вермахта в плену. - М.: Рос. гос. ун-т, 1998. - 208 с.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

<i>Ващук Микола Миколайович</i> ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД.....	3
<i>Гдичинський Віталій Богданович</i> ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОЗНАКИ ПРАВОВИХ ПАРАДИГМ.....	6
<i>Іванчишин Роман Ігорович</i> ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ.....	8
<i>Копиленко Поліна</i> ПРАВОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРАВОВИЙ КУРС ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	12
<i>Корольова Олена Анатоліївна, Шилінгов Володимир Сергійович</i> ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПРАВОМ.....	14
<i>Сорока М.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВОРОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВО».....	17
Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право	
<i>Галстян Араксія Гагіківна, Лазарева Наталя Михайлівна</i> ПЛАН ВЕРС: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	20
<i>Гуйван Петро Дмитрович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРАВОВОЇ НОРМИ.....	23
<i>Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна, Раззакова Ирода, Мустафакулов Дилишод, Акрамова Муаззам</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ РЕФОРМЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	28

<i>Орлова Валерія Владилєнївна</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ.....	35
<i>Прядко Альона Олегівна</i> АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ СТОСОВНО СПЛАТИ ПОДАТКУ НА РЕПАТРІАЦІЮ.....	39
<i>Прядко Альона Олегівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ ДО МІСЦЕВИХ ПАРЛАМЕНТІВ У КОРОЛІВСТВІ ІСПАНІЯ.....	41
<i>Сергієнко Аліна Анатоліївна</i> ЗМІНИ ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД».....	43
<i>Хомяк Ольга Володимирівна</i> СОЦІАЛЬНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	46
Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення	
<i>Баранчикова Олександра Ігорівна</i> ШЛЮБ ТА ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИН ЯК КАТЕГОРІЇ СІМЕЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	49
<i>Заєць Вікторія Валеріївна</i> РОБОТОДАВЕЦЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У СИСТЕМІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	53
<i>Катерезюк Діана Сергіївна</i> ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	57
<i>Кемська Світлана Олександрівна</i> УСИНОВЛЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ.....	59
<i>Кирик Уляна Петрівна</i> ПРО ПРАВОВУ ПРОЦЕДУРУ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ.....	61
<i>Колякіна Віолетта Олександрівна</i> ЩОДО ВИДІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	64
<i>Міщук Олена Миколаївна</i> ПРО СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ТРУДОВОЇ КНИЖКИ В УКРАЇНІ.....	68

<i>Москаль Оксана Миколаївна</i> ЗАБРАННЯ ДИТИНИ У БАТЬКІВ, ЯК ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ.....	71
--	----

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

<i>Кривченко Дарія Сергіївна</i> РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	75
--	----

<i>Палешник Богдан Євгенійович</i> КОРУПЦІЙНІ СХЕМИ У СФЕРІ СПОРТУ.....	77
---	----

<i>Сароян Марія Артемівна</i> ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	79
--	----

<i>Тертиця Ангеліна Вадимівна</i> СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ.....	81
--	----

<i>Чумак Анастасія Сергіївна</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ.....	83
--	----

<i>Шевченко Ольга Олександрівна</i> ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ І МОТИВАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	86
--	----

<i>Шпіляревич Вікторія Вікторівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДТРИМУЮЧИХ ЗАХОДІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ І ПРАВОВА ПРИРОДА.....	88
--	----

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

<i>Горобець Марина Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: МЕХАНІЗМИ ЇХ УСУНЕННЯ.....	92
---	----

Ковальова Олександра Олександрівна ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....95

Плаксії Тетяна Геннадіївна ГАРАНТІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ,
ЗАПОДІЯНОЇ ПОРУШЕННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....98

**Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право.
Інформаційні технології**

Гортинич Людмила Ігорівна ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В
УМОВАХ ЗАРОДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА.....101

Таран Ірина Іванівна ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ.....102

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Гурзель Юлія Вікторівна ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСТВА В
ЗАКОНОДАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ «ПЕРШОЇ», «ДРУГОЇ» УНР ТА
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....105

Коленко Віталій Дмитрович ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ.....109

Максименко Олександра Сергіївна ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКО -
ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ ЧЕЗАРЕ БЕККАРІА: ПОГЛЯД
СУЧАСНОСТІ.....113

Роїк Мар'яна Миколаївна ПРОБЛЕМАТИКА ПОГЛЯДІВ ШАН ЯНА –
ОСНОВОПОЛОЖНИКА ШКОЛИ ЛЕГІСТІВ.....117

Сухонос Віктор Володимирович ПРОКУРАТУРА ЯК ОРГАН
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ: РАДЯНСЬКИЙ ІСТОРИКО-
ПРАВОВИЙ ДОСВІД.....120

Ухач Володимир Васильович ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ПЕРЕСЕЛЕНСЬКОЇ АКЦІЇ 1944-1946 РОКІВ ТА ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» В
СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....123

Історія становлення української державності

Сухонос Володимир Вікторович ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КИЇВСЬКОЇ
РУСИ: СУСПІЛЬНИЙ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС.....127

Ухач Василь Зіновійович АНТИРАДЯНСЬКЕ ПОВСТАННЯ ОУН
(ЖОВТЕНЬ 1939 – ЛИПЕНЬ 1941 РОКІВ) : ВІЗІЇ СУЧАСНИХ
НАУКОВЦІВ.....129

Яковлєв Ігор Васильович ПРО ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНУ
ДІЯЛЬНІСТЬ І. ДРАЧА НАПРАВЛЕНУ НА РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.....134

Історія країн світу та міжнародні відносини

Левикін Володимир Валерійович РАДЯНСЬКІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ
ГАЗЕТИ ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ПОЛОН (1940-І РОКИ).....136

Підписано до друку 18.12.2018
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net